56

yazko

SEYİT ALP

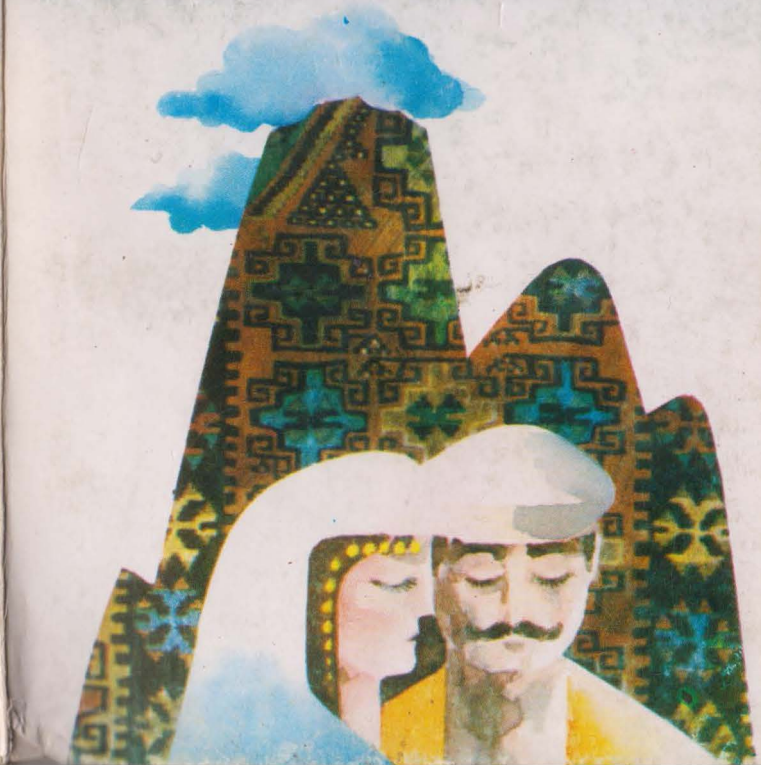
DİNO İLE CEREN

DİNO İLE CEREN

SEYİT ALP

YAZKO 1981 roman özendirme ödülü

yazko

DİNO İLE CEREN
(roman)

YAZKO
Nuruosmaniye Caddesi
Atasaray, 206
Cağaloğlu - İstanbul

1981 ROMAN
ÖZENDİRME ÖDÜLÜ

Bu kitap Ağaoğlu Yayınevi Tesislerinde
dizildi, basıldı, ciltlendi.
Kapak: Sait Maden
İstanbul, 1981

DİNO İLE CEREN

SEYİT ALP

Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim
Kooperatifi

«Konağın yüreğinde mum parıltısı zamanıdır. İri, güneş şavklı, som altın Bitlis şamdanlarının etrafında delice dönen pervanelerin ışıkla, Begin beyin gök gözlü Ceren'le gerdeğidir. Dino'nun bunu fırsat bilerek siyah kıl kuşağından kavalını çektiği geceye, yıldızlara karşı tarifsiz gam, kederler üfliyerek alemi yakıp yıktığı, gök atlar Cizre - Botan işi gülbin dikişli eğerler, dünya güzeli kızlar düşlediği, tepeden tırnağa düşe, hayale battığı...»

I

Gömgök atı çekilmiş.

Üstünde, kırk saracın ömrünü yemiş bitirmiş altın bezekli eğeri.

O eğerin üstünde de Dino.

Tepeden tırnağa silahlanmış yiğitliğin, görkemin resmini çiziyor aleme.

Vakit, düğün-davet vaktidir.

Bey, azap gelip töreye göre törelenmişler, töreye göre yerlerini almışlar.

İşte, şu gelen Dino'nun ta kendisidir.

Analar doğuranda böyle döl doğurmalı, yoksa nesi var kısırlığın?

Koca bir ışık gölünün ortasında şalp şalp yüzüyor.

Altındaki at, deniz aygırının soyundan gelme olduğundan tüyünü dahi kıpırdatmadan yüzer gibi yürür, koşar, tozutmaz.

Yarış başlıyor:

Anlı, şanlı beyler, bindikleri aygırların köpürttüğü toz deryasına batıp çıkıyorlar.

Dino geride gümüşi, apak ince bir yol bırakarak daha hasımları hedefe ulaşmadan varıp geliyor.

O'na yüz bin aferin.

Şimdi, armağanı uzatan elin sahibine kaptırmıştır.

Garbi yeli salınışlı, davetkâr, zülüfleri top top, zülüflerinin kataı can alıcı.

Bu dünya güzeli elbet Ceren'dir.

Begin beyin uğrunda Trükmen'e ağırlığı kadar altın saydığı, Türkmen'in göz ışığı, Dino'

nun da gönül belası.

Murada bir adım kalmıştır, o adımı atmak gerekir.

Ya Begin bey! Bu ahalinin, bu alemin sahibi, konağı kan ve zülümle çatılmış, halk düşmanı, ağzı kanlı bir beydir.

Şimdi,

Güzel, özlü sözü ustasının ağzından çalıp lafın gerdanlığına inci gibi dizmenin tam sırasıdır.

Bağışlayan, yargılayan halkın adıyla:

Her yanı adam boyu ağızlarla dışarı açılan mağaranın üstü de öyle, delik deşik. Ay, bu deliklerden yere ışığını top top düşürüyor. Mağaranın tabanında yüzlerce irili ufaklı ay yuvarlanıyor; Dino, yüzlerce ayın tam ortasında yere serdiği keçeye bağdaş kurmuş, oturmuş; Yüzünün, bedeninin bir yanı ay ışığına bulaşmış parıl parıl yanıyor, öte yanı zifiri karanlıkta.

Başı sonu yok koca bir ıssızlığın ortasında ruh kalmış. Üstüste yaktığı cigaralarla ise, kuruma batırmış mağarayı. Çok eskilerden kalma gümüş bir yontuyu andırıyor. Durmadan gömgök atlar, zerrin eğerler, dünya güzeli kızlar kuruyor. Gerisine boş vermiş. Çünkü, çok ince hesaplara vurmuş bakmış gerisi bir pul etmez. Kafasına rahatsız edici avazlar, kuşku sürenler, kendini düşçü görerek halini horlayanlar diyorlar ki «Bu dünya bir pazar yeridir Dino... Kim neye istekliyse arar bulur onu ergeç. Satıcı, alıcıya göre kurar tezgahını. Ne çok kazanıyorsa onu satar. Ama sen satıcısı yok, alıcı bulmıyanı istiyorsun. Toprak senin başına! Ahaliye bu kadar aykırı düşmüş, gözü havada olanın eli iş tutmaz, gözü doğru yolu görmez. Bir başına betberbat kalmışlığına şaşmıyasın. Tam layık olduğun yerdesin.»

Alın damarlarını parmak gibi kabartan sıkıntılarla geceye dalmış, safi düşüncedir.

Yerin diplerinden homur homur yükselen, kayalardan dökülen uğultuya, ayışığına, inildikçe derinleşen daralan uçurumları dönen gece kuşlarının vahşi çığlıklarına, dağlara parıltılarla

yağan ayak seslerine, gümbürdeyerek düşen koca kayalara rağmen dünyanın çıtı çıkmıyor. Karanlık bela, bir de meneviş kokuyor.

Güneş o günkü yolunu tamamlayıp devrildi mi Dino hayat bulur. Uyuşmuş, ölü organları yavaş yavaş dirilir, gözünün sönük ışığı parlar, aklının sahibi olur. Sürüleri çobanlara ısmarlıyarak gelir dikilir bu mağaraya. Karanlıktan güç devşirdiği bu zaman alemden kaçarak özüne sığınan yaman bir düşçü, kendi kabuğunda ayağı çabuk bir gececidir.

Geceyi bütün ayrıntılarıyla bilerek yaşadığından hemen içeri geçmez. Belki, bir an bir soluk kadar kitlenen doğanın çözülmesini bekler. Dehşet bir zamandır. Dağlar avaz sürmeye, konuşmaya başlamadan önce karınlarında büyüttükleri dağdağa, uğultuyla şişer beşik gibi sallarlar dünyayı. Uçurumlar karanlık belalı iç çekişlerle daha da derinleşirler. Otlar hışırtısız, rüzgar suskundur. Birden sancılanan sansarlar, barınakları ağzında fırıldak gibi dönerler acıyla. Her şey tam oturdu mu, şişen avazını usulca sırakır doğa. Issız fısıltılarla şamatasını diriltir. Yaman hengame olur.

Dino, mağaraya ilk adımını atarak gömütüne yerleşir. Genişlik, uzaklıktan korkan özü taş duvarlar arasında güven, rahat bulur. Aklı, gönlü cümbüşe başlar düşe, hayale batar.

Ay tutuşmuş parıl parıl yanıyor. Hasnani'yi çeviren dağların çukurunu silme ışık doldurmuş. Hayli ince, sınırsız büyük ve çok gergin bir ipek tülle örtülmüş sahipsiz damlar. Çünkü, Begin beyin gerdek gecesidir. Ahali, yataklarını evlerin kuytularına sermiş, ayışığını, meneviş kokan rüzgarı, geceyi ona bırakmışlar. El kadar pencerelerden yere düşen ışığa çakılmış, üzünce batmışlar.

Tepedeki, Bey konağı Kisraya döndürmüş kendini. Açık kapı pencerelerden şavk atıyor dört bir yana. Begin bey, öteki avratlardan almadığı

dölü zorla Ceren'den almak çabasında.

Dino, bu dünyada üç şeye sahip olmak ister, hep onları düşünür: İlki gömgök bir at ikincisi bu ata yaraşır Cizre-Botan işi bir eğerdir. Üçüncüsü, dostlar başına. Kendine dahi söylemeye dili varmaz. Kendine dahi söyliyemediğini kavala, türküye sarıp alemin önüne atar. Bu: Satranç ustası, elleri kehribar ağızlıklı, soyu tükenmiş samur kürklü beylerden kol, pazu gücüyle söküp alacağı dünya güzeli bir kızdır. Bu kız, gözünün parıltısıyla alemi yakıp yıkan, gözleri doğuştan sürmeli, kirpiklerin gölgesi ta yanaklarda, yanakları turuncu nar gibi kızıl kızarmış ya da süzülmüş şarap rengi bulunmaz bir surettir. Kınalı örgü başları rüzgarda iki oynak yılan gibi atışır. Benekli gözleri mermer alnı, inci dişleri ile eşi bulunmaz bu dünya güzelinin işini sarayında tam kırk cariye görmektedir. Yani, kırk ayın pervane olduğu bir güneşe meyil akıtmıştır Dino.

Begin beye sözü kesildiği o günden sonra soyu tükenmiş, bulunmaz güzellere boş verip Ceren'e sevdalanmış. Hem de ne sevda. Dünya gözüyle daha bir kez görmediği halde kocasından, öz sahibinden iyi tanıyor, biliyor, övgüsünü yapmaya zaman yetiremiyor. Ahali halini yadırgar, zehir gibi sözle iğneler olmuş «Gaybe cin, peri tayfasına sevdalanmıştır Dino. Ömrünü dağlara yedirdiğinden böyle olacaktır elbet. Kaval, türküyle bizi hiç uyutmadığı işte bundandır.»

Masalcı, saçını, başını ağartmış o koca adam, o kadar yaş yaşadığı halde ağız yırtarak gülüyor üstüne «Senin hiçbir halin bilinen insana benzemez Dino! Dino tam bir gün, bir gece gelmiş, geçmiş daha doğmamış ama doğacak bütün insanları tek tek gözden geçirdim. Belki senden daha aptal daha budala birini bulurum, diye. Böyle birine rast gelmedim. Kısmetin açılmış üstüne gökler gül, ışık yağdırmakta. Bahtına ay çift doğmakta. Bu dişi baht kimde olsa

gece gündüz şükreder Tanrı'ya. Fakat, sen farkında bile değilsin. Dağlı, yaban bir Dino üstüne çevrilmiş Leyla'nın bakışına aldırmaz bile. Hayf ona. Her kim ki, sevgi, acı, nefretten habersizdir kendine kimseye hayrı dokunmaz bir mecnun olup yaşamaması daha doğrudur. Yaşadığı beş para onun, beş paradan da ucuz. Sen busun Dino. «Ya, sen senin hallerin Masalcı Alemin sana nefretinden yoksa haberin mi yoktur?» Vardır Dino. Kendinden ben kadar hoşnut, ben kadar nefret eden başka biri yoktur dünyada. Aklım hem düş hem gerçeği tartan çok duyarlı bir terazidir. Bir omuzumda bey ötekinde halk. Başım terazi dili gibi o yana, bu yana sallanırsa da toparlanıp dengeyi bulmam o kadar zor olmaz. Ahali beni bozulmuş, işbirlikçi bulur. Damları başlarına yıkılsın onların. Vallah, kendileri benden yaman kışkırtıcı, işbirlikçidirler. Seninse attığın çığlık sahipsizdir. Uydurduğum masallar kadar dahi iş görmez »

Dışarıdan gelen avazla irkildi Dino. Kör Habip bağırıyordu:

— Dino kulağın başkasının mıdır yoksa? Patlayan mermileri duymayan tek kişi dahi kalmamıştır.

Sessizlik, yeniden ardarda patlıyan mermilerden aldığı yaraları çabuk onardı, dünya ıssıza kaldı. Begin bey gerdekten yüz akıyla çıkmıştı.

Kör Habib geçip giderken takıldı Dino'ya:

— Gözün aydın olsun.

Tek gözü vardı. Birini çiçek hastalığı akıtmıştı. Yerinde derin, kocaman ürpertici bir çukur duruyordu. Bu tek gözle kimsenin görmediklerini görür, karanlıkta yerdeki buğday tanelerini toplardı. Küfürbaz, garip bir adamdı.

Mağaranın önüne çöktü Dino. Tepesinde çok yakın çok iri yıldızlar dönüyor, göğün derinlikleri ışık harmanları savuruyordu. Neye, nereye baksa sürekli kendini görüyor, sürekli kendiyle

uğraşıyordu. Kendi dışında olanların farkında değildi. Masalcı'dan herkesten çok Semerci'ye hak veriyordu, en çok ta ona kızıyordu «Ev bark çoluk çocuk sahibi olmanın, halkla beraber halk gibi duymanın, yaşamanın, ortak üzülüp sevinmenin öyle düşünmenin tam sırasıdır. Sen bir düşçü, bir kaçaksın. Bir amacı kovalamayan kaçmış kaç para! Yüz kez hedefe yaklaşır, yanından yakınından geçer amma farkına varamaz. Hayvanlar bile yalnız yaşamaz toplu dolaşıp topluca avlanırlar. Kanayan yaralarını yalarlar birbirlerinin. Böyle ederler işte. Yalnızlık sahibine beladır. Onu düşçü, yaban eder. Korkakların, güçsüzlerin sığınağıdır. Sahibini karanlığa çeker, gün ışığına hasret bırakır. Derinliğe bakamaz, uzaklara gidemez onlar. Yaşadıkları yere çakılıp kalırlar, sağken ölür, dolaştıklarında gömütleri sırtlarında dolaşırlar. İşte sen tam öyle olmuşsun Dino.» Semerci, Masalcı bütün halka dehşet kızıp kinlenerek dedi: Tamıtamına öyleyim. Düş, hayal ne ki Masalcı? Ya, ev bark, çoluk çocuk Semerci? Kıtlık kıran kar boran kimin hesabına iş tutar, çalışır? Ben öksüzün ömrümü yedirdiğim bu sürülerin sahibi kim? Örtünecek damım, oturacak kilimim, hazır işim, pişmiş aşım olmayanda ya ben neyliyeyim çoluğu çocuğu? Sen ki az çok okumuş, dünya kadar yaş yaşamış, hayli gezmiş, gün görmüş koca bir Semerci'sin. Masalcı'ya lafım yok. Aklının öncesi, sonrası yok senledir hesabım. Derler ki, Malhaş'taki yontudan da yaşlı, bin halktan arta kalmış, bin halkın töresini yaşamış, aklı alemi tartar bir ermiş, bir halk ulusudur Semerci. Peki, bunların sana ne yararı olmuştur? Ömrünün son deminde biraz devran sürsün diye seni yoksulluktan kurtarıp, bey konağına benzer konaklar mı çatmıştır altına? Sen de ben gibi kaçak olmadın mı sonunda?

Bunaldı Dino. Derin, yöresinde vızır vızır dönen kaygan, karanlık bir boşluk kolundan asıl-

mış çekiyordu. Yüzü, bedeni kasılmış tüyleri gümüşi ve yaralı bir hayvan acılarla boğuşuyor, acı acı inliyor ufaltan koca bir ıssızlığın ortasında kanayan yaralarını yalamaya çalışıyor. Amma boşuna... Güç, kuvvet yetiremiyor. Aklının işe yarar yanına el atmış kullanıyor Semerci «Doğru söylüyorsun. Bunca ömrün kendime hiçbir yararı olmamıştır. Ne kadar yıl yaşadığımı unutmuşum. Amma herkesten çok yaşadım. Bir gün aklımın gözünü açan biriyle tanıştım. Canlı canlıyı yemez, diye boğazından lokma et geçirmeyen doğaya, ateşe, yıldızlara, düşünceye, rüzgara, dağlara halka ve kendine tapan bir adam. İnancı hiç kimseye hiçbir şeye benzemediğinden inançsız denirdi kendine. Her halktandı: Asurili, Urartulu, Hıtay, Acem, Arap, Türkmen... Kızılbaş, Mecusi, putçu sapık bilinirdi. Aldırmazdı. Belki hiç biri değilim, belki de hepsiyim, derdi. Özünü düzeltmeyen ya halkı nasıl düzeltir, diyerek elini, dilini, belini sağlama bağlamış. Kendini halk için gece, gündüz çıra gibi yandırırdı. O halk ise horlardı. Bilgisizliklerine verir, kızmaz gerektiğinde yine yardımlarına koştururdu. Şöyle derdi: Hayvanlar bile kanlı yaralarını yalayarak iyileştirirler birbirlerinin. Hayvanlar bile Dino. Benim şu yararsız halime bakıp kendinden geçmiyesin. Halk ulusu olduğum falan da rivayet. Zorda kaldığım apaçık meydanda.»

Tam deli Sidar'a dönmüşüm. Aklım pare pare olup durmadan kendimle konuşmakta, kendimle tartışmaktayım. Gözümün ışığında yürüttüğüm, elimle beslediğim sürüleri koç katımında Begin beyin önünde geçirdiğimde pay - ma bir aferin düşmüştü. Armağanım bir aferin olmuştu. «Var git bu yıl da baş çobanım ol üret, çoğalt sürülerimi. Elinin devası bol, ayağın kıdemli olsun. Seni evlendirmek boynumun borcudur. Damını çatmak, ocağını parlatmak bana düşer. İşine dört elle sarıl, ekmek yediğin

kapıyı bilesin Dino. «Kursağındaki lokmanın sahibini bil, nankörlük etme, diyordu. Buna getiriyordu. Malhaş'taki sıra mağaralara yakın çok yüksek bir tepeye tırmanmış, koca bir kayaya yontulmuş yontuya karşı oturarak düşünceye dalmıştı. Sidar'ı sonradan gördü. Omuzları bir karış, başı yumruk kadar, hırpani kılıklı, yarı üryandı. Oransız bedeni, yontuya kıpırtısız çakılışı hayli garip ve ürkünçtü. Yontunun göz bebeklerine iki cam yerleştirip karşısına geçti, gülüyordu şimdi de. Yontu bakıyor, görüyor gibi geldi Dino'ya. Buna hayret kaldı. Sidar «Sana göz vermişim gör işte» diyordu vahşi çığlıklarla. Oturtup konuştuklarında «Çoktan kulağındaki taş küpeden kadın olduğunu anlamışım amma halkımız dedikoducu, uzun dilli olduğundan herkesten saklamışım bunu. İyi etmemiş miyim Dino.» İyi etmişsin, dedi. Sevdalanıp kavala, türküye vurduğu ismi cismi yok bey kızlarını düşünüp utanca battı.

Bey konağının ışıkları çoktan sönmüştü. Cigaraları ateş böcekleri gibi yanıp sönen çobanlara doğru yürüdü. Hayvanlar bile yalnız yaşıyamazlar Dino. İnsanlar şöyle dursun, hayvanlar bile. Yalnızlık zavallıların sığınağıdır. Semerci, aklının evine kurulmuş ahkâm kesiyordu. Çobanlara yakın keçesine sarınarak toprağa uzandı. Hayal meyal gördüğü konağa bakıp yaman düşlendi:

Mavi yeleli, yeleleri salkım salkım gök boncuklu, gömgök atını çekiyor, üstüne kurulup çalımla geçiyor alemi. Duruşundan, heybetinden belli ki beylerle cengi vardır. Böyle olup: Kılıç, silah gücüyle çekip alacak sevgilisi, yavuklusu vardır.

Şimdi yalnızca Begin beyledir şerri. O Beğin bey ki, öz yavuklusu Ceren'i kapıp kapatmış ve şavk doğurtmuş haremine. Dino'yu karanlığa

batırmış. Toprak başına. Bu görülmemiş, duyulmamış ayıbın sahibi olmuştur.

Begin beyin yeni düşmanı, halk ulusu Dino töreye uygun elçiler yolluyor: Beydir ettiği eylediği ayıptır. Cümle halka rezil rüsva olmayı göze almıştır. Yavukluma öz kızı gibi davranıp el dokundurmasın, garazımı daha da büyütmesin. Yoksa hali dumandır. Gönderdiği elçiler kol, kanat kırılmış geri dönüyorlar. Dino da kim ve Ceren'i istemek ne haddine? Gücü yetiyorsa gelsin kendi alsın.

Gömgök atı çekilmiş.
Üstünde pahasına dünya malı yetmez o eğer
Üstünde tepeden tırnağa silahlanmış alem yakışıklısı Dino.

Töre bir beye üç kez haber yollatır. Üçünü de boşa çıkarırsa şerre daveti var demektir.

İkinci amma birinciden daha görkemli koynu kucağı armağanlarla dolu bir elçi daha yollatır Bey'e: Ben Dino. Gecenin, gündüzün, zamanın ve dağların ve yıldızların ve tüm halkın dostu. Gecenin, ayışığının damına konup elimizi, yüzümüzü o ışıkla yur, arıtırız. Mekânımız dağlardır. Dağlara resmimizi vurup Begin bey bu dünyadan adı sanıyla toz olup yitinceye dek savaşımız vardır. Tam böyle bilsin.

İkinci elçi, işkence yapılmış kan revan dönüyor. Üçüncüye gerek kalmamıştır elbet. Sağlam dur, töre bilmez görgüsüz Bey! Zırhlı bin koruyucunla karşıla üstüne at süren Dino'yu. Yerde kendi cenkleri, gökte yıldızların. Herkes, her şey kapışmış... Dağlar bile. El vurup tüy kapar gibi terkisine almış Ceren'i. Gem düşürüyor doruklara. Geceleri aralarına kılıç tutup öyle yatıyorlar. Ceren habire muruz yığdırmakta. Dino'nun keyfi yerinde deniyor: Bu kaç göç bizi bitirecektir Ceren. Yetsin. Dünyadan her muradı almışım. Ben yatanda boynuma bir kılıç çalıp geri dönesin.

Damardaki kanı çekiliyor Ceren'in. Avazı çığlığa dönüşüp çarpışıyor dağlarla: Meramın gönül eğlendirmekmiş Dino. Kuşağından yıldırım hızıyla çekip çıkardığı hançer mavi mavi balkıyor ayışığında.»

II

«O gece sabaha kadar göz kırpmadı Dino. Gün yavaş yavaş ışıyınca karanlık, yerin dibindeki dinlencesine süzülerek indi. Devran gün güneşe kaldı. Masalcı'yla Rureş aydınlığın önünde kaçarak dağlara çarpan sise pusa batmış çıkıp geldiler. Rureş her zamanki havasında ne yaptığı, ne ettiği belirsiz bir tuhaftı. Masalcı ise deryada gemi batırmış gibi yıkılmış, berbattı. Onu yıkan her neyse zararına çalışıyor, ondurmaz yaralar düşürüyordu gönül evine. Masalcı'nın damına bu saatte Rureş'in inmesi kusurlu, ayıptı. Malhaş'a birlikte gelmeleri, dokunaklı umutsuzluğu, gözlerindeki acı düşündürücüydü. Biz, asıl sonraki haline gelelim dünyanın:...»

Vakti zamanı karıştırmış, bir tuhaf olmuş Masalcı. Üç beş sözü bir araya getirip konuşamayan şu tembel, dilsiz ahaliye dil vermiş karanlık, uzun gecelerini kandil gibi parlatmışken şimdi dilsiz, lal kalmış. Yemiyor, içmiyor yersiz yurtsuz alem serserisi olup dağ bayır vurup geçiyor, önündeki batağı görmüyor, beline kadar çamura batmış, çarık tabanları erimiş ayakları yerde toz, toprak içinde habire dolaşıyor oturdu mu, kolundan kaldıran olmazsa kalkmıyor, çakılıp kalıyor. İçe kaçmış avurtları yapışmış, kanlı damarlar kabartan gözleri kin, çapak içinde... Kin, çapak da yanaklarında. Bin beter olmuş.

Haline herkes seviniyor. Varsın adamlıktan çıksın Masalcı. Batmışsa daha da batsın. Kırk yıl beş lafla oyaladığı halkı zamanı gelince bir pula satan ondan başkası değildir. Begin beyi eğlendirmeye nice garip haller yakıştırıp anlatan da odur. Armağanı sofra artıkları, yarım aferin olmuştur. Masalcı'ya çok bile gelir. Çünkü bir sözü bir gün anlatan adama bu kadarı dam dolusu kitap yazdırır. Meraktan çatlasalar da varıp: Derdini sormayacaklar, şımartmayacaklar. Acıdan yaka paça yırtıp kendi gelsin. Konuşmadığı zaman kadar feryat figanla gelecektir. Çok beklediler ama gelmedi.

El altından adam gönderip araştırdı, hane halkının yoluna dikilip ağız aradı; gözünü, kulağını dört açtı Şiran. Baktı Masalcı'yı bunaltan belayı kimse bilmiyor, çaresiz: Gider kendim sorarım, neyim eksilecek, dedi, köyün tam ortasında önünü kesip durdurdu. Aklını kuruntuya vesveseye yedirmiş kendinin sahibi değildi.

Bön bön bakıyor ama göremiyordu.

Kofisini düzeltti, avazına tat sürdü:

— Bu ne haldir Masalcı? Döne döne bizim başımızı da döndürdün. Seninki dönmez mi? Seni tam kırk yıl dinledik, kırk yıl masal anlattın yeter demedik. Yalan söylediğini uydurduğunu bile bile. Kadınlarımız senden az mı çekti? Uzun kış geceleri sabaha kadar uyutmadın, dondurdun bizi. Asıl söylenecek sözdeyken sıra dilin kitlenmiş. Beni geveze etmeden seni fırıldak gibi döndüren bela her neyse söyle.

Masalcı silkindi, dağınık aklını devşirdi biraz biraz. Dünyaya ilk adımını atar gibi oldu, göz kırpıştırdı. Şiran kahkaha atıyor, gülmekten iki kat olmuş tozutarak, el çırpa çırpa etrafında dönüyormuş gibi geldi. Üzüntüsü, acısı kat kat çoğaldı. Utanmasa hemen şurada kırk yıl sürecek bir ağıta oturacak. O kadar yaş yaşamış kadın kıpırtısız yüzüne çakılmış. Tek sözüyle şifa bulacak ağır bir hastadır. Yaşlı yüzü erkek gibi sakallı ve örflüydü. Bunun üstüne inatta bulunmaz. Küçük dargınlıklara kinlenip yıllarca sürdürür. Kin, maraz küpüdür. Dokunsan belasını kaldırıp el, yüz batırmaya hazırdır. Bu yörede, belki bu dünyada kocasını adıyla çağıran bir o vardır. O büyük ayıbın sahibidir. Günlerden bir gün konuk inmiş damlarına. Konuğunu ağırlasa da yüzü marazlı, saygıda kusurlu davranır. Konuk karnını bir güzel doyurup el, yüz yıkadıktan sonra köy meydanına iner. Hoşbeşten ve bir hayli sözden sonra açlığı, tokluğu sorulur.

— O işi halletim, der.

Oturanları hayrette bırakan şu soruyu sorar:

— Bu köy Hesnani olsa gerek.

— Öyledir, derler.

— Peki, başka köyden gelin aldınız mı?

— Almamışız.

— Ben gelmiyeli malınıza kıtlık kıran geldi mi?

— Şükür uğramamıştır.
— Canınız da esendir.
— Öyle.
— O halde törenizi değiştirecek ne oldu?
Bu söz oturanlara çok ağır gelir:
— Töremiz dimdik ayaktadır. Sen hangi eve konuk indin?
— Orasını geçin.
— Sofran hemen inmemiş midir?
— İnmiştir.
— Önüne ne konmuştur?
— Çok şey, ne var ki özümü bulandırmıştır.
Bir lokmaya böyle yakınan konuğu ayıplarlar!
— Sürülen sofra pisti öyleyse.
— Tam tersine çok temizdi. Lakin yemek yerine biraz maraz biraz muruz yemişiz.
Konuğa hak verip başlarını önlerine alırlar. Konuk kalkınca da hangi dama indiğini araştırırlar. Meğer Hacıbey'lere inmiş. Hep birden paylarlar Şiran'ı. Şiran bu... Üç günlük gelin olduğunu boş verip kocasının ayağına kapanarak saç, baş yolar: Beni boşuyasın, ben gibi görgüsüz avrat olmaz, diyerek başa bela kesilir. Hacıbey yatıştırmaya çalışır: Bir hata etmişin ama bu kadar büyütmek gereksizdir. Hacıbey'i kim dinler! Gecesi, gündüzü karışmış evden kaçar olmuş. Kaçsa kaç para... Dönüp dolaşıp yine nereye gelecektir? Koca köyü ricaya yollatıp yalvartmışlar ama boşuna. Hacıbey dert, belanın tam ocağına düşmüş eli, kolu bağlı ve çaresiz Semerci'ye varıp: Kurtar beni diye yalvarmış. Demiş ki: Cin, peri çağır büyü yap defet bu belayı başımdan yoksa, çekip gitmekten başka kurtuluş kalmamıştır bana. O kendini çok beğenmiş falcı, cinci ve remilci aklı kendi işine yaramaz lafçı demiş ki: Dediğimi yap eğer tutmazsa beraber çıkıp gidelim ve bütün belan bana olsun. Bunun kocası olacak bunak doğru eve varıp Semerci'den aldığı aklı kullanmış: Ta-

mam seni boşuyayım Şiran. Lakin, kendinden kusursuz birini bulasın bana. Yoksa boşanmışım kaç para. Öz anasını beğenmeyen Şiran başkasını beğenir mi? Bütün ahaliye dudak kıvırıp hepsini kusurlu bulmuş. Bir daha çıtı çıkmamış.

Karşılıklı bakışıp duruyorlardı.

Belamdan sana ne Şiran? diyemedi. Şom ağızlı budala... Sen Şiran ben de Malhaş'ın koca Masalcısı olayım, hanem halkımdan dahi sakladığım sırrı tutup sana açayım ki, çözümü mahşere kalsın. İstediğin de budur zaten. Dilindekini eteğine döküp kapı kapı satan eveleskinin kıskancı Şiran'a, Rureş'ten yalvar yakar çaldığım sözü vermeliyim, üç adım atmadan duyulsun, benden önce ulaşıp kapıda karşılasın beni. Bu dert Masalcı'yı batırır diye sevinmiyesin. Çünkü hepinizle ilgilidir. O halde çözümü de hep beraber aramalıyız. Amma bu kararın sahibi Begin beyin kendisidir. Yürü dese Malhaş'ı yürütecek o koca Bey'in buyruğuna karşı çıkmak kimin haddine!

Ne var ki, bunca yılın emekçisi güzel, özlü sözü konağında, toplantılarında sabaha dek yandıran Masalcı'ya acıyıp: Yalnız seninki sanadır, diyebilir, arada Rureş varken paçası sidikli kara ahaliden ayırıp kayırabilir onu.

— Masalcı sana soru sormuşum yoksa, sözüm sana vızıltı mı gelir?

— Hayal kurma... Dert, belayla hiçbir ilişkim yoktur.

Masalcı'yı kolundan çekip kendi damının gölgeli yanına aldı, altına minder uzatıp oturttu.

Köyü tam ortadan ikiye ayıran derenin oralarda çocuklar oynuyordu. Yüz yıllık yaşlı kavak ağacı kıpırtısızdı. Güneş gören yaprakları parıl parıl yanıyor, ışık sıçratıp haşarıca aydınlıkla oynuyorlardı. Malhaş'tan hışır hışır hışır sürünerek inen rüzgar yanar-döner beyaz bir bulutla sıvadı her yeri. İlk kar olup kamaştır-

dı gözü. Duvar diplerine yığışarak apak etti. Kapılardan içerilere kadar kakarak ora bura savrulup durdu. Kavak çiçeklerinin estirdiği yaz karıydı. Her zamankinden geç geldi bu yıl. Çocuklar avuç doldurup savurdular.

Şiran, Masalcı'nın dizi dibine oturmuş ağzının içine bakıyordu. Sessizliğe dayanamayarak öfkeyle damdan yana bağırdı:

— Nazey hangi cehennemdesin?

— Buradayım, dedi koşturup geldi

— Masalcı'ya buz gibi soğuk bir ayran getiresin. Tam buz olsun. Yüreğinin yandığı yüzünden belli. Yüzünün kirli rengi işte bundan. Kimi var ki, hatırını sorsun? Bu dini kara ahali dertlilere sahip çıkmaz. Daha batsın, onmasın ister. Sanki Masalcı aşını, ekmeğini onlardan yer tepelerinde gezip devran sürer.

— Bu ahali dediğim gibi değil mi Masalcı?

— Öyledir.

Şiran, Masalcı'nın sözünü kestirip atmasına dehşet öfkelendi. Kızsın, ahaliye sövüp sayarak sözü kendi derdine çarptırsın istiyordu.

— Masalcı'ymış, halkın halk aklının zamandan geçirdiği doğru sözü boşa harcayan bir düşçüymüş. Bey'le uzlaşıp halkını harcar, çıkarı için yaşar gerisini düşünmez, önemsemez bir geveze, lafçıymış. Ha Rureş ha Masalcı. Bey'in keyfi için lafı allayıp pullayıp avrat gibi satışını yaparmış. Yani kavatmış. Böylelerinin toprak başına. Yaşamadığı yaşadığından daha iyi. İki dünyada da yersiz yurtsuz bu serseri takımına yer bulunmaz. Paçavraya halis kutnu kumaş gibi bakılmaz. Vallah ben değil, ahali böyle düşünür Masalcı.

Masalcı, elindeki ayran tasını ağzına götürmedi, dondu kaldı. Kötü sözün ağusuyla bulandı. Şiran'ınsa keyfine diyecek yoktu. Parmak şıkırdatıp oynaması eksikti. Kendisinden hoşnut, kefisini en güzel biçimine yatırdı.

— Bu halkımız yaman gelenekçidir. İyiliği, kö-

tülüğü unutmaz unutmadığını da göstermek için yeni şeyler uydurur, yeni töreler yaratır. Onursuz, hayin kimselere utanç verici, rezil rüsva eden isimler yakıştırır. Öyle seslenir. İnatçı kinci olduğundan öz ismini unutturmadan yakanı bırakmaz. Hani, ite yakışmaz şu Rureş isminin sahibine yakıştığını da inkâr etmemeli. Rureş: Yüzü kara demektir. Peki, içi kara olanın yüzü ya nasıl olacaktı? Gerçek adını unutturup gitti.

Halkımız bir de dönekleri lanetlemek için isimlerini çocuklarına vermeyerek unuttururlar. Sövüp saymak için itlerine verirler. Ne yalan söyliyeyim, şu senin ismin de berbattır.

— Yeter, dedi Masalcı hışımla. Beni sövgüye, utanca batırmak için temaşaya çağırdığını anlamışım. Amma, üstüme almam. Ar haya bilmez Şiran'ın sözü kaç para ki alınayım? Bir yudum ayrana bu kadar söz fazla gelir. Damın da, gölgesi de senin olsun.

Elini toprağa bastırıp doğrulacak oldu. Şiran zorla oturttu:

— Sözlerimi yanlış anladın Masalcı. Elbet sana değildi. Halkın dediklerini tekrarladım. Yoksa senin hakkın inkâr gelinmez, baba hakkını dahi bastırır. Gözümüzü, yolumuzu açan sözü bize bedavaya döktürmüşün. Gerçekten olmuş gibi canlı, inandırıcıydı anlattıkların. Çok düşümüzün sahibi sensin. Döllerimizin üzerine senin sözünü rengarenk yorganlar gibi serip öyle yatırmışız. Neydi o kıskandığı eltisinin oğlunu öldürecekken yanlışlıkla kocasını öldüren avradın adı? Ben ona çok yanmış gizlice çok göz yaşı dökmüşüm.

Semerci, Şiran'ın yalan övgüleriyle günlerdir bulaştığı, battığı pisliği kabuk değiştirir gibi sıyırıp attı. Gönenip gençleşti bir has, bir güzel oldu. Kırk yıl önce nasılsa öyle terütaze.

— Evin, dedi. Evin'di o çıkarcı alçağın adı. Kendi ayıp işler ettiğinden bütün ahaliyi öyle

bilen, ar namus vazgeçip önüne geleni elindeki çamurla sıvayan o utanmazın adı. Masallar, delilere avuntu gelir amma anlayan ahaliye nice örnekler getirirler. Sözle sırlanmış bu aynanın içinde bütün ahali dolaşır, devran sürer. Kim ki, kendini daha iyi anlamak istiyorsa kulak versin masallara. Çoğu kendini Evin'den daha berbat görecektir.

Şiran, Masalcı'nın onur kırıcı sözlerine sahip çıkmadı. Duymamış gibi davrandı:

-- Sen anlatmasaydın, kızıl yaban çiçeklerinin nasıl kızıla boyandığını kim nerden bilecekti? Kıskanç adamın hüthüt kuşuna dönüşünü, cimri adamın kaplumbağa, acelecinin yağmur kuşu oluşunu, yanan sırça sarayda tek başına yaşıyan dünya güzelinin halini, parmakları kemiksiz iğne tutmaz kötülük cadılarını, en tatlı nesnenin şu beğenmediğimiz horladığımız tuz olduğunu, o koca kayayı sırtında götüren halk kahramanının bu acılara nasıl dayandığını, neden of dahi çekmediğini bütün bunları daha bir çoklarını, o kadar sırrı biz bu zavallı akılla nasıl çözerdik?

— Çözemezdiniz elbet. Derisine hava basılmış gibi şişinip kabardı Masalcı. Amma ne fayda. Sözlerimi dokudukları halılara aktaranlar şimdi halimi beğenmez oldular. Gagaları yapışık kuşlar, insan başlı yılanlar, şahmeran, ateş yutan yiğitler, bir ellerinde gül öteki bülbül tutan has bahçedeki şadırvana suretlerini düşüren güzeller, alem yakışığı yiğitler benim sözümden çıktılar. Bir gün bile bunlarla övünmedim.

Şiran, Masalcı'nın kendinden bu kadar hoşnut kalmasına çatacakken öteden kocası Hacıbey'le eskinin cincisi Genco'nun çıkıp geldiklerini gördü.

Yavaşça:

— Senin yerinde olsam kapı kapı dolaşır her

sözüm için vergi toplardım ahaliden, dedi.

Masalcı, tam cinayet zamanıdır, diye düşündü. Şiran'a uyup kaldığına dehşet hayıflandı.

Köy sessizdi. Semerci, damının çardağına oturmuş önündeki heybeyi onarıyordu. Günlerdir aynı işi görüyor, dünya yıkılsa dönüp bakmıyordu. Alkımlanan güneşte hava sıkışmış toprak damlar görünüp kayboluyor, kızıl ile yeşil arası bütün renkleri dolaşıyor yeniden kora çalıyordu tutuşan boşluk. Ateşe iyice doymuş kıvılcım çakıyor. Koca kavak yerle gök arasında başı sonu yok ışıktan, ateşten bir yol kıpırtısız öyle dikiliyor. Bazan hiç görünmüyordu.

— Kıyametin kopacağı vaktin bütün alametleri belirmiştir. Kayalar ha patladı ha patlayacak, dedi Genco ter içinde.

Hacıbey oflayarak:

— Bu sıcakta dışarıda durulmaz içeri geçelim, dedi.

Kocasının sözünü doğruladı Şiran:

— Gölgede bile soluk alınmaz olmuş.

Minderi, çulu katlayıp koltuğuna aldı. Malhaş'a baktı uzun uzun. Oğlu, kızı yamaçlarda ot biçiyorlardı. Arayı yangın alazı doldurduğundan göremedi. Yılda bir uğursuzluk vardı. Bu uğursuzluk davul, zurna çalıp kapı kapı dolaşacak bütün halkı batıracaktı. Öyle açık ve korkunç. Şiran ne olacaksa açık seçik görüyor. Ne fayda, elinden bir şey gelmiyordu.

İçeri geçti. Genco'nun uzatığı cigarayı yakıp bol duman püskürttü.

— Bey bir motor daha almış, dedi Hacıbey

— Alır elbet. O almayacak ta ben mi alacam? Avazı kinli, çapaklıydı Masalcı'nın. Günlerdir içini kemiren kurt dirildi, kaldığı yerden yemiye başladı. Tıpkı o kurt gibi oynaktı acısı.

Şiran dalmış, kendiyle laflıyordu sessizce: Dağı, taşı sürüp ekmeye bir motor yetmez elbet. Dünya kadar azabın yapacağı işi meretin bir tekeri çekip götürüyor. Bey, bütün Malhaş'ı dev-

letin yazısıyla üzerine yazdırmış. Açlıktan kırılacağımız günlerdir öndeki zaman. Bela kapı kapı dolaşıyorsa da ahali sağır olduğundan duymuyor. İşbirlikçi, her sırrı halktan saklı Masalcı'ya yeniden öfkelendi. Boyun damarları parmak kalınlığında çatladı. Yüzü yemyeşilden kirlenip mora çaldı. Gözaltlarını ağ gibi örten kırışıklar karışıp korkunç hal aldı.

— Ben yani şu yoksul Şiran, insan ve alemle ilgili nice haller gördüm, dedi durup dururken Hayvandan hayvan, daha berbat nice insanlar gördüm. İnatçı, tutkun, deli, korkak, Malhaş'tan yüce dahası topraklarda sürünen cirimsiz cürümsüz bir o kadar insan. Lap lap kül, toprak yutanlar gördüm. Ördüğü halıya gözlerini akıtarak iki gözden olan iş tutkunlarını, hastalık hastası zavallılar tayfasını, güzel avaz ve işaretle konuşan sevdalılar dönek, hayin, çatal yürekli yiğitler hasılı çok insan görüp tanıdım. Bey sofralarına oturmaz benim bir tas suyuma koşturup gelirlerdi. Ne var ki, herkes gibi canlıları öğüten devranın obur çarkına yem olmaktan kurtulamadılar. Bu değirmen huylu, huysuzunu da sırası gelende öğütecektir. O çarka etek kaptırmamış yoktur. Güneşimiz, ayımız kararıp çıramız sönecektir birdenbire. Sonrası karanlık bütün halka. Bu kadar yaş yaşamış, her şeyi az buçuk görmüş şu bunak Şiran hiçbir şeyi tam kavrayamamıştır. Yemin ederek doğrudur, diyebileceğim ne vardır ki alemde? Varsa: Halk dostu yiğitlerin çabuk ama bir defa öldükleri, hayinlerinse her gün öldükleri ama uzun ömür sürdükleridir. Tabii yaşadıklarına yaşamak denirse! Bana öyle garip bakmıyasınız, bu yaştan sonra oturmuş er kişilere masal anlatıyor, diye kınamıyasınız. Biz kim masal kim! Onun eşsiz ve benzersiz sahibi vardır. Sözümü getirip bir kapıya bağlayacaktım. Haydi yiğitlik bizde kalsın. O kapıyı boş verip Rureş'in eşiğine bağlıyalım atımızı. Çıkarcı, kaypak,

dönek. tenperest Rureş'in. Herkesin gönlüne göre söz, sakalına göre tarak bulundurur. Huysuzluğu apaçık huy edinmiş olup sözü de öyle karanlıktır. Kendi gibi. Kolundan kuytulara çeker, herkesin bildiği açık sözü sır, diye satar. Vakit başı kapı aşındırıp kulağına eğilerek hep o sözü söyler, devamlı değiştirip söyler, inanmış göründün mü: Bir daha dönüp yüzüne bakmaz. Varıp başka damlarda nasip arar. İşte bu Rureş şimdi kendine benzer kendi gibi biriyle kuytulara dadanmıştır. Her ne söylemişse onu fırıldağa döndürüp öyle salmıştır ahali içine.

Genco gülüşünü yutup, göz ucuyla Masalcı'ya baktı. Halini perişan görüp acındı. Özü gözüne yaş sürdü. Görmesinler diye yan döndü, başka anlamlar aldırdı yüzüne Koca dünyada yapayalnızdı, tek akrabası yoktu. Yalnızlıktan çok çekmiş çok bunalmıştı. Saçı, sakalı erken ağarmış, gözlerinin o bulunmaz yeşili dumanlanıp sarıya çalmış. Bir zamanlar hayli ünlüydü. Cinciler su tasına baktırmak için gelip bulurlardı Genco'yu. Bu yörede yalnızca onun gözleri bu renkti. Sonunda, hastalanmış altı ay yatak yorgan yırtıp ölümle penceleşmişti. O gün bu gün tövbelidir. Zaten, gözleri öz rengini çoktan bulandırmıştı.

Şiran'a sordu Hacıbey:

— Kim bu adam?

Belinin üstüne iki kat olmuş Masalcı doğruldu:

— Kim olduğunu anlayamadınızsa yazık size. Sabah yolumdan beni döndürüp damının gölgesine çekti. O zamandan beri verip veriştirir. Soyumu itten rezil etmiş, sövmedik hiçbir yerimi bırakmamıştır. Halhatır gözettiğim yerler olduğundan susmuş, o konuştukça yiyip bitirmişim kendimi. Elimden başka ne gelirdi Hacıbey?

Şiran içinin ağusunu dışarı atmış, rahatlamıştı:

— Çok alıngan olmuşsun Masalcı. Ne desem üstüne tap oturtuyorsun. Bu dünyanın hangi pis halini anlatsam sana bulaşıyor. Dağın birinde it ölmüş desem. Şiran bana söylemiştir diyerek avaz kaldırıyorsun. Kime namussuz desem, sen oluyorsun. İyi sözlerime hiç sahip çıkmıyorsun. Kendine yakıştıramıyorsun anlaşılan. Beni Hacıbey'e satmaya uğraşma. Ben de onun kadar yaşamış, alemden akıl devşirmişim. Törede yerim ondan daha ağırdır.

— Öyledir, dedi Genco. Her sözün hedefi sen değilsin elbet.

Hacıbey yorgun, düşünceliydi. O kadar yıl aynı yastığa baş koyduğu Şiran'ın ne olduğunu çok iyi biliyordu. Şu Malhaş'ı silme dolduran ahalinin bildiğini Masalcı neden bilmez? Tutup Hacıbey'den sorar. Hacıbey Şiran için yeni töre mi uydursun? O töre ki, kadının toplumdaki yerini erkekle, bir, daha üstün tutar. Baş köşeyi yaşlı hanımlara buyur eder. Halk töresinin çatısı böyle. Bey töresinde, böyle halkın bu kadar farklılaşmadığı zamanlarda töre tek olmasa da bu kadar çatışmıyordu. İşte, o zaman halk kadını, bey kadını aynı biçimlerle donanıyor, aynı itibari görüyorlardı. Şimdi, konak ahalisi dışındaki kadına değer verilmez oldu. İtten ucuz görülüyor. Her işi görür, hayvandan ucuz, eteği kirli bir azaptır. Fırat ötesi ahalisinde kanlı kinli düşmanlar birbirlerini öldürmeye gece, gündüz fırsat kollarken kadına dokunulmaz, yeteri kadar saygıyla kavga dışı bırakılırdı. Bütün soyunu toprağa vermiş özü şerha şerha kanlı düşmanının damına rahatça inip çıkabilirdi kadınlar. Önünden kalkılır, göz ucuyla yüzüne bakılmaz. Düşmanlığı indirip bindiren, kırış barış öneren kadınlardı. Şimdi nerde o dünyanın bezeği, süsü canlar? Ayakları halhallı, Halep sarmalı kofilerini erkekler gibi biçimine yatıran, mor döğmeli, at binen at inen, ceylan kadar ince ve çevik. Zal gibi güç-

lü, aşiretin çırası o hanımların çağı çoktan kapandı. Yerine Şiran gibilerini bırakıp bir gün geri dönmek üzere göklere çekildiler. Ben bilmez miyim Şiran'ı... Töre, kadın konuşmaz buyursa tek sözünün fiyatı ölüm olsa, bütün ahali korkudan dilini kırsa o yine konuşur. Töreye uymak yerine, kendine uygun geleni töreleştirir. Masalcı'nın dediklerinin hepsi doğrudur. Her sözünü bilerek ona söylemiştir. Söylemeseydi kin, marazdan çat diye çatlardı.

— Şiran sözün bana değilse ya kimedir? Bir haftadır kuytularda Rureş'le fısıldaşanı söyle.

— Gözüm iyi görmüyor Masalcı. O dediğini tam seçememişim yoksa, sen miydin?

— Bendim, dedi öfkeyle. Köyümün adamı ile konuşmak yasak mıdır bana?

Güldü Şiran:

— Değildir elbet. Ama, Rureş bizim değil Bey'in adamıdır.

— Ne yapsın, geçim kapısıdır.

— Ben bu yaşa geldim acından ölen görmedim Masalcı. Sen gördün mü?

Genco'yla Hacıbey sessiz kaldılar. Demek, iş vardı işin içinde. Acaba Rureş ne söylemişti Masalcı'ya? Ya, Şiran neden kuşkulanıyordu?

Vakit hayli ilerlemişti. Sürüler dağa sürülüyor çan sesleri, çoban bağrışları duyuluyordu uzaktan.

Hacıbey, başka yerden aldı sözü:

— Şu meret ot ahaliyi perişan etti, biz yaşlılarla çocuklardan başka kimse kalmadı köyde.

İç çekti Genco:

— Kalmamıştır.

— Cem hasta gitti, kızları da götürdüğünden koca damın bütün işi Nazey'e kalmıştır. Şansımızdan gelinin iyi huylusuna çatmışız, sırtına dünyayı vursak of çekmez. Öyle değil midir Şiran?

— Öyledir. Dün gece çok tuhaf bir düş görmüşüm.

— Hayırlı olsun, dedi Genco.

— Düşümde Rureş'i görmüşüm. Dino'nun her gece kaval çaldığı, türkü söylediği tepeye oturmuş. Vakit gündüz ve her şey apaçıktır. Halk ot biçmeye akışmış. Öncesi iyi. Ahali ota girecekken Rureş kapkara bir bulut oldu, yayılarak indi tepeden. Karanlığıyla gözü kör etti. Orak, tırpan boşluğa çalındı ot yerine. Anlayacağınız ahali hava biçti. O zift, katran gibi bulut kızardı biraz sonra. Bulaştığı yerlerden kan akıttı hem de şorlayı şorlayı. Dereler su yerine kızıl kan köpürttü. İnsana benzemez biçimler aldı herkes. Dünyalı olup dünyalılara benzemez oldular. Bütün otları batıran Rureş bastığımız çığlığa karnını yırtarak güldü. Sonra, gözümün seçemediği biriyle birleşip tek adam oldular. Gözü gündüz görmeyen rüyada da görmüyor demek.

Tanımadığım bazı adamlar Masalcı'nın evinden başlayarak yerle bir ettiler köyü. Kırmızı bir motorla altını üstünü karman çorman ettiler toprağın. İşte o zaman Malhaş gazabını kaldırdı, yerinden koparak dehşet gürültülerle üstümüze geldi. Kapanıp batırdı alemi. Tam o tufan zamanı uyandım, baktım evimin sahibi kocam horul horul uyumakta.

— Uyumayıp düşüne gözcü mü olaydım? dedi Hacıbey.

Masalcı küçümser bir edayla:

— Düşten çok hayale benzer, dedi.

Köpürdüğü Şiran:

— Sen ömrünce hiç düş gördün mü Masalcı, hiç hayal kurdun mu? Masallarının kupkuru, cansız olmaları bundandır.

— Ben de görmem, dedi Genco.

Şiran:

— Bütün ahalimiz düş görmediğinden bunalımlı, budaladır. Uzağı göremez körlüğe çakalıp kalır. Başımız belaları sizden önce bu yüzden bana ayan olur.

Kızıp köpürdü Masalcı, içinden sayıp sövdü Rureş'e. Kendine sır diye sattığını Şiran da biliyordu işte. O Rureş ki, konuşup yaltaklanacak adam bulamazsa tutup çoban itleriyle söyleşir. Böylesine güvenmek batırır, batmıştı Masalcı:

— Şiran beni konuşturma. Susmuşsam bendeki acıya siz de batmıyasınız diyedir. Yoksa üç, beş gün sonra açığa çıkacak sözü sizden ne diye saklıyayım? Hem keseme ne girer? Begin bey, otumuzdan daha çok pay ister. Malhaş'ı da ekip biçmeye karar vermiş. Peşinden koşturduğun hazine bu kadar laftır işte.

İç bunaltıcı bir karanlığa girdiler. Söz ağır geldi. Bir zaman suspus oturdular. Şiran yanılmamıştı.

— Sidar kaybolmuş, dedi dışarıdan Nazey

Bahane hepsine uygun geldi:

— Bir de biz bakalım, diyerek çıktılar.

Hanım belden iki bükülüp katlanmış, elleri arkasında, paçavralardan çatılmış yapma, cansız bir oyuncak gibi biçimsiz, gerçek dışı, kendini sessizce izleyen kalabalığın önüne düşmüş ağır ağır yürüyordu. Adımları bir karış var yok. Çocuk ve yaşlılardan oluşan kalabalık tepeden tırnağa toza çamura batmış, tepelerinde kocaman bir toz bulutu çamur tükürerek ilerliyorlardı. Geride kalan yaşlılar sakalları, kirpikleri ağırlaşmış, burun delikleri tıkanmış yoldan çıkarak tozdan kurtulmaya çalışıyorlardı. Önlerine çıkan her batağı önce çocuklar, sonra yaşlılar geçiyordu. Gömük, ayak bileklerinden çok yukarılarda.

Güneş devrildi, devrilecek. Bütün hayvanlar büyük telaş içinde. Toprağın kımıl kımıl devinen ahalisi geceye hazırlanıyor... Börtü böcek fisilti içinde. Gök hem çok uzak hem el uzatıp dokunulacak kadar yakın. Çok ötelerde bulutların üstündeki son ışık kırıntıları buğu gibi çekilip yoğunlaştırıyor karanlığı. Kırlangıçlar

çalı uçlarına sürünerek uçuyorlar. Üstüste bindirip katmerleşmiş gölgelere girip çıkıyorlar, yamaçlara kanat vurarak geçip gidiyorlar.

Hanım telaşsızdı. Nereye, niçin gittiğini unutmuş uykuya, ölüme benzer bir yalnızlıkta durduran, düşünceyi uyuşturan, koca ıssızın çektiği kaygan ve rahat eğilime kaptırmış yürüyor.

Durdu birden. Sürüklediği kalabalığa, kararan dağlara, yamaçlarda son ot destelerini bağlayanlara baktı. Mırıltılı, anlaşılmaz ama giderek açılan bir avazla çok acıklı, çok etkili bir ağıt tutturdu:

«Yine acı önümüze rehber düşmüş ya da çevik bir ceylan gibi dolaştığı dağlara çekiyor bizi. Dikenli, acılı bir yol döşenmiş önümüze. Bu yolda ayağı kanamadan ancak ulular yürür. Bizimse hem yüreğimiz hem ayağımız kanlı. Yüz üstü sürünerek gidiyoruz. O halde belamız çok büyük. Yalnızlık, acı hep bize düştüğünden bizim ermişimiz yoktur. Aklı çok ama derde derman aramaz erişik, er kişilerimiz: Dünyanın hali bilinmez, diyorlar. Yalnız gecelerde o soğuk, karanlık inimde kofimi önüme çalıp çok düşündüm. İkiye ayrılmış gördüm dünya halkını: Bey, azap: Aç ve toklar. Soğuk, karanlık, açlık, hastalık bizim hesabımıza çalışır. Kisraya benzer şavklı saraylar; lokması ölüme çare getirir, ölüyü diriltir yiyecekler, abıhayata benzer içecekler, kutnu kumaşlar sağlık onlara iş yapar. Yoksulların köhne, ıssız damları dert tasa biriktirirken, onlara her zaman toy, şenlik olur. Bizim eteklerimiz yetim, öksüzle doludur Ölüm hanemize gün başı konuk iner. Beylerse, çileli hayatımızın birkaç katını zevk, safa içinde yaşarlar. Sırtımıza basıp yükselirler sonra dönüp ayağımızın altını kirlettin, diye boynumuzdan bastırırlar Halkımızın hali hep birbirlerine ben-

zerdir. Dert, bela aynı kazanda kaynatmıştır bizi. Bütün halkımız düşçü, deli olmuş. Herkesin bir başka derdi var görünür ama aslında hepsi birdir.

Aklıyla dünyayı tartan Semerci bir garip olduktan sonra biz ne yapalım? Nice zaman damında mahpus kaldı. Ölümüze bile zor geliyordu. Onu böyle deli eden dert keşke bizim payımıza düşeydi, bizim gönlümüzü yakaydı. Şimdilerde yavaş yavaş halka karışır, damından çıkar olmuş. Buna bin şükür! Semerci'yi böyle perişan eden Zerrin'dir. Damının çırası, ömrünün şenliği Zerrin'i kaybedince aklını da kaybetti. Sırtında bebesinin ölüsü dolaşıp durmuş Malhaş'ı. Köyün yolunu zor bulmuş. Ninni öz babasını deli eden, kara toprağa tadımlık verdiğim Zerrin! Ninni can. Kimsesiz Dino gün, gün ışığına düşman garip bir gececi olmuş. Eli yüzü hayale batmış, her yanı insana benzemez biri... Yıllardır Bey kapısında azaptır, yıllardır koyunları çift doğurtur zil ve çanlara nağme döktürür. Göleklerde yıkanır, itlerle aynı çanaktan karın doyurur, kendi yamar onarır giyitini. Bu dünyada daha hiçbir şeyin sahibi değildir. Olamaz da. Kimsesiz, evi barkı sırtında düş hayal delisi Dino'm. Öksüzüm. Maral gözlü, nokta ağızlı, kocalığında bile güzelliği kızlarımıza ar namus Şiran'ım! Hani nerde dal boylu iki şahinin? İki yırtıcı kuş, ağzı kanlı iki kurttu Şiran'ın kardaşları. Fitnenin evi yıkılsın. Çünkü çok ev yıkmıştır. Fitne kalkmadıkça dünya rahat etmez. Gerisi bence hava. Kimin, hangi hayinin oyununa geldiklerini herkes biliyor. Sustukları ise korkularından. Herkes ev bark, çoluk çocuk sahibi olurken onlar karanlık, dilsiz mezar ahalisine karışıp gittiler. Kısmet paylaşılanda paylarına yerin altı düştü. Oy Şiran, erkekten örflü yaralı maral!

Oy leyla, ıssız damların kınalı kekliği, yıkılası damların yalnız bekçisi. Saç örgüleri yüz olup

da topuklarındadır ve sanılır ki topuklarında yüz oynak yılan oynaşır. Humus, Halep, Bağdat, Şiraz dolaşılsa eşi benzeri bulunmaz dünya güzeli. Kimsesi yok ki üstüne gölge salsın. Bir o, bir de bacak kadar Mem gece üstlerine kapanıp kışın karı boranı türküsüne başladı mı ürperip titremezler mi? Kimleri yardımlarına çağırsınlar? Avazlarına cevap bahtsız, imansız kışın homurtusu, kancık kurdun çığlığıdır. Bir günden bir güne kimse varıp hallerini sormaz. Babaları yakışıklı Azer beylerin en usta binicisiydi. Çok ünlüydü. Atıyla uçurumu boylayınca, avradını albastının huysuz, katil cadısı canından etti. İki çocuk bir başlarına kaldılar koca dünyada. Bey fedayisi Maran, Bozoyla kapıya dikilip hesap sorduğunda bu köy batmış gibiydi. Maran'a çatmak kimin haddine. Kadınlar onun korkusundan çocuklarını ölü doğurur, düşük yaparlar. Erkekler kaçàcak kuyu, dulda ararlar. Hanım! Bu yaştan sonra doğuracak değilsin ne korkun var şundan bundan. Oy Leyla sahipsiz ceylan. Şimdi sözümü halkın bu günkü haline getirelim. Kırk sapanı birden çeken, kırk kişinin bir günde gördüğü işi bir dakikada yapan kırmızı meretler çoğalmaya başladı. Boşta kalan ahalinin işi dam diplerine çöküp toprağı çöple karıştırmak olacaktır. Malhaş'ı kör boğazın ardından aşmak zamanı gelip çatmıştır. Ahali başındaki belayı halen görmezlikten geliyor. Gelsinler. Bu kadar halkla uğraşmak sana fazla gelir bunak Hanım! Şimdi kendinle söyleş biraz, kendi halini açıklamanın tam sırası işte... Adın Hanım olmuş da ne olmuş. Azap avradını bu ad gülünç eder. Alem üstüme gülsün, diyedir bu ad. Elbisemden bir iplik çekilse kırk yama dökülür, üryan kalırım halk içinde. Benim hanımlığım da böyle işte. Evimin sahibi, kocam iyi huyluydu. Ondan hiç azar yemedim, gereksiz lafla üzmedi beni. Aleme sert bana ipek gibi yumuşaktı. Yedi çocuktan tek

Sidar kalmıştı bize. Üstündeki Halep dokuması örtüyü almak için üç koyunun birini bedavaya vermiştik. Kocam çocuğa bakmam için beni hiç bir işe yollamaz olmuştu. Perişan haline özüm lokma lokma doğranır, kanlı yaş akıtırdım gözümden. Bir gece yanıp tutuştu Sidar, kavrulup kül oldu. Bu yörenin bütün cincilerini, nazarcılarını başına topladık. Cin tasına bakmamaya yeminli Genco'nun yoluna toprak olduk, caydırdık yemininden. Hey zavallı kimsesiz Genco! Tasa eğilince korkudan ödü yarıldı sandım. Dili tutulduğundan sayamadı gördüklerini. Sabah, akşam derin, değerli hocalar üfleyip okudular. Bir şeyi kalmaz diyerek çekip gittiler sonra. Bütün malımızı onlara yatırmıştık. Hocaların iyileşir, dedikleri Sidar böyle mecnun, deli kaldı. Acıya dayanamayan kocam değiştirdi dünyasını. Damımın kör, karanlık çırası Sidar! Bazan sen, ben gibi akıllı uslu bazan zincirle durdurulmaz delidir. Ne edeyim ben. Atılmaz ki, kolundan tutup atılsın yad yabana. Onu nasıl kurda, kuşa yem veririm? Halkımız delilik bilmediğinden, taş yürekli diye kınar beni. Nasıl yer, içer nerde yatar, kalkar bana sorun. Canınız rahat, damınız ferah olduğundan ne anlarsınız ben yoksulun halinden. Oy dağ, bayır delisi oğul!»

Mem adım adım uzaklaştı kalabalıktan, gerilerde kaldı. Hanım'ın ağıtından etkilenmiş korkunç acı çekiyordu. Maran, koca bir kaya gibi paldır küldür yuvarlanarak, yere her basışta yeri çökerterek, dizlerine dek toprağa gömülmüş, kayaya vuran şimşeğin şakırtısıyla çakarak gelip dikilmişti kapıya. Kapıyı enine boyuna kapatmış, damın ışığını karartmıştı. Kanı çekiliyor, tir tir titiriyor ürpertiler içinde Leyla. Korkma babam, bir koca Maran parmak kadar çocuğa netsin, ne söylesin. Hele biz gibi ye-

timleri azar bile etmez... Kol, kanat gerer üstümüze. Maran'ın gözleri yuvalarından fırlamış, fincan büyüklüğünde. Morarmış dudağının bir ucunu ta göğsüne sarkıtmış. Çok ürkünç «Hey Mem, bacağı sidikli Mem. Yeni töre uydurur aleme yol mu gösterirsin... Benim beklediğim tarlaya yabanın kuşu inmezken, sende kuş kadar akıl yok mudur? Uçan, kaçan, sürünen her canlıya yasak ettiğim ekinleri kucak kucak yolmak senin ne haddine.» Leyla avazını tatlandırdı. «Yanımda aldı, yalnızca bir kucak. Ekmeğimiz bitmişti, kavurup danesiyle karın doyurmuş. Ben dayanırım açlığa ama çocuk nasıl dayansın Maran? Karun kadar zengin bey bir kucak ekinle yoksul düşmez ya...» «Sen her şeyi bilirsin Leyla Sır, gizlilik sokmaz sana. Şu alemin düzeni senin parmak ucundadır. O yüzden herkesi beğenmez burun kıvırırsın.» Leyla yüzünü yere döndürdü. «Beni karıştırmıyasın, ben kimim ki alemi beğenmiyeyim?» Maran daha çok kızdı: «Devlet kuşu beklersin anlaşılan. Bin avazla öten bir yaban kuşu... Bir gece kuşu. Geri ahaliye gözün kapalı, özün katıdır. Yoksa azap avratlarına buyruk verecek bir hanım olmaya ilgisiz kalmazdım. Demişim ki: Zora bindirmeyeyim, ahali ardımdan Maran bir öksüzü sırtlamış götürmüş, bey fedayiliğini bok etmiştir, demesin. Kendi gönlüyle, ayağıyla gelsin, demişim. Amma, Leyla hanım beğenmez, adamdan saymaz bizi. Çünkü, gönül hanesine işe yaramaz bir düşçü, bir hayalci konuktur. Zaten şu bir kucak ekin bahaneydi. Her gün bir başka bahaneyle burdayım. Bahaneden çok ne var bu dünyada?» Damın üst yanına çökmüş alemden habersiz Bozo'yu ardına takıp çekip gitmişti.

Mem korkudan deli oluyordu. Rüzgar fisildese, it ulusa, saçaklar hışırdasa Maran tepesinde dişlerini bilemektedir. Gölge, ses, hareket, renk aklı her şeyi ona dönüştürmektedir. Gün-

lerce dışarı adım atmadı. Köyü kapı aralarından gözleyip durdu. Zamanla korkusu azaldı. Dışarıya çıkmaya başladı. Yine de gözünün biri evde, biri Maran'da. Malha'a çıkıp türlü işkencelerle her gün yüz defa öldürüyordu Maran'ı. Bir de bakmış Marat kuyusunun orda sapasağlam duruyor. Safi öfke kesilmiş iri iri kayalar fırlatıyordu uçurumlara. Hedef paran paran oluncaya dek taşlıyordu. O hedef Maran'dı ama bir türlü öldüremiyordu. Destan, masallardaki yiğitlere benzetmiş kendini, kötülerle korkunç savaşı vardı.

Düş, hayal karın doyurmayınca eski durgun halini aldı. Can sıkıcı, berbat bir haldi. Maran'ı düşünmüyor, düşündü mü türlü bahanelerle kafasından atmaya çalışıyordu. Nerde lafı açılıp sözü edilse hemen bırakıp gidiyordu. Maran kimki aklını ona yedirsin? Yine de ne etse, nereye kaçsa, nasıl yapsa kurtulamıyordu elinden

Kalabalıkta parmak oynatacak güç kalmamıştı. Şuraya buraya tap tap oturup kaldılar Çocuklar dizleri, dirsekleri üstüne sürünerek büyük bir halka çevirdiler. Sesleri duyulmasın, diye durmadan daralttılar halkayı. Issızın patlayan, tehlikeli avazına uzanarak eklenen, kıyametler koparan dağların şamatasına yutulmuş bekliyorlardı. Çok heybetliydi bu şamata. Çıt çıksa kanı beyinlere sıçratıp deli ediyordu. Delirten, çıldırdatan ıssızın avazını kırmak için önüne kendi seslerini sürdüler, kendilerini dinleyerek kurtulmaya çalıştılar. Topraktan bir karış yukarda gürültü patırtı koptu:

— Sidar ölmüştür.

— Elbet ölmüştür.

— Bir uçurumun dibinde bükülmüş yatıyor

— Kanını yalıyan bütün hayvanlar da delirmiş.

— Orası hiç belli olmaz.

— Yazık Sidar'a...

— Yazık anasına... Çünkü, Sidar ölüp kur-

tulmuştur.

— Akbabalara, yırtıcı kuşlara yem olmuş.

— Etten sıyrılıp kemik kalmış.

— Marat kuyusuna bakmış mıyız?

— Akıl edemedik... Vah bize!

— Tepesi üstü düşmüş boğulmuş.

— Boğulmuş ha...

— Boğulmuş elbet. Başıyla balçıkta, ayakları havada.

— Karnı tıkabasa çamurla dolu...

— Ağzı, gözü, kulak delikleri.

— Mağaralarda geceleri durmadan bir ışık yanıyor.

— Cin, peri toplantıları içindir.

— Sidar'ı onlar parçalamıştır.

— Zaten onlarla ilişkisi vardı.

— Parçalayıp ateşte kavurmuşlar.

— İşte Hanım bu yüzden iki de bir havaya bakıp dağları koklar.

— Demek haberi vardır.

— Vah Sidar'a...

— Vah zavallı Hanım'a!.

— Çobanları her gece bir it iziliyor.

— Cam gözlü, gözü çıra gibi yanan bir it.

— Derisi parıl parıl.

— Şu tepeye dikilerek uzun uzun köyü gözlüyor.

— Gececi köylüler gözleriyle görmüşler.

— Korkunç avazlarla uluyormuş.

— O vakit köyün bütün itleri kudurmuş gibi eşinmeye başlıyorlarmış.

— Ben de gördüm daha çok aysız, yıldızsız karanlık gecelerde.

— Toprak şakırtılarla yarılıyormuş.

— Yarılıyor.

— Dağlar, uçurumlar da...

— Her canlı öz diliyle konuşmaya, bağırmaya başlıyormuş.

— Elimiz, kolumuz bağlı bir kör karanlıkta kalmışız.

— O gecenin sabahında tilki, kurt, çakal ölüleriyle doluyor kuytular.
— Kimbilir nasıl bir korkunç avazdır?
— Hep Sidar'ın yüzünden.
— Kime hıncı varsa onun vay haline.
— İşte o it Sidar'ın ta kendisidir.
— Öyledir.
— Çektiklerinden daha fazlasını ahaliye çektirecektir.
— Köye inmesi yakındır...
— İnip evleri basması da.
— Herkesi parçalayacak.
— Alem batmıştır.
— Batırır Sidar.
— Vah yoksul ahaliye, vah bize...

Batıda dağ tepelerini tunca döndüren kızıllık söndü. Malhaş hayal meyal oldu. Rüzgar serince esip duruyordu. Ot yolmaktan dönenlere sordular Sidar'ı. Hiç kimse görmemişti. Tek, yamaçlarda sürüleri döndüren çobanlardaydı umut. İki ellerini boru gibi kıvırıp sordular:

Sidar'ı görmediniz mi, Hanım'ın delisini?

Çobanlardan biri kayarak indi yamacı. Belirsizdi önce. İyice yaklaşınca biçim tuttu Dino oldu.

— Hayrola ne ararsınız, dedi.

— Yitik peşindeyiz. Genco'nun yorgundu avazı.

— Bu vakit hangi vakittir. Malhaş'ta yitik aramak boşuna...

— Mal sanmıyasın, aradığımız Sidar'dır.

Dino zehir yutmuş gibi yüz kırıştırdı. Yontu Sidar çakıp durdu kafasında.

— Belki de yontudadır.

Kalabalık yüzünü yontuya döndürdü. Sarp çıkılmaz yüksekliği göze alamadılar:

— Dino senden başka oraya varacak içimizde kimse yoktur. Bakıp gelesin, dediler.

Akşamın mavi buğusuna girip kayboldu. Istemiye istemiye tuttu yontuyu. Terli alnında yüzlerce rüzgar pırpırladı yükseldikçe. Yüreği çifte koşulmuş gibi hızla atıyordu. Kamaşan, dolunup çekilen, fisileyerek yanıp sönen boyları bir iki karış pek çok yılana döndü, yumuşacık sürünerek bulandırdı özünü rüzgar. Yüreği ağzında vardı yontuya. Kıvrılmış, iki kat olmuş karaltıya ürpererek yaklaştı:

— Sidar, dedi yavaşça.

Çekip dönderdi. Silik, son mavilerde gözlerini görünce ölecek gibi oldu. Göz aklarına kan oturmuş kin, çapak da yanaklarında. Şişmiş göz kapaklarından durmadan sarı, pis bir akıntı sızıyordu. Dokunmaya tiksindi. Kolundan çekerek güç bela kaldırdı, sürükliyerek indirmeye başladı. İki adımda dizleri bükülüp kalıyordu.

— Sidar beni duyuyor musun?

Tek söz etmedi. Düşe kalka indiler yamacı. Kalabalık Sidar'ı görünce yaklaştı sonra çakılıp kaldılar. Bakışlarını korkuyla başka yöne devirdiler. Hanım kapandı üstüne... Eteğiyle yavaş yavaş sildi gözlerini. İki yana sallanıp duruyordu.

— Gecedir, gidelim dedi mırıltılı bir sesle.

Hanım yürüyünce ardından yavaş yavaş ilerlediler.

Çok geçmeden kalabalığın dili çözüldü, yaklaşıp sordular:

— Bu ne haldir Sidar?

— Gözlerine çok yazık olmuş.

— Kör etmiş gözlerini...

— Öyle.

— Dağda ne yer ne içersin?

— Nerde yattın?

— Malhaş'ta akıllılar bile bir gece duramazken sen nasıl durdun Sidar?

— Gözlerini camla kazımıştır, dedi biri.

— Yok, dedi Sidar ölü bir sesle. İki gün kıpırdatmadan güneşe tutmuşum.

Hanım çıldıracak oldu:
— Peki neden?
— Hiç, dedi.

Kalabalık sessizce dağıldı. Tek tek açılan kapılardan dışarıya dökülen aydınlık eşiklere asılıp kaldığından damlara girip çıkanları tanımaya yetmiyordu. O kadar güçsüzdü.

«Gölge, hayal zamanıdır inimize çekilelim» dedi, yürüdü Semerci. Ama içeri geçmedi. Damın üst yanında yamaca karşı toprağa yan geldi. Şamatalıydı gök yüzü, durmadan dönüyor, ışık harmanları döndürüyor her şey dünkü yerini buldurmaya çalışıyordu. Bir bakıştı kafasının içine aldı karanlığı ve yıldızları. Şimdi yerin, göğün, yıldızların hem kendisi hem sahibiydi. Dalınca batmıştı. Herkesinkine benzeyen hiç kimsenin olmayan gür, etkileyici bir avaz döndürdü kafasında. Senin hiç kimin kimsen olmamış mıdır Semerci? Ahali geçmişi, soyu sopu ile övünürken sen gülerek: Malhaş'ta bir tumun dibinde bulunmuşum... Anam karanlık gece, babam fırtına olmuş dersin. Haydi öyle olsun. Kürt, Arap, Acem, Çerkez, Çebni, Türk değilsin ya nesin? Bıkıp usanmadan anlattığın o sapık Azap dede gibi din, mezhep vazgeçtiğinden beri taşa, toprağa, yıldızlara, rüzgar ve fırtınaya tapınır oldun. Hem kendine. Bu kadar güçlüysen neden parmak kadar çocuğun ölümüyle deliye döndün? Gençliğinde çaldığın o çalgıyı belki hiçbir halk çalmamış, çıkardığı sesten hiçbir canlının kulağı hoşnut kalmamıştır. Bu gün yer yüzünden silinmiş, on bin yıl önce yaşamış çok eski bir halktan kaldığı söylenirdi. Doğrudur da: O zamanki insanın kulağına, yaşantısına uygun öyle ürpertici avazlar çıkarırdı. Yoksa, soyu bitmiş o eski halk için ağıtlar mı söylüyordun Semerci? Yoksa, sen insan değil misin ve Ademden başka bir varlığın kökenine mi bağlıdır senin soy atın? Ayrıksılığın, garipliğin, ahaliye bukadar ters düştüğün bun-

dan mıdır?

Yardıma çağırdı Azap dedeyi. Kafasındaki görüntüleri bastıran sesler onun oldu. Alemin horladığı Semerci ismini ekinci, boyacı, debbağ gibi geçmişin emekçi, halkçı erleriyle ilişkilidir, diye çok beğendi. Dizdize kurulup söyleştiler «Soy ne ki Azap dede, ya biz neyiz?» Dedi ki: Ahalimiz halen gerçeği sindiremediğinden biz gibi halk ve evren bilgisiyle bilgilenmişlere işaretlerle konuşmak farzolmuştur. Adem başlangıçsa ve topraktan yaratılmışsa hangi topraktan çatıldığı anlamlıdır elbet. Başı Kudüs, Kulağı Tur, ağzı Medine, dili Buhara, dudakları Berberiye, dişleri Harzem, boynu Çin, kolları Yemen ve Taif, sağ eli Mısır sol eli İran, tırnakları Hıtay toprağından yaratılmış. Parmakları Sitan, göğsü Irak, sırtı Hemedan, karnı Hindistan, oylukları Türkistan, hayaları İstanbul toprağından. Dizleri Kırım, incikleri Antalu, topukları Rum ülkeleri toprağından. Her toprağın sırrı başka başka ve açıklanması ahaliyi hoşnutsuz kılacağından şimdilik susmak daha iyi. Çamurunun bu kadar çeşitli olmasında çok yararlar vardır. «Adem madem ki tümüyle bizim topraktandır o halde insanların en övülmüşü ve en seçkini de biziz» diyebilir, kendilerini öteki soylardan bir basamak daha ilerde görebilirdi herhangi bir ülke ahalisi. Irk tutanağına yapışıp aleme fitne sokarlardı. Son zamanda dindar görünüp çıkarlarını yürüten bir hayli tayfa türemiştir. Aslında dine karşıdırlar. Bey ve paşaların hem Ademe inanmaları hem de üstünlük taslamaları sapıklıktır. Mülklerinde devamlılık sağlamak için bahanedir. Cümle yaratılmış arasında makam sahibi olmamızı sağlıyan üç, beş hal vardır: Biri akıl olup yeri başın üstüdür. İkincisi ar namus olup yüzde barınır. Üçüncüsü bilgidir yeri gözün içidir. Bunların baş düşmanı ise öfke, kıskançlık, arsızlıktır. Yaratanla yaratılan birdir Semerci. Biz

bu birlik kitabının önemli sayfalarıyız amma okumak bilen için. Her şey özümüzde bizimle vardır.

Gönülse çarşı, pazarında her malı bulundurur bir şehirdir. Nice kale, baru burç sahibidir.

Can beyanına gelince halk ermişleri şunu söyler: Can çisim olup gerideki görüntüler hep onunla ilgilidir. Tene diken batsa, kıl çekilse acı duyulur. İşte ruh bu yansımadır. Alemdeki kavga varlık kavgasıdır. O kalksa barış, çağını başlatır.»

Dino'nun yükselen avazı çarptı Semerci'yi. Toparlanıp yamalı giysiler içindeki bedenine döndü. Sıkıntılar üstüste bindirdi. Gözleri irin gibi akarak toprağa döküldü Sidar'ın. İki güneş oturdu göz çukurlarına. Köy köy dolaştırdı. Alem seyre bayıldı. Biraz insan biraz hayvan bağırıp durdular yerle gök arasında. Doğa korkunç biçimde karanlık, ilgisiz ve kendi işindeydi.

«Bu dünya kadar yaşlı ve yorgundur Rureş. Bey'le halk arasında bir köprü olduğundan bir o uçta, bir bu uçtadır. Bir öyle bir böyle görünür. Kendi de unutmuş neyin nesi ve ne olduğunu. Bütün ömrünü yıkılası haneye üç, beş lokma getirmek için yarım papuç üstünde dağ, bayır dolaşarak tüketmiş. Bey'in buyrukçusu, göz bebeğidir. O olmadan koca konağın hiçbir işi tam yürümez. Mülkümün çırasıdır Rureş, der Bey. O söndü mü, bahtım karanlıktadır. Her şeye alışmış, razı gelmişse de bir şeye çok kızar üzünce, utanca batar. Bey bunu bildiğinden üstüne üstüne varır. Yüzünü yıkar, devrilir gider bir yana. Özünün hanesi tarümar olur şöyle ki...»

Bulaştığı mavileri savuruyor, oturmaya uygun renklerle biçim tutmaya çalışıyor gece.

Şimdi, ayın gerisinde gök katlarında yıldız yıldız dolaşan, dilenen yaşlı ve derbeder bir gezgin vardır. Bazan belden aşağı bazan belden yukarı görünüp kayboluyor. Köylülerin çoğu gözleriyle görmüş gibi ayrıntılarıyla anlatırlar bu yaşlı kocayı. Geceleri iş peşinden koşturduğundan karanlıkta yolunu bulabilmek için ayı fener gibi kullanır.

Zamanı gelmiş, iş vaktinde seyrana çıkmış yine. Ağaçlar tepelerinden, dağlar uçlarından ışıldıyarak yanıyorlar.

Dino, Malhaş'a çökmüş hayli yükseklerden kaval, türkü derken kesintisiz akıp giden ün avazla kuşatıyor alemi. Acıyı, yalnızlıkla karıştırarak canlı, cansız her şeyi öz biçimlerinden sıyırıp başkalaştıran yeni bir gök çatmış. Çok yanık, çok içten saatlerdir çalıp söylüyor.

Gece halkı: Çobanlar, ekinciler, yersiz yurtsuz gezginler ıssıza yabana bulaşmış mahzun, kaynaşan yıldızların akışıp toplandıkları göğün yere çok yakın kızıl ve sürekli parıltılarla yaldıran, yalım harmanları savuran ışıklı, parlak noktasına çakılmış oturuyorlar.

Fısıltılarla alıp veriyor, gerinip boşalıyor gece. Dino'nun devranda hükümdarlık sürdüğü zamandır bu zaman.

Semerci ile Maran iki yakın kayaya oturmuşlar sinirli, huysuz soluk alışlarını dinliyorlar birbirlerinin. Konuşmadan habire kin, maraz alıp veriyorlar. Bir gün görüşmeseler zaman geçmek bilmiyor, özlem kudurtuyor ikisini de.

Damlardan ayrılarak aynı yerde önceden anlaşmış gibi buluşuyorlar. Gözgöze bakamazlar. Bakışları çakıştı mı, hemen indiriyor öfkeyle, utanca batmış dağlara yöneliyorlar. Şu tepede, şu iki kayaya yanyana otururlar.

Söze önce kim başlayacak hesabına yatar gövde değiştirip birbirleri olmaya, birbirlerinin sabrını tartmaya çıldırırlar. Suskunluk çok sürerse iki laf etmeden ayrılmak korkusuyla birden konuşup bazan aynı, bazan da ilgisiz şeyler söylerler. Gece, dağlar her şey değişir. gerilim son hadde varır.

Gözleri şerha şerha et çatlatıp kan oturtur Maran'ın. Kalkıp boğacak olur Semerci'yi. Kabaran gazabından insan dursun hayvanlar korkar... Dohşet saçar. Her günkü yolunu geçip giderken ağzı kanlı itler, ayak patırtısına kuyruklarını bacak arasına sıkıştırıp yerde karın üstü sürünerek sığınacak delik ararlar Ahali ol kadar pencereleri kapatıp kapıları sürgüleyerek damların kuytularına sıkışırlar. Kör karanlığa çekilirler. Ayak sesleri uzaklaştı mı rahat nefes alır, hallerine şükür çekerler: Bu gün de Maran'ın belasını defetmişiz, diye. Geceleri mızırdayan zemzeme eden çocuklara anaların sözü hazırdır: Çağırın Maran'ı gelsin. Derhal şırp kırarlar avazlarını. Kadınlar gölgesini görseler doğru yoldan saptırıp uzun yola vurur, burunları toprağa çakılmış toprağa basmaya korkarak geçip giderler. Durmadan belanın ocağına ataş ekiyor Maran. Zaten çarşı, pazarında başka mal bulunmaz. Ahali kendinden kaçıştıkça kinden kızıl kor olur, bütün bu munduar halkı ayak altı edip ezesi gelir.

Kara kaşlı, kara gözlü, kangal bıyıklı, apak dişli, boğazını aşan göğüs tüyleri kıvır kıvır, canlı, yürüyüşü yılan oynağı bir alem yakışığıdır Maran. Yediği siyah üzümü gösterir aklıkta boğazı... Kağıt gibi parlak. Kasketini yan yatırıp ırgalandı mı, arada yiğit bul üstüne alem-

de. Nazara gelmeyişi, nazarcı halkın üstüste iki bakışa cesaret edemeyişinden. Yoksa, koca bir mezarlığı dolduran halkın katillerine kim dayanır?

İşte bu Maran'a kızlar ilgisiz kalır, soğuk davranırlar. Yüreklere korku saldığından dönüp bakamazlar bile. Çünkü, korkunun oturduğu yürekte durmaz sevgi alır gider başını. Yerini yakışıksız, kötü duygulara bırakır. Bunun farkında Maran.

Dünya dağdağa, gürültüye boğulmuş avaz üstüne avaz sürüyor Dino.

Herkesle hırlı gürlüdür Maran amma uzak, yakın bulaşmaz Cem'e. Cem de öyle. Günde belki yirmi kez onu işkenceyle öldürmeye yatkındır yine de gördü mü aralı geçer. Yüzyüze gelseler görmezlikten gelir başka yönlere yıkılıp giderler.

Kaç gündür bir Semerci töremiş, bela kesilmiş başına. Önceleri bakışını esirgeyen adam şimdi pervane etrafında. Davranışlarıyla herkese parmak ısırtmış. Dedikoducu duvar gibi halkı köşelerde seyre yatmış. Maran öksürse kaçmaya hazır olduktan sonra bakmışlar kaç para! Bütün bunlara aldırmıyor ama Semerci'de bir iş var. Semerci hesaplı kitaplı oynuyor oynunu.

Dönüp baktı, ay ışığında yönü, dağlarda bir hayal. Peşimde it gibi sürtüp sonra sessizlik, inatla deniyor beni. Sabrımı çözmek için elinden geleni yapıyor. Ucuz, zayıf yanıma hançer düşürmek için en yumuşak yerimi yokluyor. Her sabah, her akşam tepeden tırnağa silahlanmış kışkırtıyor, savaşa çekiyor beni. Doğrusu yaman bir savaşçı. Ölmek, öldürmek ucuz bir iş bunun yanında. Bu kadar çileye dayanıklı, özünü bu kadar eğittikten sonra insan dursun kayaları çatlatır. Amma bilmez ki Maran da aynı demir yatakta yatmış, sabrını bilemiş ve kendinin sahibidir. Beni çok ucuz, dayanıksız bu-

lur bu koca bunak. Öyle görmesi, yanılması daha iyidir. Şaşırmış kalmış işte... Ne yapsa lafa, lafçılığa koşturamadı Maran'ı. Kan işiyor öfkesinden.

— Maran!.

— Buyur Semerci!

— Neden evlenmezsin?

— Benim evlenmediğime boş ver. Daha yaşım ne ki? Hem her türlü işimi gören bir sürü azap avradı vardır. Ya, sen neden yaşı yaşına uygun dul, koca birini bulup evlenmiyorsun? Elden ayaktan düşmüşün işte. Sonra sana kim sahip çıkar? Ölün bile ortada kalacaktır.

Özü hazla doldu Maran'ın. Semerci doğrulup dizi dibine oturdu. Ak sakallı, alnı geniş, avuçları çökmüş, omuzları daracık, kocaman ellerinin parmakları kalın ve küttü. Elleri çelimsiz, kurumuş gövdesine ters düşüyordu öyle büyüktü.

Dinle, dedi. Damımı çökerten, ışığımı karartan, adımı alemde mecnuna çıkaran dert belayı önüne dökeyim de neden evlenmiyeceğimi bilesin. Sonra, gücün yetiyorsa sen bir çare bul bana. Ahaliye eski bana dün gibi gelir başımdan geçenler.

Sakalı titredi. Yüzünü yan yatırıp Malhaş'a ordan gökle tepelerin ağız ağıza geldikleri akı bulutlar püskürten uzak sınır çizgisine verdi. Her şey apaçıktı. Ağzını sır verir gibi Maran'ın kulağına yaklaştırıp fısıldarken birden coştu, lafının gizliliği kalmadı. Sesi çok ötelere gidiyordu.

— Evi sırtında alemi dolaşan bir derbederdim o zaman. Bey'in işlerini bitirdim mi gözlerim dağların ardındadır. Ziraatçı, ekinci halkın bozulan araç gerecini onarıp köy köy, oba oba dolaşırdım. Bu yüzden herkesten çok gördüm çok yaşadım. Sen can sıcağını bilir misin Maran? Teh, ben de kalkmış Maran'a bunu sormuşum. Benim anlatacaklarımı baba olmayanlar bil-

mez. Bunları kanım, canım pahasına öğrenmişim. Çünkü halimi beğenmiyenler «Semerci parmak kadar Zerrin'in ölümüyle aklını bitirmiş bizi bırakıp cin, peri halkına karışmıştır. Onun sonraki işi Allahadır,» demişlerdir.

Baharın eli kulağındaydı... Ha geldi ha gelecek. Koca ömrümün nedeni, karanlık, köhne damının çırası Zerrin hastalanmış. Solmuş, ufalarak bir avuç kalmış. Özünü kavuran maraz derisini çatır çatır döküyor. O Zerrin ki bana nelere mal olmuş. Köylüye sorarsan eceliyle ölen anasını ben öldürdüğümden bu kadar korur severmişim. Bu dinsiz, imansız ahali dedikoducu olmazsa neyle avunur. Begin beye ot toplarken yediği mantardan zehirlenmiş, demezler de beni bu büyük suçun sahibi ederler. Yatakta acıyla kıvranırken Zerrin'e bir tokat atmış ben de ona atmıştım. Kulağı daha çocuk sesi duymayan ben yoksul Semerci, sen devrimde Zerrin'i kucağımda görüp sevinç delisi olmuşsam, ayıp mıdır? Dayaktan ölse kadın mı kalırdı alemde Maran? Neyse, ...Baharın konuk inmesi yakındır. Donan toprak çözülmüş, rüzgar yumuşamış, tam kar çiçeklerinin dağlarda uç verdiği zamandır. Baktım, Zerrin cayır cayır yanmakta. Kimsenin yemediğini yedirmiş, giymediğini giydirmiş, başını kendim yıkamış, saçını örmüşüm.

Dünya başıma yıkıldı. Anası ölenden sonra bir kolumda aletler, birinde Zerrin... Biraz üzülse, ağlasa halimi görme, permeperişan. Sabır sebat ne varsa yiyip bitirmişim. Baktım kolunu başına yastık etmiş acı acı inliyor. Günlerce yandı durdu. Elimi, kolumu bağlayıp baş ucuna çakılıp kalmışım. Ölüm her gün köyün üç beş bebesini öldürür kan içici bir haydut olmuş. Şimdi de benim kapımı çalmakta. Tek umut. Malhaş'ın ardındaki hocanın büyülü nefesidir Cansızı canlandırır ulu bir hocaymış. Kışı alnına dikip Malhaş'ı aşmak var işin ucunda. Bu-

na güçlü bir at gerek. O korkunç tufanı vurup geçecek atı ben nerde bulayım! Çaresiz Begin beye varmış el, etek öpüp yana yakıla at dilenmişim kendinden. Koca Bey tutup şunları demiştir yüzüme «Semerci ben de seni aklı başında adam bilirdim. Parmak kadar kancık için bu hallere düşmek sana utanç vermez mi? Koç yiğitler toprağa vermiş ahali kapıma dikilip benden soy at istememiştir. Sen haddini çoktan aşmış, töreyi puçlamış, çizgiden çıkmışsın. Toprak başına!»

Sustu.

Maran baktı konuşmayacak Semerci:

— Peki, sonra?

— Çaresiz Zerrin'i yorgana sarıp sırtıma vurmuşum. Düşe kalka tırmanmışım Malhaş'ı. Zerrin köz köz ataş olup kemiğimi suya döndürdü. Bin hali birden yaşamaktayım. Kara buza dalmışım ürpertiler içinde, bir yandan da domur domur ter döküyorum. Hem yanıyor hem donuyorum. Korku arkamdan ittirir olduğundan hayli tırmanıp aşmaya yakın varmışım Malhaş'ı. Birden tap durmuşum. Kulak verdim taş kadar ağır ve sessizdir Zerrin. Aklım öz hanesinden fırtıp gitmiş. Ben gibi bir akılsız sırtında dölünün ölüsü ve dağlar başında. Nasıl, nerden, ne kadar zaman yürüdüm bilemem. Sırtımda kar buz... Kar buz ne ki Maran? Can soğuğu sırtımda.

Şimdi, ocağımı şenlendirmeyecek evliliği ben ne yapayım?

Dino durmadan, dinlenmeden çalıp söylüyor. Akışı, durgunluğu dirimi, ölümle içiçe sürükliyen zamanla yarışıyor.

Maran kulak verdi Dino'ya. Canı çımgıştı, uyuşukluktan uyandı. Ne akılsızdı şu insanoğlu. Begin beyin baş çobanlığını yap ve durmadan Malhaş'tan dert bela yağdır halkın üstüne. Köyün bütün kızları tutup bu budalaya sevdalanırlar. Zaman ona çalışır ağır bir gece işçisidir

amma haberi olmaz. Sesine kaptırmış kuytuda yaka paça yırtan nice düşkün vardır şimdi. Dağlara, mağaralara sevdalanmış kimsede gözü yoktur. Halini yaşar Dino. Leyla'nın gönlündeki gizli konuk işte bu mecnundur. Of çekti yüksekçe. Aslında işi kolaydır ne var ki, böylesi öcünü doyurmaz.

Taşta hareket var, Semerci'de yok. Her şeyi yeni baştan yaşıyor. Günlerdir Maran'ı neden kovaladığını düşününce hayretler içinde kaldı Bilmiyordu.

— Peki neden Bey'i suçluyorsun Semerci?

— Hiç, dedi.

— Ya benden ne istiyorsun?

Ona da:

— Hiç, dedi.

Köpekler uluyordu. Gece dağınık şurdan burdan çiseleyen sesleri topluyor, yeni bir dil oluşturuyordu. Bu dil ahali için saçma sapan, gececiler için çok anlamlıydı... Fisiltilerle gönle ürperti veriyordu.

— Begin beyin ot payını artıracağı, meray ekip biçeceği doğru mudur Maran?

— Doğrudur.

— Bir de yeni motor almış.

— Almıştır almasına... Ne var ki, yolların berbat oluşuna çözüm getirmeden hiçbir işi rast gitmez.

Hacıbey'in damının orda çakmak parıltısına benzer bir ışık çakıp söndü.

Dino hiç duyulmamış bir hava sürdü kavala.

— Kalkalım Maran, çok geç kaldık, dedi Semerci.

— Kalkalım.

Yamacı yanyana ağır ağır indiler. Maran, köyü tam ortasından vurup geçti Saldıran itleri üstlerine yürüyerek sindirdi. Sırtlarındaki yorganla doğrulup baktılar damlarda uyuyanlar, yeniden uzandılar yatağa.

Maran ıslıkla bir türkü tutturacak oldu, Di-

no'yu duyunca yere ağız dolusu tükürerek hışımla konağa doğru açtı adımlarını.

Semerci, sırtını duvardan kaydırarak indi oturdu yere. Hacıbey'in damına kulak verdi Dino'nunkinden başka ses duymak olanaksızdı. Geceyi gönlünün dilediği gibi kullanıyor, Hesnani'ni çukurunu dağlardan bindirerek kapatıyordu. Toprağa bastırdığı elini gezinen böcekleri silkeledi. Halk bunlara çoban böceği diyordu. Marat bataklığında çoğalıp oradan yayılıyorlardı çevreye. Bataklığın tam ortasındaki kuyunun suyu zehir gibi acıydı. Rengi safraya benziyordu. Leş kokuyordu. Kanatları kocaman, yemyeşil, tırnak iriliğinde bu garip böcek kum gibi kaynaşır orada. Bir cins küçük kıraç kelebeğidir. Vızıldadı mı dünyayı gürültüye verir, kocaman kanatları yeşilden sarıya bin renkle yanar döner. Yavaşça el dokundursan kanatları kav kav yolunup dökülür ve yarıya iner. Üçü beşi avuçta görülmemiş telaşla cümbüş döktürürler. Deriye yumuşacık ipeksi dokunurlar, yakınmayı andırır sesler çıkarırlar. Garip ama güzel bir böcektir.

Ay, dağ uçlarını sıyırarak her günkü yürüyüşle yoluna devam ediyordu. Dino susmuştu. Semerci doğrulup düşe kalka indi dereyi, Hacıbey'in damlarına yürüdü. Dino'nun susmasını fırsat bildi. Öksürerek bir iki gidip geldi. Sonra hızlanıp dört döndü kerpiç duvarları. Çok döndü. Uyanan olmayınca, «Ölü mü bunlar, bana toprağı un ufak ettirdiler. Üstlerindeki yorganı çeksem uyanmayacaklar. Eskinin ayağı çabuk hırsızları yaşasaydı bir göreydim hallerini. Şiran özüm uykuya taş gibi dayanıklıdır, der dururdu. Yalan söz ne zaman olursa kendini yakalatmakta işte...» diyerek, ayak kaldırıp patır patır indirdi, boğulmuş gibi üstüste öksürdü. Duvarlara dayandırılmış gürültü yapacak ne varsa hepsini devirdi... Saç, ibrik, bakraç. Umut kesip dönecekken damın oyuğundan çı-

kan iki kişi kendine doğru geldiler.

— Cem'le Nuri mısınız?

— Biziz, dedi Cem.

Yalancı bir öfke, kızgınlık oturttu sesine:

— Şu damı yirmi defa döndüm bu yaşlı bacaklarla.

— Sonradan görmüşüz, dedi Nuri.

— Öyle olsun, beni hiç görmemiş olmanız saygısızlıktan daha iyidir.

Cem'in koşturup getirdiği yastığa oturunca derin bir oh çekti.

— Bir tas soğuk su veresiniz, dedi.

İtler, köyü ayağa kaldırdı. Birine yakından topluca saldırıyor karman çorman ediyorlardı geceyi.

Suyunu içip duvara yaslandı. İkisine baktı uzun. Yüzlerini göremiyordu. Aklını ince eleklerde eleyen bir kuşkuya yaka kaptırmış çok tedirgindi. Bezginlik, bıkkınlık dokuyor tezgahı. Canına zararlı ne varsa onu üretiyor. Maran'ın ardından it gibi koşturmasının nedenini nasıl bilmiyorsa, buraya neden geldiğini de bilmiyor. Niçin gelmiş ne istiyecekti Cemden? Bunu, kendini, hiçbir şey bilmediğini iyi biliyor. Buna dört kitabın dördü de tanıktır.

— Şu Şiran'a hiç akıl erdiremedim. Uyumam diyordu boyuna, yakınyordu. Amma ölü gibidir şimdi.

— Uyanıktır, dedi Cem.

— Peki neden benle konuşmamıştır?

Nedenini bildiği halde söylemedi:

— Yorgun ve hastadır.

Semerci üstelemedi. Yeniden kuşkunun dikenli çuvalına girdi. Ne yana dönse batıyordu.

— Begin beyin halktan ne istediğini duymuş musunuz?

— Duymuşum, dedi Nuri.

Cem, Semerci'yi düşünüyordu. Koca adamın son günlerdeki halini herkes gibi beğenmiyor-

du. Yaptıklarına hayret kalmıştı. Zerrin'in ölümünden sonra damından dışarı adımını atmamıştı uzun zaman. Karanlığa çakılıp kalmıştı. Gönderilen yemekleri el vurmadan geri yolluyor, muruz yığarak hoşnutsuzluğunu iyice belli ediyordu. Yalnızlıkla avunuyordu. Eli yüzü yabanlık içinde. İşlerini yeğeni Efrut'a gördürüyor selam vermiyor, verilen selamı alınıyordu. Eyvana oturduğunda başı önünde hep aynı semeri onarıyordu. Ahali «Çok yaş yaşadığından bundan sonra aklı bunamış ölümünü bekler» diyordu. Şiran'sa kasılıp kalmasını acısının büyüklüğüne veriyordu.

Devran Masalcı'ya çalışıyordu, yorumun biri bir para «Deli olmayın, ahir zaman imana gelmiş, akıllanmış olamaz Semerci. Çok yaşlı da sayılmaz. O kadar yaşlıysa nasıl çocuk sahibi olurdu. Bazı şom ağızlılar evlendiğinde avradı karnı dolu gelmiştir, diyorlarsa da inanmam. Gerçi, benim bildiğim Semerci öyle bir armağana sevinir: Yeri, başım gözüm üstü der, çok hoşnut kalırdı. Amma günahına girmem Şevin'in. Tertemizdi. Dedesi yaşındaki Semerci'nin bir dediğini iki etmez, törenin gerektirdiklerini eksiksiz yapardı. Mekânı cennet olsun. Bunun böyle olması deliliğindendir. Hiç akıllı olmamış adamın her sözünü kitap bildik. Her söylediğini emri ilahı sandık. İşte aklının gücünü belli etmiştir.»

Sonra kendiliğinden köye indi, ahaliye karıştı Semerci. Değerini paçavraya getirir her şeyler yaptı. Ahaliden horgörü topladı, nefret aldı. Bey fedayisi Maran'ın ardından dağ, taş gezer oldu. Döşeksiz oturmayan, davetlere bin israrla varan Semerci şimdi de, geceleri dolaşır, gençlerle yarenlikten hoşlanır olmuş. Eyvah ona!

— Ne etmek gerekir, dedi Nuri.

— Elimizden bir şey gelmez.

Cem parladı:

— Bu kadar halkı Begin beye mi harcıyalım?

Biz elimiz, kolumuz bağlı oturdukça altımızdaki kilimi de çekip alacaktır.

Şiran'ın ta kendisi, diye düşündü Semerci. Hacıbey'e hiç benzemiyor. O Hacıbey, soyunun çokluğundan ayaktadır. İyi, kötü kimseye muhtaç olmadan yaşadığı da bundan.

— Peki ne etmek gerek Cem?

Kızgınlık sırası Nuri'ye gelmişti:

— Bunu sana biz soralım. Bir zamanlar: Gündüki gözle beylerle başa çıkılmaz, biz bir etsek o on eder batırır bizi. Daha mahkeme yolunu bilmeyen bu halkı perişan eder. Amma, gece mazlum halkın yararına çatılmıştır, karanlık iyi biniciye uçurumlar atlatan soy bir attır, derdin. Öyle demez miydin Semerci? Yoksa bu sözlerin sahibini unuttun mu?

— Unutmadım. Zaman daha akıllı, iş onarmakta bizden daha ustadır, bekliyelim, sabrı iyi kullanandan yana çalışır devran.

Kalktı. Kör, topal damına yürüdü.

Eyvandaki çula serilip oturdu uzun bir süre.

Doğunun büyük yıldızı kamaşıyor kızıl, mavi çakıp duruyor dağların ucunda. Gecenin rengi bulandı, sabaha yol vermeye başladı. Yıldızlar güçsüz, çelimsiz parıltılarla yitip gidiyorlar gök katlarında. Her oyuk bir başka rüzgar döndürüyor, dağlar garip kocaman birer çiçek gibi açıyorlardı.

O gecenin sabahı kapı kapı dolaştı Rureş. Geç davrananlara avazını zehir gibi çarptırdı:

— Ey, vurdum duymaz ahali! İş geciktirmek, görev aksatmak kendini bilmezlerin avuntusudur. Böyle ağır almakla yararlı çıkacaklarını umanlar yanılıyorlar. Çünkü, bu iş er geç bitecektir. Ben ömrümce boş lafa rağbet etmedim Zamanında yola düşüp ben zavallıyı şamatacı başı etmiyesiniz.

Malhaş'ta hiç kimsenin yaşı tam olarak bi-

linmez. Halk etkilendiği olaylara göre yaklaşık hesaplar yapar. Bataklıktan kaynadığı, göklerin kurbağa yağdırdığı, Elvan'ın uçuruma uçtuğu yıl doğmuşun gibi... Rureş, birkaç kuşağın yaşlı gördüklerindendi. Herkesten, herşeyden yaşlıydı. Evrende hiçbir şey yokken de o vardı. Öyle yaşlı görünürdü. Beli bükülmüş, parmak kadar iri damarlarla karmakarışıktı yüzü. Avurtları göçük, birbirine yapışmış, çenesi ha var ha yok. Teni kapkaraydı. Saçaklı birden püsküren kaşları, ufacık gözlerini kapatıyor, sert biraz da gülünç bir anlam veriyordu yüzüne. Fır fır dönen, durmadan araştıran iki çik ataştı gözleri.

Bakımsızdı. Yakasız köyneği yamadan aslını göstermez, çelişkili tahminler yürütürdü halka. Kaç yıllık olduğunu kendi de unutmuştu. «Yaşı otuzun üstünde olmıyanlar ne zaman aldığımı bilmezler» der, gülerdi. Kendini bildi bileli Bey kapısındaydı. Bey'in buyruklarıyla iş yaptırırdı halka. Bu yüzden sevilmez kin, maraza boğulurdu.

Şiran, bu köyde herkesten önce uyanırdı. Kuyudan su almış bin sövgüyle mızırdıyarak dönüyordu. Karakuru, sırım gibiydi. Gözü bulanık ters, tükürür gibi baktı Rureş'e. Buyuran haline kuduruyordu:

— Bağırıp durma, dediklerini tam anlamışız.

— Şiran sen söyle, yapılacak işi olanlar hiç bu vakte kalırlar mı?

— Kalırlar, dedi. Kalmasınlar da ne yapsınlar Rureş? Bu milletin ot yolmaktan başka bin derdi vardır.

Ardına bakmadan yürüdü, gitti.

Köylüler bölük pörçük sırtlarında orak, tırpan, tırmık isteksiz düştüler yola.

Rureş, yol ağzında sırtını kocaman bir kayaya dayamış geçenleri seyrediyordu. Hacıbey, Genco, Kor Hasan, Semerci en geride geldiler, selam vermeden geçip gittiler. Kalbi bu perişan-

lığa, bu terbiyesizliğe çok içerledi. Hem sonda el kol sallıya sallıya aldırışsız gelin hem de selam vermeden geçip gidin. Gönül ağusu ağız tadını berbat etti. Kendini görmemek, kendine aldırmamak ayniyle Begin beyeydi. Dördüne diş bileyerek, kinle baktı. Paçavra olmadığını göstermenin tam sırasıydı. Genco'yu kestirdi gözüne... Başını omuzuna yatırmış, yaralı kanadını güç bela sürükliyen bir güçsüz kuştu. Suskun, ağır ağır ilerliyordu. Ötekiler şer belanın ocağıydı. Yakın akrabaydılar ve soyca kavga, gürültüye her zaman hazırdılar. Sırtlarında cenk giysileri öyle gezerlerdi. Kime zarar verecekler onu düşünürlerdi gece, gündüz. Yedikleri, içtikleri gezip tozdukları marazdı. Onlarla dalaşmak Begin beyin de işine gelmezdi. Semerci ise tüm ahalinin göz bebeğiydi. İşe bile istediği için gelirdi yoksa zorlanmazdı. Dokunsan, herkes karşındadır.

Kolundan çekip durdurdu Genco'yu:

— Selamını altına çevirmişin herkese vermez oldun.

Genco suskun kaldı. Öteden Cem, Nuri kopup geldiler.

— Bu Rureş sana ne söyler, dedi Cem kızgınca.

Bela, it gibi tüylerini kabartmış dolaşıyor aralarda. Genco bulaşmak istemedi.

— Hiç, dedi.

— Hiç ne demek?

Kulak kabartanlara bakıp utanç duydu:

— Selam vermediğime alınmış. Haklıdır da...

— Çok iyi etmişin.

Tevdin mızırdadı:

— O zaman selam kaç para!

Hacıbey araya girdi:

— Laf söylediğiniz Rureş babanız yaşında hatta daha yaşlıdır, utanın dedi.

Rureş gerilerde kaldı. Kendiyle söyleşti, hal-

ni ayan beyan etti. Bütün suç azabına sahip çıkmayan Bey'indi. Dünya kadar fedayisi, tek sözüne koşturup gelecek devlet varken bunlara dil, ağız vermek akılsızlıktı. Varıp şimdiki durumu anlatsa «Ben gürültü patırtı değil, iş isterim. Aha Maran hazır beklemekte...» diyecektir. Sen de, Maran da tarümar olasınız. Beyliği, fedayiliği puçlayan siz gibi sorumsuz daha görülmemiştir.

Bir de Dino düşmüş bahtına. Türkü, kaval budalası gececi Dino. Kardaşının oğlu bulunmuş bir kere... Ne yapsa kurtuluş yok. Bey her gün, canı istedikçe çâğırıp azarlar Rureş'i «Şu budala Dino'yu hava şeylerden vazgeçirip evlendir. Baş çoban düşçü, hayalci olursa konağın geleceği hiç belli olmaz. Önündeki çukuru görmiyen iyi, kötüyü bilmez ve çoğaltacağım sürüleri ziyan eder. O zaman bütün hışmım sanadır, böyle bilesin.»

Günlerce yalvar yakar oldu Dino'ya... Demiş ki: Dino beni it gibi yalvartma. Özüm sana kurban olsun Dino. Şu iki gözün ışığını geçtiğin toprağa sereyim ayağın yere değmesin. Şu ahaliye rezil rüsva olduğumuz yetmi. Bu ahaliyi güldürürsen mahşere kadar güler, yeterdir diyen çıkmaz. Baş çoban, bey mülkünün çırası demektir. Üflesen bahtını karartırsın. Bey bundan haklı olarak çok korkar. Nice zamandır sürüleri görmez oldun. Hani nerde sürüleri, zamana, rüzgara, yıldızlara, toprağa, sıcağa, soğuğa göre yatıran Dino? Şimdiki sen nerde o nerde... Konuştuğum şu Dino türkü, kaval budalasıdır. Aklı gaybe sevdalandığından görünmez suretler görür, olmaz hayaller oldurur. Çaldığın atlar, eğerler, dünya güzeli kızlar hiç olmadı, olmazlar da. Bunlar boş adam, serseri eğlencesidir. Avuntuya, vakit öldürmeye yarar. Senin soyun Seyyidler soyudur. Biz ilahiden gayri avaz bilmeyiz. Halay tutmak bile bize günah düşer. Ne fayda. Güzel ve insana yakışır olanı

bilmez Dino. Kendi havasında...

Begin bey ve soyuna büyük kin besler amma belli etmez Rureş. Etse ne çıkar. Budala ahali her kötülüğe neden kendini görür. «Şu Bey'in konağını başına geçirip devranı biraz da bize döndürelim» dese, vallah yerinden kıpırdamazlar bile. Hem kızarlar hem onsuz yapamazlar. Enselerinde patlayan şamarı görürler, sahibini görmezler. Öyle gözü küllü bir halktır. Gelir Rureş'in paçasına saldırırlar. Sonu bir azaptır Rureş.

Bu Bey gibisi dünyada yoktur. Hayvanlar içinde bile rakipsizdir. Kudurgun, namus düşmanı, terbiyesizdir. Gerdek gecesi karnını tuta tuta gülmüş üstüne» Rureş sabaha kadar gözcü sensin. Gücünü gör ve sayı saymasını öğren. Ahaliye iş gördüğüm haberini sen duyur, mermileri sen patlat. Yani ikimiz de atıştayız. Rureş, günahım vebalim boynuna olsun: Harama hiç uçkur çözdün mü? Git lo, Rureş kim harama uçkur çözmek kim? Daha elindeki paçavrayı çürütemiyen Rureş horoz geçinmiş kaç para!»

Ayba utanca batar. Yalvar yakar olur. «Bu sözler yaramaz sözlerdir Bey. Yeri başka ağızlardır. Ben kadar yaşamış adama söylenmez. Bütün ahalinin kulağı bizdedir, rezil rüsva etmiyesin beni.» Azaplar kakır kakır gülüşürler üstüne. Bir kuytuya yıkılıp durmadan of çeker. Can evi tarümar olmuş, çaputa dönmüştür. Battığı karanlıkta bir gülüş sesi duyar, doğrulup bakınır yöresine. Amma, kimse yoktur. O zaman anlar ki, bu ses içinden gelmektedir. Rureş iki, üç, beş yüzlülük yapma. Bey'in takılmasından haz almaktasın. Utanca batmış yaşlı adam tavrını takınmasan Bey üstüne laf kondurmaz senin.

Sonra gülümsediğini, sevinçten şıkır şıkır oynamaya kadar akıl bozduğunu görür. İçinin hoş avazına kulak kabartır: Gerdek gecesini unut-

ma! Unutmadım. O gece Begin beye hayret kalmışım. Hiç görmediğimi göstermiş bana. Ceren hanımın çığlıkları daha kulağımdadır. Geceyi on kez sallamıştır. En az on kez boğazlanan adam sesini taklit etmiştir. Şafak olduğunda, bir de bakmışım Bey alt kattaki avratlarının odasına geçmektedir. Anlaşılan doymamış. Aklım bana yetmez olduğundan kendi damıma geçmeye kalkmışım. İçeri geçmeden köşede bir cigara içeyim, dumanını emip eski halimi bulayım, demişim. Kuyunun başında duran karatıyı neden sonra görmüşüm. Anadan doğma çırılçıplak bir hayvan o üryan haliyle bana bakmakta. Derken dile geldi. «Rureş yanıp kül oldum. Gel kuyuyu başımdan boşalt ve söndür ataşımı. Sana kurban Rureş, çabuk davran. Ula sakalı boklu niyetin beni öldürmek midir?» Baş-baş bağırmakta hayvan sandığım Bey. Hayvan gibi hırıltılı ve öyle üryan.

Yerden iki karış yukarda işleyen bir hışırtı tutmuş otlağı.Bir ağızdan söylenen bir türkü olmuş. Taze ot kokusu sarmış alemi. Tırpan ağızlarına çarpan güneş parlayıp ayna tutuyor uzaklara .Göz alıyor bazan.

Şiran, önündeki otu sarıp doğruldu. Adım adım yürüdü Rureş'e doğru. Densizlik yapmaya geldiği her halinden belliydi. Rureş bozuntuya vermedi:

— Şiran bir derdin mi vardır?

— Bir değil bindir derdim. Sana birinin nedenini sormaya gelmişim.

Herkes ellerindekini bırakıp seyre yaklaştı.

— Hayır mıdır?

— Hiç hayır olur mu Rureş? Begin beye bu otun, ekip biçtiği toprağın az geldiği doğru mudur?

— Herhalde.

— Peki, bu kadar halka ne çare düşünmüştür?

— Orasını bilemem.

Şiran'ın yüzü karıştı, kaş kavsini birleştirdi öfke. Avazı çapaklandı:

— Ya sen neyi bilirsin Rureş? Gerdeğe peşkir koşturduğundan Bey'in keyfi nasıldır bilirsin elbet.

Rureş fena bozulduysa da belli etmemeye çalıştı:

— On beşindeki kızla yatanın keyfi nasıl olur Şiran?

— Demek, bana soruyorsun. İki elini yumruk yapıp dizlerini dövdü bir zaman.

Yakınan bir avazla yavaş yavaş mırıldandı:

— Yavru yavru bu ne bahtsızlıktır ki gelip ta Türkmen'de bulmuştur seni; Ev bark terk ettirip babandan yaşlı adama avrat etmiştir seni? Dil bilmez garibim! Kısmet paylaşılan günde sen nerdeydin, neden bu kadar acı, bela senin adına yazılmıştır?

— Bunlar ayıp laflardır Şiran, Bey duymasın.

— Ya duyarsa? Biri varıp söylerse, biri beni müzevirlerse, bir söylediğimi bin anlatırsa o zaman öfkesinin okkası kaça gelir Bey'in?

Rureş konuşmadı. Herkes önündeki işe eğildiğinde duyduğu gergin belalı bir sessizlikti.

«Dino'nun avazı geceleri açan eşsiz emsalsiz bin kokulu rengarenk bir çiçektir. Bir kez devindi mi, alemi şavka kokuya batırıyor dağlardan bir çığ gibi koparak geliyor, köyün tam üstünde boşluğa asılıp kalıyordu. Dino bütün yalnızların, şenliksiz damların dostuydu. Karanlıkla gelir baş köşeye kurulurdu. Yıldızların gökteki gezisi onun çaldığı makama göre değişirdi. Dino çaldı mı mesafe, zaman kalmaz bütün dinliyenlerin gönülleri bir olurdu... Nedense, en çok yalnızlığı seviyor. Ürpertici, vakte zamana göre değişen, vakte zamana göre etkileyici her mevsim ve toprakta başka başka açan her yaprağı bin tat ve acıyla yüklü vahşi bir bitkidir yalnızlık. Başını döndürüyor, mest oluyor. Aba gibi örtünüp düşe hayale batıyor. Şimdi sözü oraya getirmenin sırası!...»

«Yelesi gök boncuklu gömgök bir at.
Üstünde,
Cizre-Botan işi gülbin dikişli, zerrin eğeri.
Üstünde Dino.

Felek bahtsız ve imansızdır. Parmak ucunda döndürdüğü dünyanın bütün falcıları, remilcileri, gaybe bakan aldatıcı cadıları bir araya gelip Ceren'i bin hile ve desiseyle aldatarak Begin beyin koynuna yatırmışlar. Gözü yalancı dünya malıyla boyanmış Ceren koca bir bunağın soluğuyla kirlenmiş, berbat olmuş. Dino'nun yemini çok büyük: İnsanoğluna örnek olsun, diye Begin beyi atının üzengisine bağlıyarak Mahaş'ın beyaz tozutarak diş kamaştıran bu yüzden som mavi buzlu koyaklarında yüz üstü süriyecektir. Cümle halka gösterdikten sonra kemiği hurdahaş olmuş fırlatıp atacak, derin bir oh çekerek feleğe hançer, silah bırakıp teslim olacaktır. Amma felek «Ondan esaslı ne iş görmüşüm ki, silahlarına sahip çıkayım» diyecek sırtını sıvazlıyarak zalimin, zülmün üstüne gönderecektir yeniden.

Begin bey konağından çıkasın. İki laf edelim, hal hatır soralım. Seni konağında bastırıp yatağında öldürmeye niyetim olsaydı bin kez öldürürüm belki. Kesim kesmiş, önüne durmuşum işte. Yel olsan kurtuluş yok sana. Senin için kurtuluş hiç doğmamaktı. Bahtına küs çünkü, doğmuşun. Felek seni bana yazmıştır. Silahlı bin koruyucun kâr etmez. Feleğe karşı gelinmez. Gel teslim ol celladına. Yanındaki Ceren duysun: Amacım başkadır yoksa, kirletilmiş birine el vurup büyük, ünlü adımı paçavra etmem.

Begin beyi derdest edip atının terkisine bağlamış. Çöl yazı ve koyak ağızları kanıyla kıpkızıl. Dünyadaki tüm beylere selam olmuş:

Halk dostu Dino, beyliği paçavra etmiş.

Hey berbat dünya!

Barınağımız sis pus dağlar olmuş. Dizimizde körpe ceylanlar, tüfeğimizin ucunda azrail canla oynaşıyor. Can azraile yalvar yakardır: Beni al, diye. Şimdi ünümüzü bir mapusanede devam ettirir olalım. Raviler sonrasını şöyle anlatır Bir zamanlar yiğit ahali zindanlarda ömür tüketirken haber oldu; Bey şamarcısı, delal (değerli) Dino yakalanmış. Atı üstünde şehri geçerken görmek için dağlardan yıldızlar gibi, yıldızlar kadar halk akarak inmiş.

Mahpusane ününe dar geldi. Ahalinin avazı gece, gündüz döver duvarları: Dino da Dino Derya gibi kabaran kalabalığa Dino gösterilemez. Çünkü, sonrası bellidir. Belli olmuştan sakınalım derken bir gece olan oldu: Koruyucu alayını vurarak perran perran dağıtmış akan bir yıldız olup karanlıkta akıp gitmiş. Sonrasını ona bırakalım...

Bizim dağların ardında yol üstüne uzanmış bir garip gördüm. Paçavralar içindeki yoksula, adını kerem et demişim. Demiş ki, Ceren'dir. Beni bu hale sokan şimdi tanımaz davranır Uzaklaşayım demişim, avazı ardımdan gelir. İnleyip sızlamakta haline ve bahtından şikayetçidir.

Hey batak, ölümlü dünya!

Nice haneleri tarümar etmiş, nice canları toprağın altına çekmişin.

Görevin bu senin. Bataydın ha!

Sonrasını anlatmak yiğite ar gelir Biz de burda keselim sözü.

Dino ipek gibi yumuşak, sarıp sarmalayan, çok yıldızlı bir havaya girmiş alemden haber-

siz kendini yaşıyor. Gerçek dünyaya geçti mi gözü kararıyor önünü, ardını göremiyor. Beceriksiz kalıyordu. Düş, hayalle altları siyah halkalanmış gözlerini kırpıştırıp duruyordu. Yeni doğmuş, ilk kez görüyormuş gibi hayretle gözlüyordu her şeyi. Yürüyemiyor, konuşamıyor, oturup kalkamıyordu. Dumandı hali.

Malhaş'a karışıp kayboluyor sonra, ürkütücü bir yabanlıktan çıkıp geliyordu. Hem incelmiş hem kabalaşmış. Ufka, ötelere baktı mı başı dönüyor, gözü kararıyordu. Hep kendiyle çatışıyor ama kâr etmiyor, ziyanda.

Daha bir kez bile görmediği Ceren'e akıl almaz bir sevda ile bağlanmış, türkü edip kavala sürüyor gece, gündüz anlatıyor. Gönlünün dilediği gibi yaratıyor öyle biçimlendiriyor. Sabun gibi kaypak, avuçta durmaz olmuş hayali... Çakıp sönüyor. Bazan umutsuzluğa yaka kaptırıyor. O zaman daha da kararıyor karanlık bahtı. Bu zaman binde bir de olsa dehşettir.

Duvar diplerine, damlara uzanmış gece halkının kulakları dağlardan inecek çıngıraklı avazda. Kuytuda cigara çıngıları ateş böceği olmuş yanıp sönüyor. Dino çaldı mı aynı yürekle aynı deriye gömülmüş yaşıyor, aynı ağızla yiyor, aynı gözle bakıyorlar dünyaya. Tek beden gibiler. Gönlün kör, yoksul evine ışık yürütüyor, şavka boğuyor yaşamlarını. Yakınanlar da var elbet.

Yakınanların başında Begin bey geliyor. Ya taktan fırlıyor, adımlarıyla koca konağı zangır zangır sallıyor, kalbine gam, kasvet bindiren bu avazın sahibine kinleniyor, sabah işkenceye yatırıp lokma lokma doğrıyacağına ant yemin içiyor. Gözgözü görmez karanlıkken Rureş'i çağırıp ondan alıyor hıncının bedelini. Çok borçluydu Rureş. Çünkü, yediği azarın sonu gelmiyordu.

Sonunda, Malhaş'a bir azap yollayıp çağırttı

Dino'yu. Aslında, köylüye kaptırmaktan korkuyordu baş çobanını. Tutup onların dediği kızla evlenirse dumandı hali. Bunu belli etmemeye çalışıyordu. İşinde üstüne yoktu: Susuzluktan çatlıyan koyuna gönüllü tuz yalatır, bir ottan bin merhem sağar, sütü bin çiçekle tatlandırırdı. Çok ustaydı.

Hivi'yi öğütledi: Tenhaya al, ağız ara gönlü kimdeyse öğren, diye.

Geldi ağırlaşmış, yaralı bakışlarla melil, mahzun dikildi. Bey: Bu mecnun hiç uyumuyor, diye geçirdi içinden. Yüzünün rengi sarı altına benzemiş... Osmanlının soluk altın sarısına. Üflesen, soluk rüzgarına gidecek kadar bitmiş Dino.

Bey'in eline uzandı:

— Hoş geldin, otur hele.

Diz üstü bükülüp oturdu.

Bey güldü:

— Dino nedir bu ahalinin senden çektiği?

Şaşırdı:

— Ben ahaliye ne etmişim ki Bey?

— Sabaha kadar avaz salıp halkı uyutmadığını bilmezlikten gelme.

«Seninle yaman cengimiz vardır, bundan nasıl habersiz olursun Bey?» diyemedi. Ellerini önüne bağlayıp yüzünü yere yatırdı.

Bey, şurdan burdan bol laf getirdi, hava konuştu. Sonra da:

— İçeri geç, Hivi seninle konuşacaktır, dedi.

Hivi saygılıca az doğruldu, camanasını düzeltip karşıladı Dino'yu. Önemini belirtti böylece. El öptürüp köşeyi gösterdi. Mahçup kaldı, bütün ısrarları boşa çıkarttı, oturmadı köşeye. Dizleri üstüne toparlanarak bağdaş kurdu.

Hivi, çağırdığı azaplara sofra kurdururken bir yandan da gittikçe sokuldu. Önemli bir nedenle çağrıldığı belliydi. Söze çabuk sıra gelsin, diye lokmaları sayılı ve az aldı. Hivi, Bey'in

ilk karısı olmasına karşın yaşlı sayılmazdı... Terütazeydi teni. İnce, rahattı davranışları. Ölçülü, temizdi.

— Hivi ana, anlaşılan gizli sözün var bana!

— Bu Bey çocuk gibidir. Hem Dino'yla sen konuş, der; Hem benden önce kendi söyler.

— Vallah, kimseden tek söz almamışım. Kendim böyle sezmişim.

Hivi'nin kaşları çatıldı, sertlik dolaştırdı yüzünde. Zor şeyler düşündüğü belliydi. Sonra, az buçuk gülümsiyerek yüzündeki kederi temizledi.

— Dino, Bey seni evlendirmek, konağa yakın damını çatmak ister. Günahına girmiyeyim, gönlü kimdeyse onu alayım, diyor. Bunu söylemek de bana düşmüştür. Beni bu ayıbın sahibi de ettiniz.

Merdivendeki patırdıya döndü. Gözü Hivi'de, bakışının birazını o yana çaldı.

— Ceren, dedi Hivi.

İçinin bütün oyuklarında çınladı bu sözcük. Çokça gürültü oldu, avaz kaldırdı. Mağaralar, uçurumlar uğuldadı, dağlar yankılandı. Büyüyen dağdağa gören gözüne perde çekerek, duyar kulağını sağır etti. Kör ve dilsiz kaldı. Dönüp bakmadı bir daha.

Aklı, bin yıl sürecek bir sevdaya yetecek kadar güzellik topladı o bir bakışta. Tam hayal ettiği gibi oluşuna çok şaşırdı. Saçları altın sarısı, gözleri gömgök, boynu süt beyazdı. On beşinde var yok. Türkmendeki giysileri daha atmamış üstünden. Aşiret töresine uymasına daha zaman ister. Davranışları oldukça rahattı. Dino'nun tam karşısındaki köşeye oturdu.

— Dino, sözümü karşılıksız bıraktın.

«Şimdi söz şöyle dursun, murat zamanıdır.» diyemedi.

Dedikî:

— Beyimiz sağ olsun, biri bin olsun... Amma

evlenmek için erkendir.

Bundan başka sözü gereksiz gördü Hivi. Konuyu değiştirdi. Ceren'e bakarak:

— Bu Dino, dedi. Kaval çalar, türki okur.

Gözünde bulutlu bir gök, öyle baktı Ceren. Başını sallıyarak güldü yavaşça. Gamze çattı yüzü, bir hoş oldu.

Dino tere battı. Kalbi çarpıntılı bozuktu. İzin isteyerek doğruldu. İki adımlık yolu zor aşabildi. Malhaş dağını geçmiş gibi soluyarak, kendinden geçmiş güç bela çıktı dışarı.

Bey, Dino'nun bu berbatlığını utancına verdi:

— Sürülere tez var, yolunun üstündeki Rureş'i de bana gönder.

Yolu nerden geçiyor, Rureş kim, ya Bey kiminle konuşur anlıyamadı.

Bir koştu, bir durdu Rureş'in biçtirdiği otlaklara doğru. Yoluna ters, uzaktı. Koca bir uğultu olmuş yuvarlanıp gidiyordu. Kendiyle ilgisizdi. Her türlü ağırlık ve yükten kurtulmuş hava kadar hafif öyle yükseklerde. Bir de ıslık tutturmuş dağ, taş vurup geçti. Çalışan köylülere ulaştığında aklını başına topladı, temkinli davranmaya zorladı kendini.

Rureş'e varıp:

— Bey seni istiyor, dedi.

— Neden ister?

— Ben bilemem.

— Bilmiyecek ne var yine maraz atmaya çağırmıştır.

— Biliyorsan, sorma, dedi.

— Ama senin yüzündendir.

Öteden el eden Cem'e doğru yürüdü.

Serilip oturdular yere. Ellerindeki cigaraları bitirmeden herkesin aklındakini sordu Cem:

— Dino seni konaktan gelirken görmüşüz, ne var ne yoktur?

— Sana cevap verebilmem için yitirdiğim ak-

lımı bul bana. Yoksa, iki laf etmem dahi imkânsızdır.

— Aklını konakta mı bıraktın?

Nuri takıldı:

— Olmayan şeyi nasıl yitirsin zavallı Dino?

Tevdin de takıldı:

— Haşhaş çekmiş gibidir Dino. Yoksa, tarlası buralarda mıdır?

Üçü birden Leyla'ya baktılar göz ucuyla. Kendilerine bakıyordu. Utançtan bir sürü gariplik yaptı, güldürdü herkesi.

— Bey, beni evlendirmek istiyor, dedi Dino.

Nuri, Dino'nun bu havalı halini, sevincini kuşkuyla karşıladı:

— Kiminle?

— Bilmiyorum.

— Seni de kapısında mühürlü azap edecektir. Amacı budur. Bizim senin için düşündüklerimizi boşa getirecek.

Tevdin zorladı Dino'yu:

— Kim olduğunu hiç sezmemiş misin?

— Sezmemişim.

Şiran, koyulaşan söyleşinin ortasına pat, diye düştü:

— Dino seni ancak düşlerimizde görür olmuşuz.

Cem atıldı oradan:

— Evlilik hazırlığı yapar; Bey öyle istiyormuş.

Dino'nun suskun haline baktı, kaygılandı:

— Öyle midir?

— Bey'in niyeti öyledir ama ben zamansız bulmuşum.

— Demek Dino da gidiyor... Dağların güzel avazlı kuşu Kalan ömrünü ahırları temizliyerek geçirecek. Köyün ceylan gibi güzel kızlarını almıyasın ha... Begin beyle ortak kullanacağın birini bul! Onun adamı ol!

Gülüşen kadınlara aldırmadı, azarlayıp Dino'ya döndü:

— Aklınızdaki kimdir?

— Vallah yanlış anlamışın. Ben evlenmiyeceğimi söylemişim Hivi'ye.

— Tam böyle mi?

— Öyledir.

— O halde seni evlendirmek bana düşmüştür Dilediğin kızı Şiran'ın gözünden iste... Gözümün mercanından. Şu yaşlı ömrümü yoluna sermişim. Dağların billur avazlı, yırtıcı kuşu Dino. Bir dünya güzeli iste benden. Kocalıysa, kocasının altından çeker yine alırım sana.

Gelinlerin gülüşüyle çınladı ortalık.

Bir tuhaf baktı Şiran:

— Demek hoşunuza gitti.. Amma, umutlanmıyasınız. O dediklerim sözün gelişiydi. Dino, kocalarınızın pis soluğuyla kirlenmiş bedenlerinizi netsin. Ona kızoğlankız gerektir. Ot biçen kızları tek tek gözden geçirdi.

Maran, Baran adlı al kısrağına binmiş. Sağrıları geniş, çekirdek kulaklı ve yeleleri salkımsaçak. Hayvan huysuz ve ürkekti. Sahibinden başkasını yanına yaklaştırmaz, sırtına katiyen almaz, kimseyi tüyüne dahi dokundurtmaz. Bir çıtırtıyla koca uçurumları tepeleyip geçer, dağların doruklarına doğru tırmanıp bulutlara karışıp giderdi. Günlerce dağlarda kalır, mağaralarda barınır. Bir de bakmışın ki, dönmüş gölgede yatan Maran'ın üstüne eğilmiş elini, yüzünü yalıyor, burnuyla tozutup dudak kabartarak uyandırmaya çalışıyor. Maran, işte bu kısrağa binmiş dört dönüyor otlağı. Köylüler önlerindeki işe kaptırmış dönüp bakmıyorlar. Öyle görünüyorlar. Yürekleri çok patırtılı ve ter içinde. Çoğu yürek de terlemiş diye hayretler içinde. Güneş erimiş, kızıl bir buğuya dönmüş. Maran, kıpkızıl kesmiş, dağlarda yiten Dino'ya daha uzaklara bakıyor. Ahalinin başını döndürünceye dek dönüyor sonra üzengi bastırıp, gem

boşaltıyor Malhaş'a doğru. Alkımlanan boşlukta vınlayarak sünen, dosdoğru bir çizgiyi hiç saptırmadan ta Marat kuyusunun oralara kadar götürüyor, görünmez oluyor. Köylüler biraz rahatlamış doğruluyor, derin soluklanarak testilere koşturup doyasıya su içiyorlar.

Bir de bakmışlar atı ve kendi ter içinde tepelerinde dikilmiş Maran. Yeniden iş zamanıdır yani yüreğin terlediği zaman.

Nuri, Cem'in kulağına eğilerek:

— Bunun yine bütün belası üstünde, dedi.

— Kendi zarar eder.

Şiran, gerilerden kopup geldi öne geçti. Gölgesi düştü Leyla'nın üstüne. Gözgöze geldiler. İki adım ötedekilerin duymıyacağı bir söyleşi tatlandırdılar.

Maran kudurdu öfkeden. Lafını herkese duyuracak biçimde:

— Herkes kendini düğün davette bilir öyle çalışırsa bu işten hayır çıkmaz, dedi.

Masalcı üstübaşı gömgök yaklaştı Maran'a:

— Hele oturasın, dedi.

Kolundan asılıp oturttu.

Rureş uzanıp geldi bir yerlerden.

Masalcı'nın uzattığı cigaraları yaktılar. Hayli zaman konuşmadılar.

— İki gözümün çırası Maran. Seni böyle yiğit ve çalımlı görmek yüreğimi dalgalandırıp beni sevinç hastası etmiştir. Kendime, böyle bir oğlu olana alemde güç yetirilemez, demişim. Çok kıvandım seninle. Baban yakın dostumdu. Beraber Malhaş'ın ıssız, akıllara durgunluk veren gecesinde hayli işler görmüşüz. Sana baktıkça hasta gönlüm iyileşti, acılarım biraz hafifledi, dedi Masalcı.

Maran bu kadar övgünün ardından ne geleceğini biliyordu:

— Seni bu kadar düşündüren bela nedir Masalcı?

Sesi kinli, marazlı gözü belaya yatkındı. Ya-

tımına gidip yumuşatmaya çalıştı:

— Adımız Masalcı'ya çıkalı üstümüze gülünür, doğru sözümüz ucuza alınır oldu. Bey toplantılarını düğün, davete çeviren değerli lafımız herkese batıyor şimdi. Öyle değil mi Rureş? Şu baldırı çıplak kara ahalinin yanında varlığımız, yokluğumuz bir. Amma gün görmüş, devran sürmüş insan değeri bilir soylular ve akıllılar daha kazınmadı yer yüzünden. Başınızı ağırtmıyayım... Bir gece, Begin Bey bilgimi, görgümü sınamak istedi. Yani, beni denemeye kalkıştı. Dedi: Masalcı evren kaç unsurdan çatılmıştır? Hiç duraklamadan dört, demişim. Bunlar hava, su, toprak, ateştir. Sordu: Ya, insan? O da dörttür: Kan, et, kemik, sinirden çatılmıştır. Peki feleğin kaç hali vardır? Gülmüşüm: Bey hep dört olandan haber sorarsın. Belli ki, zor sorular sonraya kalmıştır. Feleğin hali dört mevsime göre biçimlenir. İlkbaharda, dünya güzeli bir kız: Yazın, her yeri ballanmış bir gelin Sonbahar geldi mi, kırkını yaşıyan olgun bir avrattır. Kışta apak saçlarını yerde sürüyen aman vermez bir cadıdır. Bunları eksiksiz bildin. Bari, şu gözü küllü halkın neye benzediğini de söyliyesin. Baş üstüne demişim. Halk evrene ve suyun türlü hallerine benzer. Öyle değişkendir. Su, buz, buhar, yağmur gibidir. Yağmur olduğu zaman hayli tehlikelidir. Çünkü, yağmurun herkese yağdığı gibi her şeyden pay ister. Önlerine düşmeye çok fitneci türer. Masalların çoban ile padişahı ayni kefeye koymaları bundandır. Geri hallerine gelince... Tamam, dedi Bey Biraz da beyleri anlat bize. Onların sayılmıyacak hallerini boş verip halkla ilişkilerine bakalım. Bakalım Bey dedim. Alem ışıktan yana karanlık, aylı, yıldızlı ve güneşlidir. Bey, cimri olursa karanlık gibidir. Yol bulmak ne kadar güçleşirse, geçinmek te öyle güçleşir. Soygun falan zamanıdır. Yıldızlı olursa ahlinin çoğu ço-

ban olur ve kısmet umar sahibinden. Vermezse düşçü, hayalcı kalır. Bey aya benzerse otçu, ekinci, emekçi ahali biraz ferah bulur. Amma, güneşe benzerse halkın bahtı gül gibi açar.

Begin bey, o gece çok gülmüş bana çok aferin çekmiştir.

Şimdi varıp Begin beye: Yılların söz emekçisi şu Masalcı'nın şansını ahaliden biraz ayrı tut, onu gözet, diyen birine rastlamamışım.

Rureş kestirip attı:

— Ben varup söyledim amma dinletemedim Bey'e. Masalcı'yı kayırıp o kadar ahaliyi üstüme kaldıramam, dedi.

Masalcı gözlerinin içine baktı Maran'ın, medet umdu:

— Bir de sen söylesen Maran.

— Gereksizdir, Bey doğru söylemiş, dedi.

Maran kalkıp yürüdü, Semerci'nin başına dikildi:

— Yorulmuşsundur, gel de bir cigara yakalım.

— Olur, dedi.

Elindeki orağı bırakıp ardına düştü Maran ın.

— Şimdi tamam oldular, dedi hınçla Şiran.

Maran, bu gece sabahçıydı. Azap Bozo'yla damın kuytusuna post atıp sabaha kadar oturmuşlardı. Bozo'ya çok güvenirdi. Nerden, niçin geldiği bilinmeyen inatçı, suskun Bozo en zor işlere gönülü koşulur, kendine ne buyrulmuşsa ikiletmeden yapardı. Köye hemen hemen hiç inmez, geçmişini araştıran bütün sorulara muruz yığarak hoşnutsuzluğunu açıkça belli ederdi. Birkaç kişiyi belki de bütün bir köyü öldürdüğü, akıl almaz kötülükler yaptıktan sonra yerini yurdunu bırakıp kaçtığı, konağa kaplanıp izini kaybettirdiği söylenirdi.

Belki de, bütün bunları çarpık bedenine bırakıp yakıştırıyorlardı. Çoktan evlenip çoluk ço

cuğa karışmıştı.

Geldiğinde yaşı kaçsa o yaşta doğmuş, gerisi yok işte. Gerisi sorulmazdı. Maran, geçmişini kurcalamazdı. Terslikten, kötülükten hoşlanan hasta bir yanı vardı. Acı çektirmekten korkunç haz alıyordu .O kadar da üzünce batıyordu. Karısına, öz çocuklarına dehşet kinliydi Kollarından tutup yerlere çaldığını çok görmüştü Maran... Kedi, köpek yavrularını boğarak öldürdüğünü de. Vahşi ve çok tuhaftı. Yılanlarla oynaşan aslı nesli bilinmeyen bir Bozo. Zamanı geldiğinde korkunç acılar içinde kıvranan.

Konuşurken başını yerden kaldırdığı asla görülmemiş. Bey, bunu bildiğinden takılırdı bazan: «Bozo soy tazılar gibi burnu yerde sürekli iz sürüyor. Daha avradının yüzünü tam görmediğine bahse girerim.»

Leyla'yı nasıl, ne kadar sevdiğini anlatmıştı Hiç görmediği kadar öfkelendi:

— Sevgi ne ki Maran? Eğer istiyorsan, sırtına vur getir.

— Ya, gönlü bir başkasındaysa?

— Olsun, dedi.

— Sanırım Dino'ya sevdalıdır.

Sesi güzellendi, can geldi Bozo'ya:

— Dino bir gecelik iştir.

Bunu çok düşünmüştü Maran. Dino'yu hiç iz bırakmadan harcamak kolaydı. Amma, onuruna yediremiyordu. Bey'den çekindiği şöyle dursun, kendini istemiyen bir Leyla'ya ne söylesin, nasıl gün geçirsin Maran? Öyle bir düzen kurmalıydı ki, o hayalciyi bırakıp kendine gelmeli, ayaklarına kapanıp bağışını dilemeliydi. Bunu çözecek akıl ancak Semerci'de vardı.

Otların görünen dikenlerini ayıklayıp yanyana oturdular.

Maran kendi işini sonraya bıraktı. Semerci'yi kurcalayıp borçlandırmalıydı kendine. Geri-

si kâr getirirdi. Hal hatırdan alıp sordu:

— İşler nasıl Semerci?

— Zor, dedi. Amma, asıl zor olan benim durumum. Ne ediyor, ne yapıyorum bilemiyorum Maran! Tam mecnuna dönmüşüm.

— Peki neden?

— Bir derdim vardır elbet ama, ben de bilmiyorum.

Güldü Maran:

— Kişi çektiği derdi kendi bilmezse ya kim bilecek? Yoksa, söylenmesi zor bir bela mıdır?

— Öylesi hiç bilmemekten daha iyidir.

— Alema yol gösteren aklın nerde Semerci?

— Havaya savurmuşum, dedi derin iç çekerek.

Maran, çelişkiler ortasında kaldı. Bu koca bunak kendiyle oynuyor muydu yoksa? Öfke kabarıp kollarına yürüdü, kollarına dur demeshali haraptı Semerci'nin. Yumruğuyla darma dağandı yüzü. Önceki hesaplara boş verip konuya girdi doğruca:

— Ben de bin belaya batmışım.

Kocaman eleriyle otları ezen Semerci, başını kaldırmadan sordu:

— Hayır mıdır Maran?

— Orasını bilemem. Çıkılmaz bir batağa saplanmışım. Uğraştıkça balçık da boğazımda. Senden başka akıl soracak kimsem de yoktur

— Sorasın, aklım yeterse başım, gözüm üstüne.

— Sen ki, benim iki, üç katım yaş yaşamışsın. Yaşlılara ne sorulur ne sorulmaz töre belirlemiştir. Ne var ki, ben gibi yolunu azdırmışlara ne yapmaları gereklidir belirlenmemiştir daha.

— Sen istedikten sonra her işini kimseye danışmadan çözümlersin Maran.

— Bunda çaresiz kalmışım Birine meylimi

akıtmışım... O da başkasına.

Semerci bir hoş, bir tuhaf oldu.

— Demek başkasına sevdalanmış birini zor lamaya elin varmaz.

— Yok, dedi sertlenerek. Amacım onu ayağıma kapatmaktır.

Umut yeniden kapılarını kapattı yüzüne:

— Benden ne istiyorsun?

— Aklını.

— Kimdir bu kız?

— Ben gibi biri... Yani yetim, öksüz. Bildin mi Semerci?

— Leyla mı?

— Evet.

— Kime sevdalı olduğunu da sezmiş misin Maran?

— Herhalde Dino'ya. O düşçü, hayalcı budalaya. Bana yardım et Semerci... Et ki, günün birinde nereyi gösterirsen orda olayım.

— Demek sana işim düştüğünde...

— Bu cana buyurduğunu yaptır Semerci.

Düşünce deryasına daldıktan nice bir zaman sonra:

— Hele bir araştırayım, dedi.

Yerine dönüp saf tuttuğunda gözünün ucuyla bile bakmadılar Semerci'ye. Aklında it gibi boğuşan karmakarışık düşüncelerle oturup orak savurmaya başladı. Kendini görmezlikten gelen ahalinin derdini biliyordu. Kendi derdi ise çok yukarlarda dolaşıyor tutup yerine indiremiyordu.

Bin iple çektiği akşamın vakti geldiğinde, ivedilikle Hacıbey'lerin damına indi. Herkesin acıdan kasılmış gibi çatılan yüzü nefret satıyordu. Yarım ağızla buyur ettiler.

— Yok, oturmayacağım Şiran'la az işim vardır, dedi.

Dama çul serip duyulmaz avazla söyleştiler.

Şiran:

— Sen bir garip oldun, dedi Semerci'ye.

— Olmuşum.

— Peki neden Semerci?

— Nerden bileyim? dedi öfkeyle.

— Halkın nefretini kudurtan o paçavra ucuz kişilerle düşüp kalkmak sana tuhaf gelmez mi?

— Şimdi bunların sırası değil. Eski aklımı işe yaramaz, yetersiz bulmuşum. Yenisini ise bulamamışım daha. Herkes, bütün ahali bozulmuş. Diri, sağlam ne kaldı bilemiyorum.

— Boşuna arama, bulamazsın. Doğru dürüst hiçbir şey kalmadı. İç bunaltan ürkütücü bir karanlığa batmışız. Masalcı'nın rivayetlerindeki güçlü, kuvvetli adamı bekliyorum. Gözümün ışığını onun yoluna tüketmişim

— Gelmez, dedi Semerci. Gelse de, yalnız kişinin cürmünü aşar bu. Masalların büyük, büyülü gücü halk denilen büyük kaynakta yatmaktadır.

— Halk dediğin yani sen, ben hangi bilgiyle yola çıkalım?

— Kendimizi küçümsemiyelim Şiran... Bin yıllık yoldan elbet işe yarar çok şeyler getirdik. Acı, belanın ocağında pişmişlerin biriktirdiği hınç yeni düzenler döşenir aleme... Yol göstericidir. Nerde yanlışlık yaptık onu araştırıyorum. Yoksa, bu kadar berbat olmazdık. Emeğimiz başkalarının elinde güce dönüşüp tekrar şamar gibi iniyor suratımıza. Hepimiz hasta illetli olmuşuz. Sağlam, ağız dolusu gülmeye hasret kalmışız. Hayvanlar gibi acıyla boğuşup yalnızca kulağımızın duyduğu çığlıklar atmaktayım. Öz derdimiz öne fırlıyor halkın büyük acılarına yabancı kalıyoruz. Aklım bana der ki, bunun nedenleri vardır. Ama ne? Körlüğüme rast gelmiş, görmediğim ne var ne yok araştırıyorum.

— Masalcı, Rureş, Maran da bu araştırdıkların içinde mi?

— Herkese bakmakta yarar görmüşüm.

Akıl evi karıştı Şiran'ın.

Türküye başlayan Dino'nun sesiyle yıldızlar oynaştı yerlerinden. Malhaş'ın karanlığından çıkıp gelen bir bölük kuş akıp gitti. Ayışığına çarpıp kanat parlatıp söndüler.

Semerci:

— Beni dinliyesin, dedi Şiran'a. Seninle konuşmaya gelmişim. Lafımı yakışıksız da bulsan, söylemek kaçınılmaz olmuştur. İkimiz arasında kalan bir sırrımız olsun bizim de. Ahaliye: Bu yaştan sonra Semerci kavatlığa başlamıştır, dedirtmiyesin.

— Dedirtmem. Belki de, halini anlamama yardımcı olur.

— Bu gün Maran beni ıssıza çekip Leyla'ya meyil akıttığını söylemiştir.

— Alsın o halde.

— Ama arada engel vardır. O engel de Dino' dur.

Taş gibi kıpırtısız, durgun Şiran birden hareketlendi. Giysileri oynak rüzgarlar estirdi canı terütazeydi.

— Sen çok yaşıyasın Semerci. Çünkü, dünyalar verdin bana. O iki öksüzü evlendirip damıma yakın damlarını çatayım. Zaten Dino'ya verilmiş sözüm var. Leyla aklımda yoktu. Benden önce birbirlerini istiyeceklerini hiç düşünmemiştim. Yoksa, sen sevinmedin mi?

Konuşmak yerine elini toprağa bastırıp doğruldu Semerci. Şiran'ın ardından söylediklerini duymadı bile. Önünü yoklıyarak yavaş yavaş ilerledi. Soluk, cansızdı ayışığı. «Benle oyun oynuyor,» diye düşündü. Toprak kayıyor, yıldızlar dalgalanıyordu. Sızlayan bedenini damının dik yokuşuna vurdu. Arada bir durup uzun uzun soluklanıyordu. Çektiği hava boğazına ta

kılıp kalıyordu. Bitkindi. Başı dönüyor, gözü kararıyor, sallanarak bazan oturmuş durup dinlenerek, sürünüyor son gücüyle üç, beş adım ötedeki damına varmaya çalışıyordu. Oflaya poflaya vardı sonunda. Çardağa yakın elini başına yumruk yapıp uzandı, öylece kaldı.

Tan attı, şafak söktü Semerci hep o halde. Erkenden dışarı çıkan Nesim onu gördü ilk kez. Haline acıyıp ahüvah etti, kimsesizliğe, yaşlılığa sövüp saydı. «Bizim de sonumuz budur.» diye düşündü. «Nerde otururbut orda sızıp kalacağız.» İşte böyle ölü gibi. Acı kar, buz döktü içine, ürperdi. Kulağına eğilip adını seslendi. Taş gibiydi. Bağırdı sonra «Semerci bu yaşta dışarıda yatılır mı bak, gecenin bütün ayazını yemiş kemiğini taşa döndürmüşün. Geceyi sırtında taşıyacak güç mü kaldı sende?» Uyanmayınca eğilip kalbini dinledi. Duyulur duyulmaz, çok yavaş atıyordu. Hafiften inliyordu. Telaşla komşuları seslendi bir bir.

Koşturup geldiler. Durumuna bakıp: «Daha ölmemiş amma çok yaşıyamaz,» dediler. «Semerci bu haliyle gider olmuş.»

Şiran'ın yüreği acılandı, kurşun yemiş kuşa döndü:

«Şu feleğin ocağı sönsün. Çünkü, çok garibin yoksulun evini yerle bir etmiştir.»

— İçeri alıp terletelim, diyen Hanım'a:

— Buğuya yatıralım, dedi.

Gece of çekmeyen Semerci'nin haline çok şaşırmıştı Şiran. İnsan dediğin bir kuş işte. Aha buradayken, birazdan orada. Yaşamakla ölüm bir karıştı. Gerçi aklını bunatmış, şaşkındı. Demek, bedeni de öyle imiş.

Anadan üryan soyarak bir koyun postuna sardılar. Nesim'in kapısındaki kuyuya taşıdılar sonra. Kuyuya bir kazan dolu su indirdiler.

— Herkes kekik, bum toplasın, dedi Genco.

Yamaçlara dağılar gençler kucakları, etekle-

ri dolu döndüler. Kazanın altına koyarak kuru otla beslediler. Bir güzel, bir hoşça koktu her yer. Kuyuyu kilimlerle sımsıkı örttüler. Su buharlaşıncaya dek ateşi durmadan harladılar. Sonra kilimi aralayıp çıkardılar kazanı, aynı delikten Semerci'yi indirip üstünü yeniden örttüler.

Karşıdan gelen Rureş'i görmezlikten gelip yönlerini devirdiler. Masalcı'ya yaklaşıp sordu Rureş:

— Hayır mıdır?

— Öyle sayılır... Hastalanmış Semerci'yi buğuya yatırdık.

Çok yakınıp çok ah çekti. Kimselerin aldırmadığını görünce ters, öfkeli:

— Ot yolmanın zamanı gelmiştir herhalde..

— İki kişiyi bırakıp öyle gidelim, dedi Hacı bey.

Nesim ile Hanım'ı bırakıp yürüdüler.

Günlerce ölü gibi yattı Semerci. Köylüler gelip sırayla beklediler. Şiran hiç ayrılmadı. Bir «Ölsün» diyordu. Bir de, «Bunun aklı öyle çabuk bozulacak akıllardan olmadığından mutlaka bir bildiği vardı. Yaşasın ki, biz de bilelim» diyordu. Yararsızsa kendinin olsun.

Gün be gün iyileşti. Cılız bacakları sonunda gövdesini taşıyacak gücü buldu. Kapıda durup uzun uzun köyü gözlüyordu. Konuştu mu yalnızca, «iyiyim» diyor, başka laf etmiyordu.

Hali herkese tuhaf geldi yeniden. Sabaha kadar ışık yanıyordu damında. Üç, beş koyunu, birkaç tavuğu bakımsızlıktan zebun kaldı... Öldü ölecek. Her şeye ilgisizdi. Tarlasını, otlağını yeğenine bırakmış, bana yetecek kadar ver, istemem gerisi senin olsun, demişti.

Köylüler hem Bey'e, hem kendilerine ot biçiyorlar, yokluğa, yoksulluğa boyunlarına kadar

batmış, rezildiler. Semerci bir günden bir güne gelip hallerini sormuyordu. Söylediği lafları, halk için yaptıkları uyuşmuyordu.

Şimdi de, damının arkasındaki eprimiş, toza kesmiş, yufka toprağı kazıyordu hem de durmadan. Ne yapacağını soranlara yalnızca:

— Öyle gerekmiştir, diyordu.

Maran'la arasıra görüşüp ağız ağıza bütün gün konuşuyorlardı. Sidar tam karşılarına dikilip onlar kalkmadan kalkmıyordu. Bir kazılmış toprağa bir Semerci'ye bakıyordu sırıtarak. Maran azarladı mı, bir kaç adım açılıyor sonra gelip tam eski yerine oturuyordu.

— Dokunma, kalsın diyordu Semerci.

Çerçi gelmiş, şamatalıydı köy. Bütün çocuklar alış veriş için koşturuyorlardı. Yumurta, yün verip cıncık boncuk, kırık leblebi, üzüm alıyorlardı karşılığında.

Çocuklardan birden kopan çığlığa anlam veremedi köylüler:

— Sidar yaralıdır, hem de kan içinde!

Damların bütün ahalisi koşturup geldi, aralarına aldılar Sidar'ı. Mem'i Hanım'a haberci yolladılar. Kuş gibi varıp döndü hemen.

— Yoldadır, dedi.

Semerci kalabalığa adım adım yaklaştı. Kendini yerden yere vuran Hanım'ı görünce: «Tamam, Sidar yine bir halt etmiştir,» diye düşündü. Halkı aralayarak ortalarına aldıkları Sidar'ın üstüne eğildi. Kan içindeydi.

— Tuzlu su getiresiniz, yaralarını temizliyelim.

Yaraları temizlenirken of bile çekmedi. Semerci'ye kötü kötü bakıyor hep sırıtıyordu.

— Bu ne haldir Sidar, dedi Semerci.

— Önce sen söyle sonra sıra bana gelsin.

— Söylenecek neyim var benim?

— Geceleri ne yaptığını biliyorum Semerci.

Öfke kesti Semerci derken, sesini alaylandırıp:

— Sakın söylemiyesin yoksa, dostluğu ucuza harcamış olursun.

Göz kırptı toplananlara.

— Harcamam dostluğumu elbet. Kanımı görmeye etimi camla yırtmışım. İyi etmiş miyim Semerci?

— Hem de çok iyi!

Kalabalık Sidar'ın son sözleriyle ürperdi, gerisini boş laf saydılar.

«Ceren iki şeye sevdalanmış. Birincisi, dağların kocaman kanatları iri mavi kelebeğidir. Kanatları, gün ışığını eleğinde sallıyarak altına çevirir. İkincisi, geceleri gönlünün damağına bin tat süren Dino'nun billur gibi avazıdır. Her şeye boş vermiş yalnız bunları sever. Dino çaldı mı karanlık yürür, yıldızlar geride bembeyaz bir iz bırakarak akar, sonsuzdaki o büyük denize dökülürler. Bazan sabaha kadar çalar. Gecenin damını sallar, zamanla oynar. Zaman, alır Ceren'i yemyeşil yamaçlara götürür. Bu onun kızlık halidir.»

Ceren için dünya, dibini gösteren saydam gölekler, masmavi ırmaklar, yaban güller, rengarenk kelebeklerdi. Kocaman kanatlarında ışığı dalga dalga kamaştıran, yanıp sönen kelebekler. İşte böyle bir kelebeği kovalıyordu o gün. Ağzı yüzü yediği ottan gömgök, kendi havasında, baharın güzelliğine kaptırmış geziyordu. Çalılara konmuş kelebeğe iki büklüm olmuş yavaş yavaş yaklaşıyor, el atıp tutacakken pırrr uçup gidiyordu. Som mavi kanatlarıyla çizdiği kavisin şu yada bu noktasına çakılmış, öfkeden kuduruyordu. Akşama kadar kovaladı ama boşuna, yakalayamadı bir türlü. Kolu kanadı kırık, üzünce batmış çadırlara dönerken neden sonra bir türkü tutturduğunu ayrımsadı. Kelebeği tutamadığına tutup ipek gibi kanatlarını örselemediğine gizli bir sevinç duyuyordu. Kapıda oturan konukların gülüşüyle toparlandı, surat asıp doğruca içeri geçti. Hesnani'nin ve o havalinin sahibi Begin beyle önceki gelişinde evlilikleri söze bağlanmıştı. En çok ta o gülüyordu.

Bir gece obaya gelmiş, çadırlarına konuk olmuştu. Namını her yere duyurmuştu. Günlerce kalarak bir, iki sürü düzdükten sonra gitmişti. Giderken de Ceren'in babasına «Avratlarım döl vermezler, güzel çocuk için Ceren'den iyisi dünyada bulunmaz.» demişti. İki adamını gönderip istetince babası «olmaz» dememiş, görüşmek için Begin beyi davet etmişti yalnızca.

Türkmenler, konuklar çadıra inince ne yapacaklarını şaşırmış, düğürcüleri bütün ola

naklarıyla ağırlamaya çalışırlarken öte yandan, adam gönderip dağ bayır yitik Ceren'i aratıyorlardı. Sonunda kendi çıkıp geldi. Ayakları halhallı, kırk belikli ve belikleri gök boncuk salkımı bir dünya güzeli. Begin bey ayba, utanca gark olmuştu. Kalkıp gitmeyi düşünmüşse de ar, namus etmiş oturmuş görülmemiş, duyulmamış bir gülme tuturmuş çok uzun bir zaman karnını yırtarak gülmüş, ahaliyi şaşkına çevirmişti.

Birden, gülüşünü kestirip atarak «Yakında gelinimizdir.» demiş, bütün ısrarları boşa çıkararak çekip gitmişti.

Her şey tamamdı. Önceki söz, kavi söze bağlanmıştı. Aldırmadı Ceren, çünkü olmaz, diye düşünüyordu. Adam babası yaşında belki daha da yaşlıydı. Bir oyun oynuyordu.

Gelin olduğu gün, kimsenin yüzüne bakmadı. Ağzındaki zehir gibi gülüşle kendiliğinden gelip oturdu gelin arabasına. İki süslenmiş atın çektiği arabayı tepeden tırnağa silahlı, kangal bıyıklı hayli ürkünç beş atlı izliyordu. Düğünsüz, derneksiz töreden uzak bir evlilikti. Yolda gizlice çok ağladı. Korkuyordu Ceren. Tanımadığı, bilmediği, dillerini anlamadığı yerlere gelin gidiyordu. İyi, kötü nedir, nasıl davranılır nerden bilsin?

Köyden getirdiği o zehir gibi gülüşle girdi gerdeğe. Ağzının ucuna kene gibi yapışmış. Üstüne kocaman bir dağ gibi çöktü Bey. Kudurmuş, ısırıyor, koparıyor, kan emiyordu. Parçalanan bedeninin acısına boş verdi. Yüzünü kollarıyla sımsıkı kapatarak ilk kez düştüğü bu sonsuz karanlığın dibinde ölümünü istedi. Canını Bey'e, özünü azraile teslim etmişti. Çok tersliği birden yaşıyordu. Durdurak bilmiyen Bey de sezdi bunu. Heyecansız, kıpırdamadan yatan bir ölüydü Ceren,

Şafağa yakın

— Altıma bir ölü uzatmışlardır, canı cehenneme diyerek çekip gitti.

Gecelerden korkar, kaçar olmuştu Ceren. Kurtulmak için akla gelmedik bahaneler uyduruyor, her kez neden hafif geldiğinden Bey'in hışmını arttırmaktan öte iş görmüyordu.

Bir gece kaçıp Hivi'nin kocaman yatağının bir ucuna sıkışıp yumruk kadar oldu. Gecenin kendini duldaladığına inanmışken gelip buldu Bey Saçlarından sürükliyerek çekip götürdü. Yediği dayak kâr kaldı kendine.

Tek kurtarıcısı Dino'ydu Türküye, kavala başlamasını sabırsızlıkla bekliyordu. Avazı yükseldi mi, Bey kuduruyor odaları zangır zangır sallıyarak örtmedik iğne ucu açık, delik bırakmıyor oradan oraya deliler gibi koşturup duruyordu.

Bu zamanlar, dünyalar veriyordu Ceren'e. Dino'nun yorgun, hayal, düşle derinleşmiş sesi gönül damağına nice tatlar çalıyordu. Uzak yıldızlara kaptırmış çekip gidiyordu. Gök ahalisine karışıyordu Ceren. Yıldızlar türkünün, kavalın sesine uyarak dalgalanıyor, sonsuz derinliklere akıyor o büyük, sınırsız ummana dökülüyorlardı. Derde dermandı Dino. Baharın kocaman, mavi kelebeğini kovalıyordu kırlarda. Öyle kendinden geçmiş. Kalkıp yürüyen göçün peşinden koşturuyor, tepeden tırnağa şafağın kızıltısına boyanmış, gözünün ışığı doğan günden daha parlak, kız boyunun başını çekiyordu. Tarifsiz mutluydu. Bazan sabahı bulduruyordu Dino. Evrenin, doğanın, yoksul, sıkıntılı ahalinin dili oluyordu... Gecenin, ayışığının. gümbürdeyen dağların, ıssız mağaraların, heybetli uçurumların ve karanlığın. Göğün büyük damını sallıyor, yürütüyor, istedi mi durduruyor, oynuyordu zamanla. Büyük bir büyücüydü.

Günlerce kurdu aklında, görmek istedi. Gö-

rünce de şaşırıp kaldı: Hayli yakışıklı, dal boylu, cana yakın ve utangaçtı. Bey'le karşılaştırmak isteyince elinin ardından güldü. İşte o zaman, Bey'le biribirilerinin dengi olmadıklarını, bu kavga gürültünün hiç eksilmiyeceğini iyice anladı.

Ceren'in soğukluğunu ana, baba, sıla özlemine veriyordu Bey.

O sabah, Dino ile çoban Heko'yu bol döllü, kıvrak koç aramaya Türkmen'e yollıyacaktı. Bir de insan gibi anlayışlı erkeçler istiyordu. Birden aklına geldi, azaplara buyurdu:

— Arabayı hazırlayın. Hivi ile Ceren de Türkmene yolcudur.

Arabayı Heko sürüyordu.

Dino geride yüzü dağlarda özüyle söyleşiyordu. Hivi, Ceren'le aralarına oturmuştu. Dağlara, geriye akıp giden yola bakıyordu hiç bir şey görmeden. Hivi'nin sözünü yarım yamalak cevaplarla geçiştiriyor, konuşmaya isteksiz davranıyordu. Hivi durumu anlayınca konuşmadı bir daha. Böyle sessiz çok yol aldılar.

Heko, boyunlarındaki zilleri öttürmek için atları habire kırbaçlıyordu. Ötüşleri makamına denk geldi mi, büyük zevk alıyordu.

Yamaçlar bin türlü renkle bezenmişti. Tam tepelerinde bir karakuş dönüyordu. Yumruk iriliğinde var yok. Gökte geniş kavislerle çizginiyor, kanat titreterek boşluğa asılmış duruyor, çekip gitmiyordu bir yana. Bir yükseliyor, bir alçalıyordu. Sonra yere taş gibi çakılıp hemen dikildi.

— Avını kapmıştır, dedi Hivi hayranlıkla.

Sessizliğin bozulduğuna kızan Dino, duyulur duyulmaz:

— Öyledir, dedi.

Yüreği çok telaşlı ve çok patırtılıydı. Utanç

ağır bastığından dönüp bakamıyordu Ceren'e. İçinin çok derin oyuklarını yanık, kor gibi bir uzun hava dolaşıyor, kabuk bağlamış yaralarını pençeleyip kanatıyordu yeniden. Kabaran duygularını türküye vurmamak için zor bastırıyordu. Ceren'i kalkmış, yürümüş, örtüsünü sıyırarak yüzüne sevda dolu bakmış, hem konuşmuş hem gülmüş hayal etti. Aşka, hazza batmıştı.

«Gömgök atına kurulmuş
ve Zerrin eğeri üstünde pürtelaş.
Duymuş ki, yoksul yaşamının nedeni Ceren obasına görüşmeye varmaktadır.
Haberi kimden, nasıl aldığını sormıyasınız.
Diyelim, deminki karakuş varmış haber vermiş. Belki de, kuytular, bahar kulağına eğilip: Dino uyan, Ceren'i kapıp kaçırmanın tam sırasıdır, sana dönen devranın çarkına ayak uydur, demişlerdir. Hemen yoluna haberci çıkarmış: Bahtımın yıldızı yerde geziye çıkmış, parlaklığıyla belli eder kendini. Ayı, güneşi utançtan öldürür o alem güzelinin geçtiği yeri bulup derhal kulağıma fısıldıyasınız.
Haberci kuş gibi iki kanat vurmuş kaybolmuş, iki kanat vurup geri dönmüş. Tekmil vermiş Dino'ya: Tepeden tırnağa silahlı yirmi koruyucunun ortasında Cezire'yi geçmiş doğru yoluna gidiyor.
Hey dünya!
O yirmi dediğin koruyucular Dino'nun rüzgarına yetmez.
Çiçekli, bin renkli yamaçlardan bastırdı birden.
Toz, duman kalkmış kapatmış göğü.
Ceren toz, duman deryasına bakıp eyvah çekmek, dizlerini döğmektedir. Ahıyla şu koca alem yıkıma gitmiştir. Dino'yu elden çıkmış biliyor.
Dağdağadan sıyrılıp bu yana gelen atlıya seslenir:

— Hey, atlı kişi... Bire karşı yirmi döğüştünüz. Dino'yu elbet öldürmüşsünüzdür. Şu tende canım bir kaç solukluk garip bir konuktur. Gözüm yaşlı, boynum bükük ölümü beklemekteyim. Ecel, enseme bindirmiş can bekler... Ha şimdi ha birazdan. Cellatlar bile insafa gelip ölüm mahkümlerinden son isteklerini sorarlar. Sen de var git Dino'nun kanlı perçeminden bir kaç tel getir ki, gözüm açık ölmiyeyim.

Atlı uzaktan at oynatıp avaz kaldırmış:

— Deli olma, yirmi kişiyle çarpışan adama yiğit denir amma Zal'in oğlu da olsa ondan parça bile bulunmaz. Nerden bulayım ben Dino'nun üç, beş tel saçını? Olmaz olanı isteme benden.

Ceren, o cevaptan sonra bilenmiş mavi balkıyan hançerini çıkarıp tam kalbinin üstüne indirir. Göz açıp kapayacak zaman yetmiştir.

Meğer o atlı Yirmi koruyucu tepeleyen Dino'nun ta kendisiymiş. Yani ben.

Ceren'e biraz takılmak istemiş amma ne fayda! İşte o dünya güzeli şurada bir kan gölünün ortasında uzanmış cansız yatıyor.

Ceren'i binbir renkli çiçekle bezenmiş yaynaçlara gömerek, yabani güllerle örter üstünü. Şimdi sıra kendindedir. Dalınca batar. Ne var ki, ağır basar töre. Bu ölümü yasak etmiştir yiğitlere. Tam kırk gün sürecek bir ağıt söyliyerek çekip gider.»

Gün tam öğle üstüdür. Bir pınarın başında duran Heko

— Hadi biraz serinleyelim, atlar da dinlenir, dedi.

Pınara tek tek varıp kana kana su içtiler.

Atları dinlendirip arabaya koştular.

Heko, Dino'ya:

— Şimdi sıra sendedir, dedi.

Dino dizginlere yapışıp kamçıyı şaklattığında, güneş iyice bastırmış yakıyordu. Bunaltıcı

sıcak nefes dahi aldırmıyordu. Önlerinde uzanan boşluk uzayıp kısalan parıltılarla gözü aldatarak nice hayaller gördürüyordu. Binlerce ılgımın ortsında, binlerce ılgımla beraber yürüyorlardı. Toprak patlıyacak kadar yüklüydü.

Hivi ile Heko arkada koyu bir söyleşi tutturdular.

Dino, bakışını şura bura gezdirip Ceren'e rast getirdi. Saç dipleri, yüzü ter içinde kalmış, unutulmaz güzellikte bakıyordu. Kalbi delice vurdu. Düş, hayal eksik gönül doyurmaz geldi. Yorulan bacağını az uzatınca etleri birleşip kaynaştı, büyük bir yangında kül oldular Dino bakışını gelişi güzel ve sahipsiz bıraktı.

Birbirilerinden, her şeyden habersiz, bön davrandılar.

Gözleri kısılmış, hazdan kıpır kıpırdı Ceren. Durumlarını gözden saklamak için örtüsünü araya germişti. Eti kudurmuş söz dinlemiyordu. Eli kalkıp Dino'nun eline konduğunda ömrünce hiç tatmadığı hazlar aldı o dokunuşta.

Dino, kocaman avucuyla kapattı elini. Okşayıp sıktı. Sonra eğilip tek tek öpüp yaladı parmaklarını.

Başıboş kalan atlar, engellere çarptırdılar arabayı.

Toparlanıp önceki hallerini aldılar.

Dino, obaya kadar ıslıkla oynak bir hava tutturdu. «Bukè delâlı»yı çalıyordu.

Mevsimlere göre konup geçen Türkmen'in baharda damlarını ıssıza ısmarlıyarak konduğu yaylak, başı sonu yok bir yeşillik deryasıydı.

Buz gibi göleklere, suyu diş donduran pınarlara hayran kaldılar. Bütün hayvanlar etten tüy dökmüşlerdi. Gözle görülür bir refah, bir bolluk vardı Türkmende.

Çoluk çocuk koşarak karşıladılar konukları-

nı. Kadınlar Ceren'le Hivi'yi aralarına alarak ağız ağıza oturdular.

Ceren'in babası Haydar ağa, konuklarını ne kadar önemsediğini göstermek için kurbanı kendi eliyle kesti. İçi içine sığmıyordu. Canlı, hayat doluydu Ceren. Bakışı yaldırmış kav kav ataş fırlatıyordu. Erini, halini beğenmiş kadınların doygunluğundaydı tutumu. Yoksa her şeye yabancı, bıkkın kalmış, kolu kanadı kırık, bir garip davranırdı. Oradan oraya koşturup iş görüyordu. Haydar ağa seviniyor, gülüyor muradını rast getirmiş feleğe şükrediyordu gizlice. Konuklarının yanında Cerenden hal hatır sormak ters geliyordu. Nasıl olsa kadınlardan öğrenirdi her şeyi. Hem öğrenmek gereksizdi. işte ayan beyandı durumu.

Heko'yla Dino'yu kollarından çekip içeri aldı.

Yemekten önce, sonra bol laf ettiler.

Dino sıkıldı, atlara bakmak için dışarı çıktı. Çadırı dönerek diz boyu otlara girdi. Serin otlara gönlünün dediği gibi uzanarak yıldızları gözledi. Çok iri ve çok parlak yıldızlar saçlarına sürünecek gibi yakın göründüler gözüne Hani elini uzatsa dokunacak kadar. Toprak otların üstünde kamaşan beyazla apaktı. Gece yumuşamış sese, kokuya doymuş alabildiğine ferahtı. Şerbet gibi tatlanmış, durulmuş hava.

Hayli uzakta, çobanın biri kaval çalıyordu Avazına kulağını değil, içini tuttu Dino. Çarpıldı. Hiç tatmadığı bambaşka bir güzellikle ürperdi. İnsan kalbinin yakınlığı, benzerliği, sevgiye bu kadar incelmesi hayret vericiydi. Dünya cana sokulacak kadar değerli ve güzeldi.

Bu gün ne yaşamışsa tutup aklından geçirdi Hepsi rast gele olmuş olabilirdi. Begin beyin mahremine el uzattığına pişman oldu. Dağlardan, ıssızdan devşirdiği hayal, düş birden ger-

çekleşmiş. Yediği lokmanın sahibine kem gözle bakmıştı. Nankörlüğe tutsak olmuş hem öksüz hem görgüsüz Dino. Akılsız, düşüncesini haşhaşa azap vermiş gibi yaptığının, ettiğinin hesabını devamlı zarara yazıyor

Büyük zararda kalmış.

Çünkü, itleşmiş etine bir lokma haz atmak için töreyi, görgüsünü berbat etmiş.

Ot, toprak, böcek kokuyordu gece. Müthiş bahar kokuyordu. Bütün gözenekleriyle uzun uzun koklanıp içine çekti havayı. Ceren'i bir daha düşünmemek üzere kazıdı belleğinden. Her şeye boş verip şu güzel alemle donattı öz evini. Beyaz gece, yıldızlar, toprak kokusuyla yeniden yaratıldı. Oh çekip çadıra yürümüşken içinde çalkalanan cümbüşe kulak verdi: Ceren tahtına kurulmuş saltanat sürüyordu. Devranın öz sahibiydi.

Haydar ağa, Heko dışarıda oturmuş konuşuyorlardı.

Kendilerini ağırlamaya gelen Türkmenler doğrulup yer gösterdiler. Birazdan kalkacak gibi emanet oturdu. Hivi baş köşeye kurulmuştu.

Demin dinlediği kaval berrak bir sesle akıyordu geceye.

— Biraz da Dino çalsın, dedi Haydar ağa.

Çok öğülen Bey'in baş çobanını dinlemek istiyordu.

Koşturulup getirilen kavalı uzattı Dino'ya.

Hivi ikircikli halini görünce:

— Çalasın, dedi.

Uzanıp aldı.

Kadınlar, çocuklar şırp kırdılar avazlarını.

Yavaştan çalıp denedi önce. Öldürücü avazlar aradı. Bulduğunda o kıvamda sürdürüp gitti.

Ceren üzünce battı, battıkça mutlandı. O büyük üzüntüden yüce bir dalınca geçti. Gece, gündüzün renkleriyle biçimlendi. Kirazlı tepe-

nin ucundan bir boran, bir cümbüşle kapandı üzerlerine. Döne yuvarlana gelen adım başı büyüyerek her yeri ak, kızıl, turuncu donatan alemi bir ışıtıp bir karanlığa batıran sonra yeniden çıkaran kılçadırlara insan, hayvan, canlı, cansız nice hayal oyan, kuytuda unutulmuş ne varsa güzel yontulara dönüştüren çok güzel bir boran. Ceren görüp yaşadı bunları. Dino'nun erkek başı bütün görkemiyle yaklaşıp bir bir öpüp yaladı parmaklarını. Dudakları kor gibiydi. Kıpkızıl yakıcı.

Elini, yüreğini dağladı, teni kavrulup döküldü. Gece karman çorman koktu iğde, çam, püren kokuttu. Buna ve bütün bunlara mest oldu Ceren. Daldığı yüce dalınçtan çıkınca Begin beyin karanlığına girdi. Dişleri sızladı, ta kökünden sallanıp dökülür gibi oldular... Eti, tırnağı, saç dipleri paralandı. İsyan köpürttü bedeni, bedeni Dino'ya kudurdu.

Dino kavalı bıraktığında çok övüldü.

— Yatma zamanıdır, dedi Haydar ağa.

Dino'nun yatağını çadırın önüne serdiler. Yumuşak, tatlı bir esinti okşuyor gibi esiyor. Gözü koca, sınırsız gökte... Başı dönüyor, bakışlarını topluyor gittikleri uzaklardan. Yere kulak verdi: Hışırtılarla koca bir dünya yaşıyor orada. Bir uyudu, bir uyandı. Düşü, gerçeği karıştırdı:

— Dino kalk...

— Gel Dino.

— Ben Ceren, tanımadın mı yoksa?

— Ölü gibi yatmaktan çok başka şeylerin çağıdır.

— Seni daha görmeden sevdalandım.

— Karanlık gecemin çırası, sahibim Dino!

— Sahibin halkını tanımaması bağışlanmaz.

— Ya, neden o kadar bönsün?

— Gönülsüzsen, meylin yok ise söyle çekip gideyim.

— Tatlı iki söz söyle...

— Peki, daha uğramam semtine.

— Ceren durasın. Düş mü, gerçek misin anlıyamamışım!

— Benim Dino... Bunlar da ellerim, tut istersen.

— Her gece çal, söyle...

— Benim için söyle! Üst odada şamdanı yanar görürsen bu «gel» demektir.

— Bundan sonra sahibim sensin, senin sahibin de ben.

— Gözlerimi yolda koyma...

— Gözüm senin içindir Dino. Yoksa, nedeyim ben görmeyi!

— Kurban Dino!

— Can Dino!

«Karanlık söylerler yer altını... Ahalisi böceklere yem olmuş, kendilerinden geçmiş, şakıyan dilleri susmuş, bakışa ışık vererek alemi aynasına alan göz şavkı kırılmış, toz toprak olmuş cehennem azapları içinde. Oradan ne bir gelen var, ne bir bilen. Ahali ne söylerse söylesin kâr kalır, doğruluğundan zarar etmez. İşte bu yüzden dedikodu üreten ocak devamlı parlak ve işindedir. İnsanoğlu oldukça hiç ara vermeden, durmadan yanar. Ayı, yıldızları, güneşi, gezip tozmayı, acı çekmeyi, sevmeyi, çoğalmayı alıştırmış bizler yadırgarız o karanlık yuvayı. Yolculuk gelip dayattı mı büyük gurbet yaşıyoruz. Hazırlıksız olan daha berbattır. Bir gözü yerde biri gökte. Yerdeki karanlık, bela; Gökteki yedi katı, cenneti görür. Ulu Türkmen kocası: Her şey bizde vardır cennet, cehennem de biziz. Ölmeden, ölürsek yaşamdan sonraki duruma alışırız, o büyük mutluluğa erişiriz, diyor.

O çok bilmiş, akıllı Türkmen kocasına inat gidiyor Şiran: Şu dünya kocaman, bezenmiş bir sofradır, herkes kendine düşeni almalıdır. Ken-

dine düşenden fazlasını istiyen aç gözlüye lokma kaptırılmamalı. Sen açlıktan dilenirken, ben tokluktan yediklerimi kusuyorsam, mutlaka alacaklısın benden ve almalısın. Öte dünya rivayettir. Yaşadığımız dünyayla başa çıkamıyanların ve işini öyle yürütenlerin getirip götürdükleri bir meseldir. Tanrıyı ucuz işlerimize karıştırmıyalım. Öldürülenin öcü alınmazsa, mesleği öldürmek olan yeni bir halk türer üstümüze.

İşte bu yüzden Cem'in kanı yerde kalmamalı Devletse, dağların ardında kalmış daha yüzünü bir kez bile görmemişim.»

Marat kuyusu, gün ortası gibi aydınlık. Ay, çukuru ışığıyla tepeleme doldurmuş. Yukarlara doğru karanlık, fisiltili yıldız alacasıyla kirlenmiş, maviye çalıyor. Malhaş iyice yaklaşmış, korkunç heybetiyle yürek bağını koparıyor kendini gözleyen halkın. Garip bir duruşu var. Tam tepesini sıyıran yıldız katarından biri vurulmuş gibi kızıl, mavi tüylerini dökerek tam ardına düşüyor. Mavi, kızıl sonra beyaz bir yol bırakıyor ardına doğru kayıp giderken. Demek, ardı yıldız mezarlığıdır Malhaş'ın. Kimbilir kaç renk cümbüş eder orada.

Cem hayranlık, korku içinde :

— Korkma, diyor Nuri'ye. Korkulacak ne var?

Ot harmanlarına döndüler, hiç bir şey görünmüyordu. Daha ötede biraz firez aklığı. Karanlık orada ağarmaya çabalıyor, bulanıp kirleniyordu.

— Korkunun ecele faydası yoktur.

Hışırdayan kavakların alacalanmış tepeleri görünüyordu. Yıldızlara dokunacak kadar yüksektiler. Uzaktan dam saçaklarına sürtünüp geçiyor gibi yıldızlar. Yakındaki ağaçların yaprakları pul pul yanıp sönüyor. Issızın dehşet salan hali tırtıllandırıyor yüreği. Gececiler di-

kenli çuvalda döner gibi rahatsız. Dağlar, karanlık ve boş ağızlarıyla ölü ağızlarını anımsatan uçurumlar, inliyen avazla hışırdayan çalılar hevf (korku) yüklüydü.

Pırpırları ustura ağzı gibi keskin bir gece kuşu geçti. Cem yüreği bu sesle biçilmiş

— Korku ne ki Nuri? Ben hiç bilmedim, diyor.

Sonra boşluğa söyler gibi:

— Ucunda ölüm de olsa, bu iş bu gece bitmeli.

Küçük taşlara, ot köklerine takılıp tökezlenerek ilerliyorlar.

Ay, bulutlarla perdelendi mi başkalaşıyor doğa. Başları önlerinde bir hışırtıyı sürükleyip götürüyorlar.

— Korkaklara yer yok bu dünyada. Yaşamadıkları daha iyi.

— Şimdi tam zamanıdır, dedi Nuri. Yönünü harmanlara döndürüp ilk adımı attı.

Ay daha batmamıştı, gece ahalisine yarar yerine zarar getirirdi. Özenle yürüyorlardı.

Bütün yazlarını harcadıkları Bey otlaklarına yakın vardılar. Dev gibi harmanların çevredikleri havsin tam ortasında, iki azap keçelerine sarılmış yatıyorlardı.

Üstlerinden çok gürültücü bir turaç sürüsü geçince yere uzandılar. Kendileri geçip gittikleri halde sesleri uzun zaman gökte asılı kaldı.

Yürek patırtısı ayyuka çıktı ikisinin de. Ne var ki, yarınki gün kendilerine çalışacaktı. Ahaliye yaman gösteriş olacaktı. Çünkü, kimin yapacağını çok iyi bilirlerdi.

— Begin bey ne eder Cem?

— Tekmil saç, sakal yolup temize çıkacak.

— Ya, tutup yeniden halka toplatırsa?

— Yakarız.

Onayladı Cem:

— Elbet yeniden yakarız.

Kendilerini zalim Dehhak'ın zülmünü yerle bir eden halk dostu Gavè gibi hatta ondan güçlü görüyorlardı. Ahali için harcanmanın hazzı sevdalarında. Emekleri sömürülüyor, kanları. canları karşılığında kazandıklarının birazı bile kendilerine çok görülüyordu. El mi yaman yoksa bey mi? İşte bunu kanıtlamanın tam zamanı.

Geniş bir çukura uzanıp harmanları gözlediler. Harmanlar, karanlık bir dağ gibi üstlerine sallanıyordu.

Nuri, rüzgarın yönünü, hızını uygun bulduğu bir sıradan muruz yığıp her türlü kuşkuya kapattı özünü

— İşte tam sırasıdır, dedi.

Birden korku şamar gibi çarptı suratına:

— Rüzgar tam azaplara esiyor, yanarlarsa?

— Uyanmazlarsa kül olacakları şimdiden bellidir.

— Peki ne yapmalıyız?

— Harmanları tutuşturur tutuşturmaz taşlıyarak uyandırırız.

— O zaman görürler bizi.

— Karanlıkta durursak, görmezler.

Cem çok yaşamış, çok görmüşlere özgü kasıntı yüklü derin bir of çekti.

Ucundan tutuşturulan harmanları hızla fır döndü alevler. Daha yukarılara tırmanarak göğe dikildiler. Ortalık gün gibi aydınlandı. Azapları taşa tutarak karanlığa girdiler.

Feryat kâr etmedi, yanıp kül oldu harmanlar.

Konakta derhal bütün şamdanlar tutuşturuldu. Yangına don, köynek yürüyen Bey, baktı ki ne yapsa yararsızdır, Rureş'i alarak hışımla geri döndü. Çıldırmış gibiydi

— Kim yakmıştır Rureş?

Korkuyla şaşırmış, hayretler içinde ve çok tasalı:

— Ben nasıl bileyim Bey!

— Senin bilmediğin hiç bir şey yoktur. Ölümün vakti bile sana apaçıktır.

Boş bulundu:

— Evet bizde Seyyidlik vardı amma serserilerimiz o büyük makamı boşa harcamışlardır.

Bey birden çarpılmış gibi durdu. Üç, beş saniye Rureş'in yüzüne bön bön baktı. Sonra akıl almaz bir şey yaptı. Kasıklarını tuta tuta gülüp dönmeye başladı. Ne konuştuğu kahkahalar arasından sıyrılıp yetişmiyordu kulağa. Rureş de güldü. Bey'in sözleri tek tek anlaşılır olunca korkunç sövgüler yediği belli oldu. Başı önünde adım adım geriledi... Bey, elinin bir hareketiyle kalmasını işaret etti.

— Demek, siz peygamber soyundan geliyorsunuz?

— Evet, dedi yavaşça.

Yeniden hayvanlar gibi hırıl hırıl dört döndü odayı. Ellerini karnına bastırmış, iki kat olmuş.

Harmanları bekliyen azaplar içeri girince biraz ferah buldu Rureş.

Bey, yüzündeki gülüşü anında silip yerine muruz sürdü:

— Ula gözü çapaklılar beni süzeceğinize ne olmuşsa tam anlatın.

Azap Bozo'da betbeniz atmış, dudağı kırk yerinden çatlamış:

— Kimseyi görmedik, bizi taşa tutup karanlığa girdiler, dedi.

— Kazayla kendiniz yakmıyasınız?

— İkimiz de uyuyorduk Bey.

— Sizi oraya korkuluk mu diktim, defolun dedi üstlerine yürüyerek.

Azaplarla çıkan Rureş'e:

— Sen kalasın, dedi.

Eliyle oturmasını işaret etti. Kalın parmaklarıyla sardığı cigaralardan bir, ikisini üstüste yakıp bitirdi. Neden sonra:

— Ahaliyi ot biçmeye çağırdığın zaman mızırdayan olmuş mudur?

— Olmuştur.

— Peki, kim bunlar?

— Hacıbey'le tayfası, başta da Şiran.

— Peki neden zamanında haber vermedin yoksa, amacın beni batırmak mıdır Rureş?

Durmadan, ardarda soruyordu... Rureş hangisine cevap verecek şaşırdı kaldı. Şu Rureş ismine tam kırk yıldır alışamamıştı. Öz adını çoktan unutturmuştu. Bey, sürekli öyle çağırdığı için ahali de öyle çağırır, gülüşe boğardı. Rureş gelesin ha, Rureş gidesin ha... Yerin dibine batasın, diyordu içinden. Seni yer yüzü kabul etmiyor, dibine in kurtul o halde. Bat, kurtul Rureş! Bütün alemde bundan mundar, bundan daha pis isme rastlanılmaz. Begin bey keyfi yerinde oldu mu «Zaten adı gibi içi de kapkaradır» der, alay eder. Kendine babadan beylik, bize rureş (kara yüzlü) lik kalmıştır.

— Canın sıkılmasın, diye söylememişim.

— İyi halt etmişin, çek git, dedi.

Ardından Maran'ı çağırdı, gelip dikildi:

— Geçmiş olsun Bey, dedi.

— Geçecek elbet. Düşmanımız da belli olmuştur.

— Kimmiş Bey?

— Hacıbey ve tayfası.

Peki, netmek gerek Bey? diye soramadı. Yöresindeki eşyanın, dünyanın, evrenin ıssızlığı, ölümcül hali toplanıp tepesine bindirdi. Çıt duymadı Maran. Kendinin sahibi değildi. Kafası boştu, yaramaz, uğultusuz koskoca bir boşluktu. Bu tuttuk adam sen misin Maran? Beyin beyin sözlerini işittin. Yoksa, kulakların senin değil mi? Düşmanlarımız gün, güneş gibi ayan be-

yan olmuş. Seni çağırmışsa, hedefi belirlemişse yalnızca onayını bekler Bey. Susma konuş Maran, konuşmaya güç yetiremiyorsan başını, elini, kolunu sallıyarak onayla Bey'i. O kadarı da yeter. Ne zamandan beleş yaşadığın, ahali üstünde devran sürdüğün yediğin, içtiğin hep böyle bir gün içindi. İşte yararlandığın bütün nimetlerin hesabını ödeme zamanı gelip çatmıştır. Belki de korkuyorsundur. Sen korkuyu bilir misin Maran? Böyle bir ayıbı kondurma üstüne. Kuşkulanmış gönlüne buyur ve başını dik tut. Vesveseden uzak dur! Bak, Begin bey bakışını bilemiş üstüne çevirmiş. Vurduğu yeri yakıp geçiyor, ustura gibi biçiyor. Sen bu koca evrende, bu dünyada, bu ulu Malhaş'ta dahi bu köyde nesin? Fedayiyim diyorsan onu bil, korkusuz olduğunu aleme göster. Yok, sevdalıysan, bir gönlün varsa, tutup sevgiden pay istiyorsan, rahata susamışsan Bey'in önüne hançer, silah bırak «Beni azap kabul et» diye yalvar. Belki insafa gelir «Maran bitip tükenmiş onun yeri başka olmalı» diyerek, kom diplerini temizletir sana.

Bakışları bilenmiş biçiyor Begin beyin.

Taburoğlu derler bir bey varmış. Kimsenin huzura salavatsız giremediği, elpençe durup bel kırdıkları bir bey. Çok şişman ve binek taşına basmadan atına fırlayıp binecek kadar çevik. Sofulukta makam sahibi, safa sürmekte eşsiz emsalsiz. Her şeye doymuş, birine çok tutkulu: Dilediği biçimde döl almak için, bey kızlarını altınla tartıp haremine dolduruyor. Bir gün yarı uykulu, yarı uyanıkken sormuş kendine: «Taburoğlu akıllı, güzel, kurnaz, cesur, çalışkan hasılı her türden bey kızlarından döl tuttun. Eksik ne kaldı?» Bilgi, demiş aklı. Hani nerde bilgili hanımın? Bilgili çocuk yetiştirsin, diye ara, bul öyle birini.

Çok düşünüp taşındıktan sonra, şehrin vali-

sinin kızını istemeye karar verir, derhal elçi yollatır. Vali, harem sahibi koca adama körpecik kızını vermek istemez amma karşısındaki Taburoğlu'dur.

Bir yaz günü, yanında kırk atlısı Taburoğlu'na konuk iner. Amacı caydırıcı bahane aramaktır. Çadırların önüne serilmiş Kirmanşah dokuması halılara yan gelip, buz gibi ayranla serinlemeye çalışırlar. Gözüyle kusur araştırırken bir de ne görsün: Sıcaktan kudurmuş, çılgın vızır vızır dönen zehirli bir kıraç yılanı dikilmiş geliyor üstlerine. Dil çıkarıp pervane gibi döndürmekte. Vurup geçtiği koruyucular korkudan valiyi bırakıp darmadağın kaçışırlar dört yana. Kudurgun yılan valinin şaşkın bakışları arasında gelir dolanır yerinden oynamayan Taburoğlu'nun boynuna hem de, kement gibi sımsıkı. Duruşunu hiç bozmaz Taburoğlu, bakışıp dururlar yılanla. Yılanın ağusu, Taburoğlu'nun örfü diş geçirir birbirlerine, cenk öncesi davulları çalmakta. Şimdilik cesaret tartıyorlar bakışarak. Bir ara yüz buruşturur Taburoğlu. Çok sürmez, çatlayıp ayakları dibine düşer yılan. Ayak ucuyla öteye fırlatıp oturur yeniden.

Vali dehşet içinde kalmış:

— Taburoğlu neden bir ara yüz buruşturdun?

Gülerek:

— Nefesi pis, berbattı.

Begin bey, o yılan çatlatan bakışla bakıyordu tam:

— Çok düşündün Maran.

— Ne buyurursan başım, gözüm üstüne

— Düşündüğün gibi yap, dedi sertçe.

Yemedi, içmedi günlerce Bey'in şanına, kendi yiğitliğine uygun öç aradı. Dünyayı yeni görüyordu. İt yavruları gibi şimdi açılmış gözleri. Kokuları, renkleri yeni yeni ayrımsıyor, Di-

no'nun nefret ettiği o avazını bile seviyor. Kıpır kıpır değişen, devinen hoşça bir dünya imiş meğer yaşadığı. Ölüm yatağından yeni kalkmış doymuyor aleme.

Kalbine ağırlık vermeyen çok büyük eksiksiz bir sevinçle: Malhaş'ı yerle bir eden sürekli vızırdayan motorların ışıltısına girip çıkıyor işsiz çobanlar, malsız mülksüz ekinciler, aç halk, üryan çocuklar çoğaldıkça çoğalıyor, nereye gitse ardına takılıp geliyorlar, ömründe türkü söylemeyen Maran'a hiç söylenmemiş türküler söyletiyor, sonra hep birden çok acıklı bir ağıta başlıyorlardı. Daha kullandığı silahın, bindiği atın sahibi olmamış Maran için diz döğüp yüzlerini parçalıyorlar. Halk, meğer ne kadar çok severmiş Maran'ı. Bazan hayal kurarken yakalıyor kendini. Amma, kızmıyacak kadar hayran kalmış haline. Leyla, Maran'ın katı karanlığını sökmek için çalışan ağır bir işçi şimdi. Sevda üretiyor durmadan. Önündeki çukuru yeni görüyor. Bedeni, aklı, gönlü yüzlerce göz açmış yeni görüyor alemi. Şorul sorul yağan yağmuru emen obur toprak olmuş. Olsun! Ya, sonra? Bey'in hışmı tam tepesinde anbean kolluyor Maran'ı. Sevinçten çıldırmış gibi Maran. At çatlatıyor, keskes geçiyor köyü, herkese selam veriyor. Halk iyice şaşırmış. Maran'ın gözü yarında, yarın oldu mu bir günde.

Bozo'yu kolundan çekip götürdü her yerin burcu burcu yağmur koktuğu bir sabah. Köy sessiz ve durgundu. Tek laf etmeden Marat kuyusuna vardılar.

— Maran, diye seslendi Bozo. Sesi derin bir uykudan uyanmış gibi çakıllı, hışırtılıydı; ürkünçtü.

Ekledi:

— Kararını vermişsin... Bey kaldırmış yüzünün eğrisini.

— Belki de bu akşam.

— Kimi seçmişsin?

— Cem'i, dedi.

— Bana ne yapmak düşer?

— Hiç bir şey. İşimi bitirdikten sonra Semerci'yle üç, beş laf edip sonrası Allaha havale.

— Fedayilikten başka iş bilmiyen bir Maran' kim ne yapsın? Ben bir yer biliyorum: ,Çok uzak da olsa vardın mı, yerin baş köşedir. Soylarının yarısı öldürüldüğünden kuşkuludurlar. Bozo gönderdi, dersin. Seni mal mülk, at, avratla denerler. Bir de yüreğini. Yanıldın mı, yerin kazığa çakılmaktır. Çünkü, çok gördüm.

— Yeter, dedi Maran.

Bozo, kendine karşı bu kadar öfkelenmiş az görmüştü Maran'ı:

— Açıkta kalmıyasın diye, söylemişim.

— Deneylerin senin olsun. Uzun yaşamak için hayatımızı satın alıp diledikleri gibi kullanıyorlar. Sonra paçavra gibi fırlatıp atıyorlar. Semerci'nin anlattığı yerlere varmak istiyorum ben.

— Önce böyle düşünmüyordun, hayret kalmışım şimdiki haline.

— Ben de.

Bir daha ağız açmadılar. Yüzyüze gelmemek için hemen kalktılar.

Konağa yakın hüzünlü, yılgın

— İşte böyle Bozo, dedi Maran.

— Öyledir.

Kucaklaştılar, ayrılacakken:

— Bey'le görüşmiyecek misin Maran?

— Gereksizdir.

Silahlanıp atlandı, tam dağlar kararıncaya kadar döndü köyü. Çok neşeli, kıvrak, atını oynata oynata indi Hacıbey'in damına. Komdan çıkan Cem'e gülerek yaklaştı, eğilerek alnına ardarda sıraladı kurşunları. Kaçı rast geldi, düşünmedi bile. Dağlara yönünü çevirip sır oldu.

Şiran, hiç bir şey olmamış gibi dikildi hareketsiz yatan Cem'in üstüne. Sonra, yüzünü köye çevirdi:

— Ölmüştür, dedi. Başka laf çıkmadı ağzından.

Hep öyle hareketsiz, kasılmış kaldı.

Biri silkti Şiran'ı:

— Kendine gelesin, dedi.

Birden çözülüp uzun, günlerce sürecek bir ağıta durdu.

Dünyanın dönekliğini, kaypaklığını ne yaşamış ne görmüşse tek tek anlattı. Ara verdiğinde, kadınlar ölüye kapanıp acılı türkülerle ahaliye yağmur gibi göz yaşı döktürdüler. Töreye uygun davranıp hemen o gece saçlarını dipten kestirdiler. Erkekler, kara yas kuşaklarını sımsıkı sarınarak mateme durdular.

Konak geceleri geç zaman şavkıtıyor şamdanlarını. Şiran, yarı ölmüş Hacıbey'in gözü önünde, ona aldırmıyarak Nazey'i kolundan kuytuya çekiyor, başını dizine koyarak saatlerce hiç konuşmadan konağa bakıyor. Sonra gelinini fırlatıp atıyor doğruca, Cem'in gömütüne varıyor. Sabah, köylüler elleriyle koymuş gibi gelip buluyorlar.

Gençler çok gün, çok gece dağ, taş peşine düştüler Maran'ın. Belki pusuya yatmıştır kuşkusuyla çıtırtı dahi çıkarmadan taradılar dağları. Hiç bir yerde yoktu.

Çaresiz, Bey'e haberci yolladılar:

— Maran bizden bir can almıştır, töre cezalandırmayı bizden önce Begin beye bırakır. Yoksa, göndersin, cezasını biz verelim.

Yemin billah etti Bey:

— Ben de görmemişim hem Maran kim ki konağımda saklıyayım? Cem'i öldürmüşse ben buyurduğum için değil, korkusundan öldürmüştür. Bulup getirin ben kendi elimle öldüreyim. Görülmemiş işkencelere yatırayım, dedi.

El altından araştırınca Bey'in doğru söylediğini anladılar. Celepler Baran'a yaylasında görmüşlerdi Maran'ı. Hayal gibi süzülmüş, adamlıktan çıkmış Maran'a hiç benzemez bir Maran tutturmuş gidermiş.

Çerci Beko da onaylayınca tam inandılar:

— Maranı boş verin. Kağıt gibi incelmiş bir hayal gördüm Çaldağında. Ne kadar ağıt varsa, duyulmamış güzellikte hepsini avaza vurmuş gider. İki gözü iki çeşme bir Cem için, bir kendi için ağlar. Güç, derman arama onda çünkü, ağzına lokma koymaz. Namlanmış o çevrede. Ahali yol üstünde oturup dinliyor, büyüsüyle çarpılıp günlerce işinden gücünden oluyor. Ceylan, karaca sürüleri ortasında, tepesinde rengarenk bin bir kuş nereye gittiğini bilmeden habire gidiyor. Çok yaşamaz Maran.

Sidar ahaliye bakıp bakıp gülüyordu:

— Vallah celepler de, gerçi Beko da yalan söylerler. Maran'ın yerini şu iki gözümle birden görmüşüm. O derin, karanlık bir kuyuda boylu boyunca, cansız yatmaktadır. Bahtsız, imansız Beko'ya yalanları karşılığında Maran'ın soy atı armağan verilmiştir.

Kimse durup dinlemiyor, sözüne kulak vermiyordu:

Gençler, Maran'dan umudu kesince «Öyleyse, sırada Rureş vardır.» dediler.

«Rureş, Bey'in sağ koludur, sağ kolunu kırıp çekelim üstümüze. Gerisi Allaha havale...»

Şiran düşünceliydi:

— Bey, bunların amacı Cem'in öcünü almaktan çok, beni batırmaktır, diyecek ve yağmurdan çok asker yağdıracaktır üstümüze. Öyleyse, geceyi örtünüp kim vurduya getirelim Rureş'i diyordu.

Rureş her nasılsa, kendini öldürmeseler de rezil, rüsva edeceklerini duydu. Korku gece, gündüz konuk indi damına. Neye dokunsa, ne-

reye el atsa hazır nazır orada. Yattı mı, üstüne sardığı yorgan olup can alıyor. Çocuğunu öpmeye uzansa ağzı havada... Çünkü, hemen araya girmiş. Boş bulunup gölgesine döndüğü oluyor birden bire. Zaten gecelerle işi kalmamış. İlk akşamdan lambayı karartıp hedef tutmaz bir köşeye sıkışıp kalıyor. Uykusunda parça parça doğranmış bedeninin acısıyla hemen uyanıp dehşet içinde saldırıyor cigaraya. Dudakları kaba kağıttan büsbütün yalama olmuş. İnsanlıktan çıktı Rureş. Canına tak etti sonunda.

Ne olacaksa hemen olsun da görelim, diyerek bir sabah indi köye. Elinde sopası kapı kapı dolaşıp hal hatır sordu. Yüzüne bakan çıkmadı. Ayak ucuna tükürüp çekildiler. Aldırmadı. Övgüye, sövgüye boş vereli yıllar olmuştu. Zamanın birinde atları tımara inmişken büyük komun arkasında duyduğu sese yürüdü. Gözünü kırpa kırpa zor alıştırdı karanlığa. Alışkanlıkla üç, beş adım attı. Birden cin ocağına basmış gibi çarpılıp kaldı olduğu yerde. Begin bey, şu mecnun Dino'nun anasını çökertmiş yere. Rureş'e garip gelen Beyin bu işi neden burda yaptığı oldu ilk kez. Nasıl, geri döndüğünü anımsamıyor. Çok zaman sonra büyük bir bunalıma girdi, erkekliğinden hayli şey yitirmişti. Sinoya her öğün ekmek yerine dayak attı. Dayağı bahane bulan Dino'nun anası başka dama geçti. Bakımlarını Bey yüklenmişti. Durmadan söz çarptırıyordu Rureş'e: Rahatımız her zamankinden çok daha iyidir. Allah Bey'e güç, kuvvet versin.

Begin bey, iğne ucu gibi batan alaylı gülücükler dolaştırıyor yüzünde. Aldırmasız, habersiz davranıyor. Ne etse kurtulamıyor elinden. Çünkü, Allahın sevmediği kullarına çektirmek için insan biçiminde yer yüzüne gönderdiği bir şeytandır o Begin bey. Tam öyledir. Bahane uydurup gidecek olsa «Şu meret komun

aydınlığı az geldiğinden yaşlı, zavallı sen önünü göremez oldum? Bir kaç pencere açtırayım ki gözün bayram etsin. Ne dersin Rureş?»

İşte o zaman ikisini birden öldürmediğine yaman hayıflanır. Eyvah üstüne eyvah çeker. Öz kardaşının avradını, Dinoyu hanesi halkına katıp çekip gitmediğine pişman kalır. İki lokma zıkkım nerde olsa bulunurdu. Sonraları hem acı, hem haz duyar oldum. O halde, içim pislik doludur. Öyleyse, düşünmemek, düşünmekten daha iyidir, diyerek kestirip attı o işi.

Yine bunalımlı ve arada kalmış. Hiç kimseye yaranamadı şu dünyada. Yiyip bitiriyor kendini.

Biliyor ki...

Gecenin birinde, gündüzün her hangi bir vaktinde yolunu tuzağa rast getirip işini bitirecekler. Ağzı, yüzü hurdahaş bedeni parça parça bir Rureş.

Vay bahtı kendine düşman Rureş!

O zamanki haline yüreği kan ağlıyor.

Konağa dönüşte yolu üstüne serilmiş yatan iti azarladı. Yaltaklanmak için dil uzatıp yaladı ayaklarını. Bu dünyada üç türlü it vardır· Bey iti, çoban iti, kapı iti. Bey iti, önceleri iyi beslendiğinden kuş uçurtmaz, yavuz bir ittir.

Gün gün yağlanıp işe yaramaz olunca yani vakti zamanı gelince fırlatılıp atılır bir köşeye. Aç, susuz ve sahipsiz geberip gider. İşte bu bizim gibilerin haline iyi bir örnektir. Yıllardır umut ettiklerimizin hepsi hava... Yek lokmaya kapı kapı dileneceğimiz günlere ilerlemekteyiz hiç durmadan.

Çoban iti sorumlu, akıllı olur. Yaşlıları daha değerlidirler. Tehlikenin nerden, kimden geldiğini göstersinler yeter. Gösterir de. Çünkü çok yaşamış, deneyim sahibidir. Bizim rispilere (yaşlılara) benzerler. Onlarla aynı dokudan çatılmışlar.

Köylü iti, kapı iti olup ahalimiz gibidirler. Zoru, belayı göğüslemede üstlerine bulunmaz. Beslendiği kapıda ölür ve hane halkını mateme boğar. Ardından rivayetler getirilip götürülür, unutulmaz kılınır. Öyle olmak en iyisidir. Le Rureş, düşünce ummanına dalıp aklından olma. Zaten işe yaramaz bir akıldır. Onu da yitirirsen, Sidar'dan daha beter olursun. Çok şeyin azını dert edin, gerisine boş ver gitsin.

Dino, Cem'in yasını köylülerle eksiksiz tuttu. Kaval, türkü vazgeçip fırsat buldukça indi köye. Halk buna çok sevindi. O üzüldükçe derlenip toparlanmış Şiran yapıştırdı azarı:

— Üzülmiyesin... Üzüntü gençliğin sağlam, ışıltılı damını viraneye döndürür. Damakta zerre tat bırakmaz. Doğurup büyüten ben, acısını en iyi bilirim. Ne var ki, avuntuyu sizde bulmuşum. Sizi tutup Cem'in yerine koymuşum. Dino şimdiye kadar kavalı, türküyü bıraktığın yeter. Aha bu gece avazını duymasam, sakın yarın görünmiyesin gözüme.

Şiran öcün çırasını yakmış onu parlatmada.

Malhaş'ın en ulu tepesine kuruldu Dino. Rüzgar köyden yana esiyordu. Gömgök atlar, Cizre-Botan işi eğerler üstündeki biniciyle sırra kadem basmışlar çoktan. Yalnız Ceren vardı, onun ismi dolaşıyordu aralarında. Şiran'a verdiği sözde durdu. Gözü konakta çalıp söylemeye başladı. Konaktaki şamdan hiç yanmıyacakmış gibi esir oldu dert, belaya... Şöyle dedi:

«Lo can, lo can!
Sofu gönül nicedir şarap testisindeki tada dadanmış.
Yıllarca bekletilmiş zevki dünya malına değer o şaraba.
O testinin sahibi hayvandan daha beter ahmağın biridir.

Bahtım son damlaya kadar içmemi buyurmuş bana.
İçmesem, kara toprak üstüne bastırmasın beni.
Gök gazaba gelsin, bu bedeni şimşekleriyle yakıp kül etsin.
Sevgiliyle gelecek her belaya kapı açık.
Her bela başım, gözüm üstüne.

Lo can, lo can!
Gecelerin dilleri dünyalıların dilerine benzemez.
Kendilerine göre bir dille konuşurlar.
Sözcükleri ateşle terbiye edilmiştir
Yıldızlar, ayışığı, çıra, şamdan, kuytuda parlayan her şey
Bu dilin sözleridir.
Bizler işte bu dille konuşur, anlaşırız.
Tanrı karanlığı, karanlıkla oynaşan çapkın ışığı bizler için yaratmıştır.
Bütün evren ve koca gök boşluğu bu dilin ağzıdır.

Lo can, lo can!
Şu dünyada haberciler olmasaydı
Şer, bela yiğitlenip kan gövdeyi götürürdü.
Habercinin iyisine can kurban, kötüsü düşman başına.
Aslında, haber taşınmaz bir beladır.
Getirip götüreni hileci, düzenbaz yapar.
Habercinin en kötüsü ise insanoğludur.
Sırını kimseye açmazsa içi şerha şerha olur.
Issıza fısıldasa belki bir duyan olur.
Ay kötü bir habercidir ve ışığı yaman ihbarcıdır
Rüzgar gevezedir, sırrını hemen faşeyler
Mektup budala olup eninde sonunda ele geçer.
Ayna, akılsızdır
Işığını şura bura tap tap düşürüp sahibini gösterir.

Lo can, lo can!
Aklım bana diyor ki, aşkın en büyük düşmanı dedikodudur.
Kara kapkara dinli bir cadıdır.
Sarraflık, saraçlık, çobanlık gibi bir meslektir.
Bulaşana ondan kurtuluş yoktur.
Kabirlerinde ölüleri bile rahatsız eder.
Gündüzki patırtısı yetmiyormuş gibi geceleri de yol alır.
Sevdalıların rahat, helal uykularını haram eder.
Dünyayı başlarına zindan diker.
Ermişlerin yaka silktiği dedikoduya aşıklar ne yapsın?

Lo can, lo can!
Sevgilinin yatağını anlatmak aşığa ar namustur.
Yalancılığını ele verir.
O yatak gül bahçesine benzerdir.
Kokusunu dahi sakınmak gerekir yad yabandan.
Sevgili her gece burcu burcu kokutur odasını.
Göklerden gül yağdırır.
Aşık işte bu yağmurda el, yüz yıkar.
Bu kokuyla yola revan olduğunda alem ardına takılmış gelir.
O haz deryası yatak bin hazla sarhoş eder.
Savaş meydanlarını, barışı yönetir.
Sevgili ise o ülkenin hükümdarıdır.

Lo can, lo can!
Sözü aşktan dönüş zamanının hem iyi hem berbat haliyle bağlıyalım.
Bedende ağrı, sızı kalmamış amma gönül kuşa dönmüştür.
Beni sahibime bırak öyle git, der. Olmaz olanı ister.
Göğüs duvarlarını zorlar durur.

Kazasız, belasız dönüşün sevinci güzeldir.
Ne var ki, geride bıraktığın sevgiliye
dayanılmaz olur.
Kapısında yatan iti kıskanır olursun.
Başın seninse de aklın ondadır.
Gözün ışığı gün gibi parıltılı ve hayalcidir.
Aşık söylenilen sözü az anlar fakat, kendi
sözü saçma sapandır.
Bu yüzden yakayı ele verenler hayli çoktur.
Gitmek istediğin yönün tersine yürürsün.
İstemediğin dama konuk inersin.
Hey budala Dino!
Bak göğün kandili tutuşmuş, bırak aşka
kusur aramayı.
Sevginin çağıdır, aşığa susmak düşer.»

Geceyi uzun uzun çekti içine. Sürüleri uzaktan dolanıp köye doğru yürüdü.

«Geceler, Ceren'in kollarında mezar gibi karanlık ve derindir. Begin bey, bu karanlığa boylu boyunca batmaktadır. Hayatında hiç görmediğini görüyor, hiç çekmediğini çekiyor. Güzel bir gülücüğe çocuk gibi yalvardığı, bütün zenginliğini önerdiği olur. Yeter ki, kollarını çeksin yüzünden. Gecelerini üç, beş günlük ömrünü murdar etmesin. Ceren bütün ısrarlarını boşa çıkaracak güç ve sağlamlıkta. Yaslandığı bir duvar, güç aldığı bir kaynak var elbet. Alemle bayram seyranda, kendiyle şer beladadır. Son deminde beklediği safa eksik kalmış, beklediği döl gelmemiş daha... Kanında devran süren hayvan diş göstererek uyanır, kuşkular kudurup saldırır üstüne. Hali dumandır. Kaç kez boğacakken, deliliğin yönünü, o büyük öfkeyi özüne çevirmiş. Arada başkaları baltalarını bileyerek vuracak boyun beklemekte. Şöyle ki:...»

Ceren uçuyor adeta. Bütün konağa düşmüş bir top aydınlık olmuş ağırlıksız, uçar gibi süzülüyor odadan odaya. Bu haliyle ahaliye parmak ısırtmış. Her gün temizleyip suluyor yerleri. İbrikten çiçek, kuş, ceylan resimleri döküyor toprağa. Oya işler gibi titizlikle işliyor. Kamaşan özünün suretini vuruyor. Karşısına geçip beğeniyle izliyor, ustalığına alkış tutuyor sonra.

Dışarı adımını atmazken gözleri sürmelenmiş, örgüleri ipek işli, camanası altın çemberle sarılmış, ayak bilekleri halhallı avludaki azapları seyre çıkıyor. Aslında alem onun seyrinde. Kadınların işlerine el atıyor gülüyor, şakalaşıyor Ceren. Çok değişmiş... Rureş'i bir çıkınaza sokacak kadar. Peki niye böyledir, eski bunalmış halini böyle olduran nedir? Zergel'a candan davranıyor, ufak tefek armağanlar veriyor çocuklara. Garip sorular soruyor birazı boş, gerisi Dino'yla ilgili. Neden uzak kaçıyor Rureş'ten.

Azap avratlarından birinin sabaha yakın Dino'yu görmesi daha da bulandırdı aklını. Yorum, Ceren'in haline denk düştü. Tehlikede olduğunu bile bile beklemeye karar verdi.

Bey'in başka odaya konuk indiği o gece, Dino avazla salladı dünyayı. Şen, kıvrak geç vakitlere kadar çaldı söyledi. Sesiyle üst odanın yanmaz, kör kandili parladı. Kuşkusu Rureş'in kandildan parlak. Geceleri bu konuğa adım atan itlere lokma olur o halde, bu gece ziyaretçisi itlerin tanıdığı biridir. Peki, konak ahalisinden başka itleri iki lafla kuzuya döndürecek kim vardır? Çobanlar elbet.

Gece yarıyı bulduğunda, beklediği karaltıyı çekip getirdi karanlık. Zaman, yoksul azabın ölüm vaktidir. Üstlerindeki yorganı çeksen uyanmazlar. Komları dolanan karaltıya itler havlamadı bile.

Rureş dedi, «Vallah bu Dino'nun ta kendisidir.» Konağa süzüldüğünü ayan beyan gördü. Demek, Bey'in namusu yerle birdir.

Kendi için çok eyvah çekti. Öyle ya, duyuldu mu Dino'dan önce kendi namlu ağzındadır.

Yüreği açmadan kuruttu o güzel tomurcuğu. Kırıp geçiren bir tufanın hemen ardındaki yaz parlaklığı gibi hüzünlü kaldı. Bey'den öcünün tam alındığına şükretti. Dizleri üstüne kapanıp öptü toprağı. Sonra, tan atıncaya kadar sövgünün biri bir para Dino'ya.

Bey odasının ışığı yandı bir ara. Durgun yüreği fırladı ağzına. Ölecek gibi oldu. Her şey eski halini alınca korkusunun çokluğuna güldü. Bu yola baş koyanlar elbet hesaplarını tam yapmışlardır. Azarldı kendini: Bu kadar yaş yaşamış sen için bu kadar korku fazladır. Biraz kendine gel lo...

Karanlık öz rengini bulandırdı. Gececi tam zamanında süzülüp aktı konaktan. Alemden habersiz yürüyordu. Issızda bastırıp durdurdu:

— Hele kal biraz, dedi.

Üstüste öksürüp tanışıklık verdi:

— Bu gece yolculuğu nerden nereyedir Dino?

— Hiç, dedi ağırlaşmış sesiyle... Kaçan uykumu kovalamaktayım.

— Bir de konağa bakaydın, belki ordadır.

Gözlendiğini, şimdi de ağız arandığını bildi sustu Dino.

— Bu iş ne zamandan beri devam eder?

— Hayli zamandır.

— Yakalanacağını hiç düşünmedin mi?

— Orası kısmete kalmış.

— Amma bu gece kısmet sana yardım etme-

miştir. Benim yerime bir başkası olabilirdi. Kısmet, bey azabıdır ve beylerden yana iş görür. Geceyi, gündüz gibi rahat dolaşan çapkına aptal, derler.

Dino çok şaşırdı. Rureş azarlıyacak yerde tutup öğüt veriyordu.

— Ekmek yediğin kapıya bu yapılmazdı. Madem yapmışın, pişmanlık bildirip devam ettirmeyeceğine söz veresin.

— Veremem.

— Öyleyse komlarda buluş mecnun, hayalcı Dino. Çünkü, kaçıp kurtulmak daha kolaydır.

Rureş, bu işlerde epey usta ve beceriklidir, diye düşününce çok güldü Dino.

— Bana kavatlık ettirmek hoşuna gider anlaşılan.

Araya uzun bir sesizlik girdi; Neden sonra:

— Köylü benden nefret ediyor değil mi Dino?

— Öyledir.

— Nedenini öğrenmiş misin?

— Çok neden sayarlar.

— Ya sen?

— Bana boş veresin.

— Bak, senin etrafında bu yaşlı halimle nasıl pervaneyim amma sen iki sözle bile beni savunmazsın.

Sabaha kadar deli gibi döndü, sabah erkenden dayandı konağa. Herkes kendi halinde günlük işleri peşinde yuvarlanıp gidiyor. Gözlerimin gece gördüklerini, bunlar görselerdi acaba ne yaparlardı? diye düşündü. Ceren çok geç ve gözleri düş, hayal dolu indi. Şurasında burasında unutulmuş iz, işaret aradıysa da bulamadı. Yüreği kıskançlıkla kapıştı, boş geçen gençliğine derin eyvah çekti kin, nefret doldu ağzına kadar.

Ceren'e takıldı:

— Uyhi rahattır?

— Rahattır, dedi sesi bal kıvamında, doygun.

Şimdi biri tutup konağa neden geldiğini sorsa, cevapsız kalırdı. Aklı uygun bahane arıyordu.

— Ya keyfler nasıldır?

— Çok hoştur?

Gülüyordu.

Arsızlığına çok şaştı.

Yukarıda Bey'in avazı parlamasa, Ceren'in arsızlığını kullanacak damağındaki ağuyu bal eyleyecekti. Zamana dehşet hıncı vardı.

Varıp dikildi huzura. Her zamankinden bir başka haliyle korkusuz, umarsızdı Rureş. Buna çok şaşırdı.

— Hayır mıdır Rureş?

— Kış, bulutlarını sürdü Bey. Şu ot eksiğimizi nasıl dolduracağımızı sormaya gelmişim.

Aslında niye geldiğini bilmiyordu. Şu dediklerini burada bulup atmıştı ortaya. Aklında Dino, Ceren. Yokluk, yoksulluk karmakarışıktı. Aklı, kendine büyük ihanet içindeydi. Bey'e yaranmak, yaklaşan belaya bulaşmadan sıyrılmak, üstünde dolaşan belayı zarar görmeden uzaklaştırmak, Bey'e görünmek istiyordu belki de. Belki de, Dino'yu ele vermek için gelmiş sonra da vazgeçmişti. Rureş dahi kendini anlıyamıyordu.

— Sana bin aferin... Eksiğimizi görmüş ben söylemeden çözümü aramaya koşturmuşun.

Bu övgüyle çok sevinerek adeta kendinden geçti Rureş.

— Birazını Malhaş'tan toplar, gerisini firezleri döverek elde ederiz, dedi.

Bey'in söylediklerinden başka çıkar yol bulamadı Rureş. İzin isteyip ayrıldı oradan.

Bunalımlı geçiyordu günleri. Karanlık, dipsiz bir kuyuya dalıyor gibi gecelere dalıyor, sabahları yorgun yeniden dönüyordu hayata. Bahtı, Ceren'i başına dert sarmıştı. Bey, onu döv-

mediği, hırpalamadığı günü boş sayıyor hesabını sonraki güne atıyordu. Yaşlı itler gibi kuyruğu üstüne devrilip düşünüyordu durmadan. Belki de nedenin çok berbat olmasından korkuyordu. Yoksa, işini bitirmek kolaydı. Kendini korkutacak, korkutup kaçıracak ayıp bu dünyada yoktu. Rezil, rüsva olmaktan azap takımı, yoksul ahali korksun. Bir damla eksiğini bin altınla kapatmaya gücü varken kendi ne demeye korkacak? Akıl kârı değildi.

Çok anlaşılmaz olmuş Ceren. Güldü mü, neşeden çıngıraklı avazlar salıyor, üzüldü mü herkesi yasa, mateme boğuyor. Bey'i devamlı surat asıklığıyla koca bir viraneye bekçi tutmuş.

Görgüsüz ağa, bey avratlığına hazırlıksızdı Göçer töresiyle törelenmiş yaban, umarsızdı. Karnında lokması, sırtında abası olan göçerler inceliklere akıl erdiremezler elbet. Başa katmerli bela olmuş. Sabahları akpak, akşamları kir, pas içinde.

İnadına yaptığı bellidir. Sırasını aşırdı mı, İrem bağında seyrana çıkmış gibi havalıdır.

Bilmediği, tatmadığı zevk kalmamış şu dünyada. Her şeyden ağız dolusu almış, herkese düşenden çok ayırmış kendine. Her hale şükür gerekirse de şimdiki hale gerekmez. Şer gerektirir bu halin sahibi ise Ceren'dir.

Kendi için geceleri zamanın ayağı ağır, yataklar mezar toprağıdır. Bir bunalımdan çıkıp daha haline şükretmeden başkasına geçiyor. Duvardan duvara odadan odaya toslayıp duruyor. Bir gececi gezgin olmuş Beginbey. O kadar para mal, mülk kâr etmiyor, başını koyacak, dinlenecek yıkılası bir viraneye muhtaç kalmış. Aşındırdığı her yol sonunda, Ceren'in kapısına dayanıyor. Altına ölü gibi uzanmış, yüzünü kollarıyla kapatmış, bedenini taşa döndürmüştür. Belliki yüzünü görmekten iğrenci kabarır. Eti, kemiği olan körpe bedenin insan

ısısına bu kadar ilgisiz kalmasına hayret kalır. Tellal çağırtıp nedenini bulana malını, mülkünü veresi gelir. Etinde zemzem tadı gömülü. Çözüm bulana belası kadar büyük, uykusuz geceler uzunluğunda, karanlık kadar, karanlıktan da çok zenginlik. Kendi güç yetiremezse, Karunun yitik gömülerini bulup buluşturup verecektir. Hey dönek, tabansız dünya! Cırının cürmün ne ki, yoksul ahaliden uzak tuttuğun derdi üstümüze yağdırır rezil, rüsva edersin bizi. Dünyada körpe insan etinden daha hoş başka bir tat yoktur. Var diyen koca bir bunaktır. Terslik onuruna dokunur, hor kullanır, hırpalar. Kurtuldu mu, kurtulmak ona yeter. Onuru kırılmış, kudurmuş, bilinmedik, duyulmadık övgüler sıralar bütün gece. Murat yol versin diye. Bir dölü olsa, mülkünün sahibi doğsa belki de sonrasına aldırışsız kalacak. Halkın kuşkusu dimdik ayaktadır. Delilikle dost, ahbap olmuş Begin bey. Ceren'in tutunduğu tutağa, onun gücüne hayran kalmış. Her neyse, ermişleri dinden imandan çıkarır, camiden puthaneye koşturur. Yine de sabra bel bağlamak zorundadır Begin bey. Ya, ne yapsın?

«Ölüler ağarıp güzelleşen dağları görmezler Buz gibi testilerden tas tas soğuk su içip yürek soğutamazlar. Geride kalan sevgiliye, dosta isteseler de: Selam gönderip hal hatır soramaz, selam alamazlar. Kuytuda fısıldayan ıslıkları duymaz, türkü, kaval dinlemezler. Düğün, davetlere konuk inip yürek alevlerini parlatmazlar. Susmuş, lal dilleri. Şiran bu yüzden yaşama, yaşıyanlara düşmandır. Hıncı, alemin damını ahalinin başına göçürecek kadar çoktur. Sabahın kör vaktinde, gözgözü görmezken damdan dama koşturup öç almaya zorlar. Yoksa günün birinde kendi yürüyecektir.»

Dağlar esmerleşti. Şafak daha sökmemiş, Malhaş ardarda gittikçe yükselen bir sürü tepedir hem yakın, hem uzak. Tam ortada hepsinden daha yüksek iki tepe vardır. Killi, gün ortası bile kapkara. Birinde aylardır ak bir leke sallanıyor. Bakıp gördüler ki, kurt parçalamış ak bir keçi postudur. Ortalık ağardıkça tümsekler, çalılıklar gözle görülür oldu. Kara yüzde çıban gibi. Bulanık, kasvetli.

Uğuldayan, dönen soğukça bir rüzgar esiyor. Bey azapları Malhaş'a yürümüş. Başlarında Ureş, ot yolmaya sabahın köründe kafile halinde varıp akşam çok geç dönüyorlar.

Yatağından fırlayan Şiran dağlara bakıp eyvah çekti, geç kalmıştı.

Cem öleli beri yaskuşağını kuşanmış, giysileri sırtında yatıyordu. Önce, öcünün alınacağına tam inanmış acısını yalancı bir neşeye çevirmişti. İçinin oyuklarında dinlenmeye bırakmıştı. Günleri, geceleri haber beklemekle geçiyordu amma boşuna.

Damdan el, yüz yıkamadan alelacele indi. Etrafa bir göz attıktan sonra varıp doğruca Nuri'nin baş ucuna dikildi.

Nuri uyanıktı, kuşkuyla:

— Buyur, dedi.

— Buyurmuşum zaten.

— Yine azaplar mı?

— Azaplar rahat varıp geliyorlar.

— Olsun, dedi.

— Toprak başınıza! Sıraya koyduğunuz Ureş Malhaş'ta kendi damında dolaşır gibi rahat

dolaşır. Siz yatağınızda rahat rahat yatarken bir de bakmışınız dayanamayıp kendim yürümüşüm. Kendim hurdahaş etmişim o murdarı. Cem mezarından doğrulup: Ana eline sağlık öcümü böyle isterdim, diyecektir. Yüzünüze tükürecek, yüzünüzün o hali berbattır.

— Çok bekledik amma denk getirememişiz

— Şu Rureş geceleri hiç çıkmaz mı?

— Çıkmıyor.

Şiran uzaklara bakıp mırıldandı:

— Asıl işim Bey'ledir. Bana tam üç can borçludur. Gece, gündüz devranın biraz da bize dönmesini bekliyorum. Siz de, yaşlı ahalimiz gibi bozulmadan ön sıradaki işlerimi halletmek isterim. Bak, Nuri dağlar nasıl ağarıp güzelleşiyor. Herkes görüyor Cem görmez. Soğuk ayranla yürek soğutmak hoş da olsa Cem bağrı yanık yatar. Gelinlik kızların kuytuda boy attığı henek, işmar vaktidir .Cem doğacak dölünün yüzünü bile görmiyecek. Köylünün düğün dernek zamanıdır: Cem ve mezar ahalisine davet çıkmaz. İş, güç bitirenlerin gezme vaktidir, Cem gezmez. Kutnu kumaşla seyrana çıkılır şu günler. Cem'in boynunda ak kefen. Kavun, karpuz çağıdır... Herkese var Cem'e yok. Süt, kaymak bollaştı yine... Ölüler yiyip içmezler ki.

Nuri sancılanmış gibi dizleri üstüne katlandı:

— Bu gece son olsun. Yine çıkmazsa basıp kendi evinde hesaplaşır, damını talan ederiz. Ahaliye ibret olsun, her kötülüğü yapmadan dönmek yok.

— Damını basıp kötülük edeceklermiş... Yaptığınıza kim kötü der ki? Öcünü almak kötülükmüş meğer Cem. Duyasın, bunu gece arkadaşın Nuri söyler. Beni bu yaşlı halimle başlarına gece kuşu ettikleri yetmiyormuş.

Nuri, gerisini dinlemedi. Giysileri koltuğunda kaçar gibi uzaklaştı.

Şiran, oradan Eze ile Tevdin'i uyandırmaya yürüdü.

Hava çok sıcaktı. Çoğunlukla böyle günün gecesi yağmur yağdırır. Sarı güz sıcağı rüzgarı, serinliği şimdilik dağların ardına kovalamış.

Nuri, Marat kuyusunun orda bir çukura boylu boyunca uzandı. Boşa geçirilen zamana hayıflanıp iç çekiyor. O kovaladıkları mundar avı yani Rureş'i tamam etmeden kurtuluş yok Şiran'dan. Umutsuz, hırçındı Şiran. Eski halini belaya havale etmiş.

Gece sırdı Rureş, gaybe karışıyordu. Karanlık onu sımsıkı örtüsüne sararak görünmez ediyordu. Bir gece baht yüzlerine güldü. Ama bile bile kaçırdı Nuri.

Komların kuytusunda boy atan karaltıya tetik düşüren Ezo

— Tamam odur, dedi.

Duvara sırtını dayamış cigara içen Rureş'in avucu cam gibi yanıyor.

Cigarayı ateşi görülmesin, diye avucuna almış. Üzerine döndürülen namlular ha patladı ha patlıyacak.

— Durun, dedi Nuri bozguna uğramış.

Cem'le ot harmanlarını yaktığı geceki çıkmaza girmiş. Hedef insan olunca işini görmek daha zordu. İçinin çatısı çökmüş, hurdahaştı. Bu bozuk yapıyla parmak oynatmak bile olanaksızdı. Boğazında hava yerine topaç topaç düğümlenen kül, topraktı.

— Durun ne yaptığını görelim

Zaman kazanmak Rureş'i kaçırmak istiyordu. Tere batmış, yüzü su püskürtüyordu. Ağız tadı tuzlanmış bir hoş.

— Bakalım ne yapacak.

Ezo gergin, bu fırsatı kaçırmak istemiyordu.

— Biraz oturup gidecektir.

Rureş kaç. Elimizi pis kanınla kirletme. Yaşadıkça sana hesap vermiyelim. Vebalini sırtı

mızda pis bir giysi gibi taşıtma. Asıl suçlu Begin beydir. Bu namluların hedefi o olmalıdır Sen ölmüşsün ne fayda. Yerini dolduracak çok kişi bulunur. Karanlığa gir, defol git kanının cürmünü bize ödetme.

Tam o sırada Dino'nun avazı bir top ışık gibi patladı karanlıkta. Hoş avazıyla gönülleri tertemiz etti. Rureş komdan yukarı yürüdü. Ateş edemediler.

Güneş iyice yakıyordu. Başka daha derin bir çukura geçti Nuri. Akşama kadar oradan oraya devrilip durdu. Ağzına daha lokma almamıştı.

Karanlık bastırınca yanında Ezo ile Tevdin ıssızı dolanıp her zamanki bekleme yerlerine vardılar. Omuz omuza oturup beklemeye başladılar. Nemden şişmiş, ağırlaşmış hava. Yağmur öncesinin hoş, gönül kamaştıran kokusu vardı toprakta. Uzun uzun doyasıya koklıadılar

— Bu gece son olsun, dedi Ezo.

— Ya çıkmazsa?

Nuri kararlıydı:

— Damında bastırırız, dedi Tevdin'e.

Şiran'dan başka türlü kurtuluş yoktu. Aslında kinini doyurmaya Rureş hafif gelirdi, doyurmazdı. Bu bela dana çeker götürür. Önleri, yönleri dağlardı sonunda. Üçü de biliyordu.

Suskunluk Tevdin'i rahatsız etti:

— Bir, iki söz edin içim daralıyor.

Nuri çok düşünceliydi:

— Gece sesi iteler götürür, susmak daha iyi

— Ama zaman geçmiyor.

— Bu işte yeniyiz ondan, dedi Ezo.

— Biri hot dese işimiz tamamdır.

Nuri avazını sertleştirdi:

— Hangi işimizi tamam biliyorsun?

— Tutup mermileri boşaltırız.

— Boşaltırız elbet, dedi Ezo.

Tevdin çok güldü:

— Ya Rureş değilse?

Ezo:

— Orası şansa kalmıştır.

Koca bir azar yedi Nuri'den

— Oyun oynamıyoruz, dedi.

Nuri şimdi de yalvarıyordu Rureş'e. Kurban Rureş çık gel. Gel de, şu işimizi bitirelim. Bekleye bekleye perişan olduk. Sen olsan dayanır mıydın? Üçümüz de seni beklerken öleceğiz. Ömründe doğru bir işini görelim. Seni beklerken kanatlarını fırtınaya yedirmiş kuşlara döndük. Yaz, yabanda kaldık. Acı bize...

Dino'nun patlayan avazıyla ürperdiler. Aydınlık bir çığ oldu, dağlardan bastırdı geceyi. Ellerini tetikten çekmediler bu sefer. Ardından kavala başladı. Türkü kıyamete kadar sürmüştü... Kaval da.

Bir de baktılar, Rureş çıkıp gelmiş her gecekı yerinde oturuyor. Neredeyse koşturup boynuna sarılacaklardı.

Ezo sordu:

— Neden bu geç zamanda orda oturur Rureş?

— Varıp kendine sorasın, dedi Tevdin.

Nuri konakta tutuşan şamdana dikti gözlerini:

— Biraz daha bekliyelim, garip bir iştir... Çünkü, işaretlerle oynuyor gece.

Rureş durmadan tütün içti. Cigarasından saçak saçak ipiltiler döküldü. Çevreye kıvılcım ekti. Avazını kapatmak için gizlice öksürdü.

Çok geç konaktan süzülen bir gölge indi komlara. Rureş duvara yapıştı. Tam o sırada gerideki ayak patırtısına döndüler. Başka bir karaltı yürüyüp aynı koma geçti.

— Bu ne haldir, dedi Tevdin şaşırmış.

Ezo

— Ben de anlamamışım. Ya sen Nuri?

Güldü

— Birazını anlar gibi olmuşum.
Bize de söyliyesin.
Kestirip attı:
— Sabrının sahibi ol lo!
Ezo yavaşça:
— Ben Rureş'e akıl erdirememişim.
— Herhalde gözcüdür kavat, dedi Nuri.
Tevdin tamamladı:
— Tam kendine göre iş tutmuştur.
Ezo:
— Nuri sen gaybın gizli ahalisiyle içli dışlısın anlaşılan.
— Nedenmiş?
— Biz hiç bir şey anlamamışken, sen birazını kavramışsın.

Çok beklediler. Rureş öylece duvara çakılmış oturuyordu.

Karanlığın bilinmezlerle, gizlerle dolu olduğunu daha iyi ayrımsadılar. Toprağa yakın büsbütün yoğunlaşır görünen karanlığın altında esnek, ince bir boşluk vardı. «İşte gece denizi» diye düşündü Nuri. İkiye katlanıp bu aklıkta hiç bir engele takılmadan çok uzaklara kadar rahatlıkla gidebilirdin. Doğrulsan başını duvara vurmuş gibi çarpılırdın geceye. Asıl karanlık ortalarda dolaşıyordu. Çok yukarlarda da aynı denizler.

Karanlık kıyılarından mevileşmeye başladığında çakıldıkları derin çukur, dağların çevrelediği boşluk aydınlığın dışını parlattığı ama içini göstermez göçer testilerine döndü. Ağzı geniş ama dipsiz.

Komdaki buluşma sona erdiğinde görüşmecilerden biri konağa, öteki dağlara doğru yürüdüler. Rureş'e şimdilik boş verip dağ yoluna düştüler. Bedenleri, bacakları soğuk ve hareketsizlikten taşlaşmış, Gavesti'ye yakın önünü alıp durdurdular gizli işler çeviren gececiyi:

— Hey durasın, dediler bir ağızdan.

Tevdin avazını yaşlılara benzeterek:

— Gececi senin adın nedir?

— Buluşmacı diyesin, dedi Ezo.

— Dino, dedi yavaşça.

Oturup karanlıkta el yordamıyla cigara sardılar. Boş gezdirdikleri lafı Dino'nun kapısına bağladılar sonunda:

— Nerden gelip nereye gidersin?

Tevdin'in sesindeki alaycılığı sezmez göründü:

— Sürüden sapaya vurmuş yozun peşindeyim. Kurda kaptırmadan bulayım, demişim.

Ezo:

— Bulmuş musun bari?

— Ne gezer!

Gülmemek için kendini zor tuttu Tevdin

— Bir de komlara bakaydın.

Dino gözlendiğini, inkârın gereksiz olduğunu anladı:

— Biliyorsanız, sormayın.

Nuri:

— Buluştuğun kimdir Dino, dedi.

Ezo atıldı:

— Vallah bu Ceren'in ta kendisidir.

— Odur, dedi çaresiz.

Tevdin güldü:

— Gözcü yamandır.

Sözlerini anlamlandıramadı Tevdin'in:

— Bizi biri mi gözlemiştir?

— Gözlemiştir elbet. Zavallı Rureş'i bütün gece taşa döndürdün.

Hayretler içinde kaldı.

Dino'yu dağlara ısmarlayıp doğruca Hacıbey'in damına geçtiler.

Şiran hemen uyandı, üçünü ayrı ayrı süzerek:

— O iş tamamdır... Çünkü, halinizden belli dir.

— Tamam olmasına tamam değildir. Ama, ağır bir haberle gelmişiz sana.

Somurttu

— Neymiş o bulunmaz haber?

Her şeyi tek tek anlattılar. Aklı karışan Şiran, baştan aldırıp üç, beş kez dinledi. Sonra doğru olduğuna ağır yemin verdirdi. Aklı ikna gelince doğruldu. Elini, yüzünü yıkadı yas kuşağını çözüp önlerine koydu.

— Ölsem de gözüm açık gitmez, dedi.

Önlerine sofra indirip yürüdü:

— Bekleyin hemen gelirim.

Okşar gibi çiseleyen yağmura boş verdi. Kapı kapı dolaşıp uyuyan ahaliyi uyandırdı. Her önüne gelenden bulunmaz yiyecekler istedi. Herkesi hayrette bıraktı.

Elleri, etekleri dolu dönüp geldi.

Şiran yalancı bir öfke bindirdi avazına:

— Öyle bön bön bakmayın yüzüme. Bu Bey çok cimridir. Çobanların açlıktan nefesi kokar. Yoksul Dino yediği bulamaçla nasıl güç yetirsin besili küheylan gibi eşkinen Ceren'e? Oynak küheylanın binicisi güçlü, kuvvetli olmalı. Yoksa, nasıl baş etsin onunla. Dino'yu ele düşürmiyelim. Mahçup kalmasın. Avazı, şavkı kırılmasın ki, alemi daha çok uykudan etsin. Aklım der ki: Şiran bir daha Dino'ya Bey lokmasına ağız vurdurmıyasın. Kavat adamın aklı da öyle olur. Ya, Dino'ya bir kötülük ederse, ekmeğini, aşını ağuya bulandırırsa?

Nuri kocamış kadının her halini yadırgadı, taşkınlığını hoş karşılamadı. Bu sırrın halka yayılmasının büyük zararları vardı. Bu yük Dino'ya çok ağır gelirdi. Uyarmak istedi:

— Her önüne gelene anlatıp Dino'yu, Bey'e harcatmıyasın.

Anlatmasına anlatmadı Şiran. Ama akıl almaz, kuşku üretici işler yaptı. Bey konağına bakıp güldü, tükürdü, alay etti. Bütün halkın ya

sını kaldırdı, nedenini soranlara cevap vermedi. Konaktan yana bakıp gülmekle yetindi. Herkesin hal hatırını soruyor, kucağa almağa tiksindiği çocukları bağrına bastırıp öpücüklere boğuyor.

Gece duvarın dibine çökmüş gözü yıldızlarda, kendinden geçmiş, sarhoş kulağı sabaha kadar dost bir avazda bekliyordu. Aylı, yıldızlı gecelerden hoşlanmıyor, karanlığa, karanlıkla iş görenlere övgüler düzüyordu. Karanlık güçsüz ahaliye sahip çıkıyor, koruyup ele vermiyordu. Ona çok aferin.

Hacıbey, karısına deli gözüyle bakıyordu. Öz dölünü toprağa vermiş Şirana bu kadar çocukluğu yakıştıramıyor, birden değişmesini her hangi bir nedene bağlıyamıyordu.

Sonunda varıp dikildi başına:

— Şiran günlerdir, oynadığın oyun bıktırdı. Bu oyunun adı nedir? Bizi halka rezil ettiğin yeter. Ahali üstümüze güler oldu. Herkes gece, gündüz bizi konuşmakta, parmakla gösterip keyfetmekte. Otuz yıllık evinin sahibinden sır sakladığını düşünmiyeyim. Ev ev dolaşıp çerez topladığını söylüyorlar. Bunları Dino'ya yolluyormuşsun. Dino'yu besleme sana mı kaldı? Öcün alınmadan yas kuşağını çözüp attığını, aleme attırdığını neye getirmeli? Aklın da, davranışların da bozulmuş. Ettiğin yaptığın her şey ar, namus gelir bana. Yoksa varıp nedeni Dino'dan mı sorayım?

— Onu karıştırma dedi, kızgınlıkla.

— Vallah yarın başına dikilmişim.

— Bu kadar yaşamış adama ayıp olur.

— Sen bilirsin.

— Dedikoduculuk yapma Hacıbey, dedi inatla.

Safi öfke oldu Hacıbey:

— Dedikoduculuğa beni özendiren sensin. Damının altında dönenden habersiz kişiye hal-

kımız ne der bilirsin.

— Doğru, dedi Şiran. Sana anlatmalıydım. Büyük yemin ettiğimden açmamışım.

Boğaz kırk düğümlü. Söz her düğüme ayrı ayrı takılıp kaldı. Diyemedi. Durmadan of çekti. Dağlara baktı. Koca karaltılarını gördü, bağrındaki nice sırdan zerre satmadıklarına hayret kaldı. Birazdan Dino'nun avazı parıl parıl yanan bir kartal olup kanat vura vura üstlerine kapanacaktır.

Bildiklerini tek tek anlattı.

Sıra Rureş'in gözcülüğüne dayanınca Hacıbey, kinini unutup sayısız aferinler çekti, öğdü.

— Öcünü Bey'den tam almıştır. Peki sen yası niye kaldırdın?

— Ceren gebe kalırsa aradan Dino'yu çekip Bey'le Rureş'e yüklendiğimizi düşün.

Düşündü. Şiran'ın kininin büyüklüğünden dehşete kapıldı. Çok kişinin başını yerdi bu gidişle.

Dino söylemeye başladı. Gecenin sahibi oldu yeniden. Issızı şenledirdi. Ceren'le bütünleşti, aynı oldu dünya.

Şiran'ın kafası şimşekler gibi anılar yağdırdı.

— Ya Ceren?

— Ceren kandırır kocasını Hacıbey, ondan yana tasam yok.

Rureş duvara sırtını vermiş, elindeki çöple toprağı karıştırıyordu. Bundan hoşlanıyordu. Et ve yağdan yassılaşmış koca, kara bir tavuk elinin altına kadar sokuldu. Kişeleyince de kazıdığı toprağı savurup berbat etti oyununu. İt soyu, dedi Rureş, kırk yılın başında halimizden hoşnut kendimizle kalmışız, kendimizi yemeden tasasız oturmuşuz. Karman çorman ettin her şeyi. Bir çöple toprağı kazımak bile yasak bize. Gel de sen oyna. Hazır cigaralardan yakıp dumanını dirhem dirhem çekti.

Karısı Zergol gelip yanına oturdu. Başına oturmuş gibi kızdırdı Rureş'i. Ha deminki tavuk ha bu. Rahatımı bozmaya ardımda dolaşıyorlar sanki.

— Akşamki sözüme ne dersin?

— Sözün batsın.

Konuşturmadı karısını. Özünde kabaran sese kulak verdi. Çok şeyler söylüyordu Rureş'e. Aklıyla ikisini yüzyüze getirdi, kendi çekildi bir yana. Tartışın bakalım, dedi.

— Kiminle konuşuyorsun?

Cevap vermedi karısına.

Yüksek sesle düşündüğünü anlayınca tuhaf kaldı. Dudaklarını sımsıkı kapatmış söyleşiyordu kendiyle.

— Şiran yası neden kaldırmış?

— Şiran dediğin safi deliliktir. Neyi, niçin yaptığı önceden bilinmez.

— Dino'yu şeker, balla beslemiyor mu?

— Besliyor.

— Peki neden?

— Aklına öyle estiği içindir.

— Niye aklına Dino esmiş?

— Rüzgarı o yönden kalkmıştır.

— Peki, Ceren gebe kalırsa?

— Bey kendinden bilip kurban kesecektir.

— Şu dedikoducu ahaliden biri tutup kulağına Dino'yu fısıldarsa senin haline ne olur?

— Dino'dan bana ne ki...

— Deli olma elbet sana bulaşır.

— Gözcülük ettiğin için mi?

— O bile yeter.

— Gözcülük ettiğini kim görmüş ki... Dino bile habersiz bundan.

— Peki, bütün duydukların bir araya gelirse bundan ne çıkar?

— Kan, dedi Rureş.

Sırrını saklıyamaz budala bir yolcu Dino. Kendini kabartmak için anlatmıştır. Hem de

her şeyi. Onunla yolculuk bu kadardır işte. Yoksa, azap Bozo'nun dedikleri damları sabaha kadar gözlenmekte midir? Öyleyse kendi niçin görmemiştir? Durmadan korku çoğalttı Rureş. Şer, belaya istekli davranan Dino kendiyle Rureş'i de batırmış. Begin beyin hışmını kendinden iyi kimse bilmez. Bedenini lokma lokma damını tarümar gördü. Doğrulup yürüdü Malhaş'a.

Zergol ardından bakakaldı.

Soluk soluğa vardı, öteki çobanlara boş verip çekti Dino'yu:

— Otur, dedi.

Oturur oturmaz:

— Kimseye bir şey anlattın mı?

— Yok, dedi.

— Peki, Şiran neden durmadan seni besler?

— Beni görmüşler, dedi çaresiz.

— Kim görmüş?

— Gençler.

— Nuri ve tayfası öyle mi?

— Öyle.

Dino'yu orada bırakıp çok uzakta kimsenin göremiyeceği bir kayaya sırtını vererek oturdu. Rahattı. Bu kendine çok garip geldi. Olayın yakında patlak vereceği belliydi. Fesat ahaliden biri varıp «Rureş gözcüdür» diyecek Bey'e. Hem de o kanlı, zalıma. Sonrası ustura ağzında ince perran perran doğranmaktır. Korkudan özü çürümüş yıllardır. Kime kolay gelmişse bindirmiş tepesine. Damı viran olmuş, çoluk çocuk el kapılarında. Daha beteri, Zergol komun kuytusunda. Bey'in öcüne gelirse böyle olacağı şimdiden bellidir. O it nefisliye kocalık, yaş hava gelir. Bunları düşününce çıldıracak oldu. Ceren'i, Dino'yu gözden çıkarmış ağzı rüzgarda, tökezlene tökezlene uzandı konağa. Yeni havalanan kuşlar gibi acemice üç, beş döndü konağı. Giremedi kapıdan. Doğruca Masalcı'ya vardı.

Muruz yığdırıp yüzünün eğrisini tokat gibi çarptırdı Masalcı.

Yerdeki çula diz kırıp oturdu. Kendine söyler gibi sessiz:

— Masalcı sen ki, olacak olanı bilirsin...

Sözü ağzından aldı kızgınlıkla:

— Önünü göremiyen Masalcı geleceği nasıl görsün Rureş?

— Bilirsin, bilirsin. Biz şu Malhaş'ta bilinen en eski iki dostuz. Bu yüzden çok iyi tanırım seni. Bazan ben at sen binici olmuşun, bazan tam tersi... Dağa, taşa sürmüşüz birbirimizi ama of çekmemişiz.

— Lafçılığı boş ver Rureş.

Toparlandı. Sesleri duyar, renkleri görür oldu. Dilini sıkıladı. Gelişi güzel lafa koşturmadı.

— Yoksa bir derdin mi vardır Masalcı? Kendi derdini unutmuş gibi.

— Dertsiz ahali mi kalmış?

— Kalmamış ama ben seninkini sormuşum.

— Açlık kapıya dayanmıştır. Yerin altını, üstünü karman çorman etti Bey. İşsiz, güçsüz ahali gün gün ziyade. Bir zanaat uydurup dağların ardına varmaktan başka çare kalmamıştır. Herkes hasta, umutsuz ve yarı deli. Sen bunları görmez misin Rureş?

— Görürüm elbet.

— Ama ne etmek gerek?

Dokunsalar ağlıyacaktı. Şu koca dünyada tek başına kalmış:

— Halimi bilmiyorsunuz.

— Bey'e sırtını dayamış adama hali sorulmaz.

— Ya, Bey boş verirse...

— Verecektir de.

Hazza, kıvanca batmıştı Masalcı.

Buz yemiş gibi ürperdi Rureş:

— Nerden biliyorsun?

— Bilmemek için kör olmak gerekir.

İzin istemeden doğrulup yürüdü.

Yalnız kalan Masalcı düşünceye daldı: Senin, benim halim başka türlü olamaz Rureş Ben ömrümü havaya harcamışım. Bey sofralarının bulunmaz sözcüsüydüm bir zamanlar. Ağıza bulunmaz tatlar çalardım seçkin lafla. Beyler bizi yarıştırırlardı. İlk ve son söz benimdi. Her toplumda mutlaka Bey'in yüzünü güldürmüşüm. Aslında, işi bitince dağlara yılkıya gönderilen bir yaban atıymışız. Tam öyle. Kişi yalnız duyduklarıyla Masalcı olmaz. Şu evrende olan, olmıyan her şeyin yerine geçer onlar gibi yaşardım. Her şey benim için çalışırdı. Yaprakları her rüzgarı estiren büyük, ulu bir ağaçtım. Cinlerin gece buluşmalarına iner, konuk kalırdım. Cin, dev, cüce, peri, padişah hepsi bendim. Boğazıma yüz türlü konuşmayı, sesimi yüz türlü çıkartmayı öğrettim. Yüzümün öz biçimini unuttum gitti. Herkese benziyen kendine benzemezdi elbet. Neyi, kimi anlatıyorsam tam öyleyim. Baktım halkımız padişahlara kafa kaldıran kendi gibi yoksullardan hoşlanıyor. Durmadan anlattım. Onlara bakıp en etkili, en güzel biçimi yakalamaya çalıştım. Yakaladım da. Anlattığım yüzlerce masalın aslında tek ve uzun bir masal olduğunu anlamadı kimse. Beyler ise gülmek isterler. Eğlence ararlar durmadan. O yüzden, halkı bey karşısında küçük düşüren masalların ustası oldum. Bütün ahali memnun kalırdı benden. Amma, olan bana olmuştu. Yarattığım adamlar benden daha gerçek olup oynadıklarını bana da oynattılar. Aklımın sahibi onlar oldular. Her şeyi masal gördüm dünyaya o gözle bakar oldum. Halimin şimdiki berbatlığı bundan.

Boş lafa sararak yele, rüzgara savurduğum, harcadığım koca bir ömür doğrulup hesap ister benden. Ağzına kadar zararda olan Masalcı neyin hesabını versin?

Batak, berbat dünya!

«Ey ulu kişi kerem kıl: Gürülmez dert belanın sahibi şu ben yoksulun durumunu ayan beyan et. Et ki, geleceğin ahalisi ben gibi bunalımlı, işe yaramaz olmasın... Nerede, ne zaman, ne yapılır önceden bilebilsin. Adım Dino. Anasız, babasız bir geda. Sevgi nedir hiç görmemiş, tatmamışım. Evi nerde, ne yer ne içer bana efsane gelir... Alem de öyle. Bu yüzden kaval, türkü durmadan düş, hayal çalmış özüme avuntu aramışım. Ceren, yıldızlardan, bulutlardan indirip dünyalı etmeye çalışmış beni. Olmuşum. Amma, büyük sevdamın ürünü öz dölüm daha dünyaya adımını atmadan, ana karnında başkasının hanesine yazılır. Görmediğim sevgiyi vereceğim dölüm bana «baba» diyemiyecektir. Begin beyin Rureş'i azarladığı gibi azarlayacak Dino'yu. Peki, ben ne demeye dünya ile barışık yaşıyayım, ağzım dolusu güleyim? Aklın yetiyorsa söyle bana; Yetmiyorsa, aklın beş para etmediğini sōyle. O ulu kişi: Cevabını gözümden iste, dedi. Dedi ki: Önce, acılardan ders almayı öğren. Öğrendiğini canın pahasına da olsa uygula ve şimdi gelelim sonraki hale:...»

Ay ışığını kalbur gibi eleyen Malhaş'taki mağaranın dibine serdiği keçesine dirsekleri üstüne eğilmiş, hüngür hüngür ağlıyor Dino. Çok ağlıyor. Kendi haline rast gelen iç parçalayıcı, acıklı bir hava tutturmuş öyle ağlıyor. Eli, yüzü yaş içinde ıpıslak. Kendine acımakta, dertlerini paylaşacak tek yakını bulunmadığından kendiyle dertleşmekte, nazı yalnızca kendine geçmekte bir de buna sel gibi göz yaşı dökerek uğunup duruyor Dino. Kıyamet kopmuş ve batmakta olan bu dünyada yapayalnızdır.

Ağlamamak için kendini ne kadar zorluyorsa o kadar çok ağlıyor. Çünkü, bu Malhaş dağı kerametli, sesi bol, yankıdan ibaret bir dağdır. İnsan hayatına çevrilmiş koca ve çok renkli bir aynadır. Kişide ne var ne yok bilir ün, avaz, renk, ışık olarak yansıtır. Aynen ve daha fazla. Ağlıyorsan devamlı ağlatır, gülüyorsan durmadan güldürür. O yüzden Malhaş'ta ağlamak belanın ta kendisidir.

Dino bilmesine biliyor ama söz geçiremiyor kendine.

Hava soğuk, rüzgar buz kesiyor. Dizleri sızlıyor, dirsekleri yara bere içinde. Doğrulup kalkamıyor. Dalınca varmış: Ceren'den doğacak çocuğun tasasına çıldırıyor. Çılgınlığın dalıncında. Bu çocuk kendinindir, kendinden bir parça. Ne var ki, Dino yerine Begin beyi baba bilecek varıp onun bahtını şenlendirecek. Kisraya benzer konağın çırası, şavkı bir oğul. Oğuldur elbet. Felek kendiyle nasıl ve neden döğüşür sonunda ne yapar çok iyi biliyor.

Yılların ayağı rüzgardan çabuk.

Yaşlanmış, gözünün feri, dizlerinin dermanı hava bir Dino.

Oğlunun adını Sevdin koymuşlar. Dayanmış kapısına öz oğlunun. Huzura buyur edip dün geceki düşünün yorumunu istiyor: Dün geceki düşünde meğer Malhaş'ta oturuyormuşum. Altıma yünü pançak pançak yabani bir post serilmiş. Her taraf ana karnı gibi kapkaranlık. Ben bu posta kurulmuşum. Kıyametin koptuğu zamandır. Hiç duymadığım, konuşmadığım bir dil konuşuyor bende. Beni görülmemiş üzüntüler, ağlatan acılar almıştır. Gözüm çağlayan iki pınar olmuş. Ağlıyorum ağlamasına amma her ne halse gönlüm tasasız ve bir ayna gibi berraktır. Belki bin yıl geçti aradan. Deliklerden mor bir ışık düştü karanlığa. Mor iken mosmor, pembe, eflatun oldu sonra. Üstüme su gibi dökülmeye başladı.

Buna çok şaşırdım, hayretler içinde kaldım. Rengarenk bir pervane olmuş dönmekteyim duvarları. O hiç konuşmadığım, bilmediğim dil bana diyorki: Sevdin baht zamanıdır. Aklını kullan, düş gördüğünü unut, kârlı çıkmaya bak. Tırnak iriliğinde kuşlar basmış mağarayı. Bir tufan. Irmak gibi rengarenk aktılar.

Gaybın sesi yeniden dile geldi: Kuşlar birazdan çok güzel bir avaza dönüşecekler. Bu avazı iyi dinle. Çünkü, seninle ilgilidir. Dikkat ettim yankılanan senin gençlikteki avazındır. Mağaranın içi elvan elvan çiçek, bahar oldu. Otlar boylandı dize geldi. Ben bu görülmemiş güzelliği seyre dalmışım. O güzellikten bir ceylan türedi. Mağara genişleyip bir dünya evi oldu. Ceylanla avazın sarmaş dolaş. Alem oyuna raksa gitti. Belki bin yıl sonra o oyundan bir çocuk doğdu. Büyüdükçe tam bir benzerim oldu. Belli ki, bu benim çocukluk halimdir.

Gaybın sesi: Sevdin işte sen bu güzellikler-

den doğdun. Baharla, güzel avazlar sana ana, baba olmuştur. Var git, gerisini kendin düşün, demiştir.

Sen ki kerametlisin. Malhaş erdirmiş seni. Şu düşünü yorumlıyasın bana.

Sevdin beyin şaşkın bakışları arasında kavalına el attı. Hem çaldı hem söyledi. Sonra haline, dünya ahvaline ah çekip dağ uçlarına tırmanıp bir oldu bulutlarla.

Dino, yas içinde çalmıyor, söylemiyor, gama efkâra batmış bekliyor. Olaki benim bulamadığım çözümü zaman bulur, diyordu. Günleri, geceleri böyle belada geçti. Buluştular mı konuşmuyor, ısrarlarını boşa getiriyordu Ceren'in.

Bir gece:

— Ceren kaçalım, dedi.

— Nereye?

Aklını hep buna harcadı ama bir çözüm getirmedi. «Bir de varıp Şiran'a danışayım.» dedi. Kolundan çekip gerideki odaya aldı. Dizi dibine oturdu. Nazey, lambanın fitilini parlatıp karanlığı şenlendirdi. Çekildi sonra.

— Aklına danışmaya gelmişim Şiran.

— Hoş gelmişin.

— Ceren gebedir.

— Doğru mu?

— Doğrudur.

Sevinç delisi oldu. Parmaklarını şıkırdata şıkırdata oynamadığı eksik kaldı:

— Olsun, öyle olduğu daha iyidir.

Bozuldu Dino:

— Peki, şimdi ne yapmak gerektir?

— Kolundan çekip götüreceksin.

— Nereye?

— Malhaş'ın ardındaki göçerlere.

— Tanımam etmem. Hem göçerler evli avradı kaçırana destek olmazlar.

— Olmazlar. Sen ne diyorsun?

— Bilsem niye burdayım?

Kalktı Malhaş'a yürüdü. Gönlü gam kasvet dolu.

Şiran, o gece hiç uyumadı. Öcün tadına bulaşmış sabahı bekledi.

Şafakta giyinip kuşandı. Varıp Efrut'ın kapısına dikildi:

— Çocukları uyandırasın, hem de çabuk.

Oradan Evliya'nın damına geçti. Köyün bütün çocuklarını ev ev dolaşıp topladı. Konağa karşı büyük bir halka çevirip tam ortasında durdu.

— Ben ne dersem tekrarlayın.

Cümle ahali seyrinde. Çocuklar oyun bulduklarına sevinmiş, durmadan açılıyor, yeni gelenlerle büyüyor halka.

Şiran'ın sözlerini bağıra bağıra hep bir ağızdan tekrarlıyorlardı

Avradın biri iki canlı.
Ama dölsüz kocasının beli
Kim yardım ettiyse ona
Yardımcıya bin aferin

— Bağırın, diyordu. Sinek gibi vızlamayın. Sesi herkesi bastırana bir avuç kuru üzüm vardır.

En çok ta Sidar bağırıyordu

Avradın biri iki canlı
Buna hayret kaldım
Çünkü kısır teke kocası
İşte öç böyle alınır

Çocuklar, Şirana uydurmuş bağıra bağıra dönüyorlardı.

Köylüler karınlarını tuta tuta gülüyorlar, bir yandan da Şiran'ın tuhaflığına neden arıyorlardı.

Köşelerde gözleyen azap çocukları varıp Hi-

vi'ye haber verdiler, dediler: Şiran çıldırmış parmak kadar çocuklarla oyun oynuyor.

Hivi, Cem'in ölümüne verdi. Gelip bir köşede seyre durdu. Şaşırdı, bin tuhaf kaldı. Devinerek fırıl fırıl dönen halkayı gözetmekten vazgeçip konağa girdi. Özü ile aklını tartıştırdı. Başkasından gebe kalan avrat, onun dölsüz kocası kim olabilirdi? Kendilerinden uzak tutmaya çalıştı; boşuna. Çirkef gelip el, yüz bulaştırdı, batırdı tepeden tırnağa. Aklının sesi gürdü, dedi ki Boşuna saklama. O dölsüz adam Begin beyin, o gebe avrat Ceren'in ta kendisidir. Kinci ve azap tabiyatlı Şiran, Cem'in öcünü böyle alıyor. İyi ama Ceren gebe midir?

Varıp buldu Ceren'i. Benzi solmuş, durgundu. Karnına el uzatarak:

— Nasıl, dedi.

Utançtan kızaran yüzünü başka yana çalarak önemsememiş, dudak ucuyla cevap verdi:

— Gebeyim.

Hivi o yerde taşlaştı. Ceren gebedir, ahali onlardan önce duyarak türkü etmiş, aklı almadı. Beladan uzak durup, çirkefe batmamaya karar verdi. Bey'in hışmı kimeyse onun vay haline.

— Bey'e söylemişsin?

— Yok, dedi.

Kendi söyledi. Kükreyip türlü taşkınlıklar etti koca adam. Sevinçten çıldıracak gibi oldu. Odaları fır dolanıp Ceren'i aradı. Kuyudan su çekerken kolundan tutup içeri aldı. Baktı bütün gözler üstündedir. Ayıbı bilerek şimdilik uzak durdu:

— Ceren?

Başıyla onayladı.

Kapıda durup azap Safo'ya seslendi

— Gelesin hele.

— Buyur bey.

— Sürülere varıp iki besili koç getiresin.

Haline şükredip odasına geçti.

«Rureş'e dönmüşüz hepimiz. Yaladığım çividen, onardığım semerden elbet daha önemli şeyler vardır dünyada. Çünkü, dünyanın kendisi hayli önemlidir. Amma, aklım bana: İnsanoğlunun gün be gün durmadan arttığını ispatlamıştır ve demiştir ki Semerci, düşman kim dost kim bunları ayırt edebilmek için hangi duyarlı terazilerde tartıyorsun? Cevap verebilmek hayli zordur. Çünkü:...»

Rureş'te bir iş var. Kendi gibi aklı da gezgin çok vesveselidir. Tilki gözünün daha karanlığı sökmediği çağda kalkar. Köşe bucak aşındırıp kolu kanadı kırık çocukların yatağı üstüne eğilir. Hiç ummadığım şeyi yapar: Tek tek öpüp kucaklar, tepeden tırnağa okşayıp ah vahlarla çürütür yaşlı bağrını. Gözü kanlanmış, rengi ölü rengi. Bir gün görmemiş zavallıya özüm şerha şerhadır. Ağlamaklı, acıklı sesiyle:

— Zergol, hakkını helal et, der.

— Olsun, derim ben de.

Kendiyle kavgalı, kendiyle başı beladadır. Elbet onda bir iş var. Dino'yla Ceren yüzünden sanırım: Eğer öyleyse bunca üzüntü niye? Köhne damın tek penceresinden gözlerim sahibimi. Konağın etrafında kafeste bir kuştur. Dön ha dön. Git, gel ortalığı karman çorman eder. Teri toz, toprakla karışıp çamurdan bir adama döndürür. Aldırmaz. Çünkü, kendinin farkında değildir. Boğazından lokma aşmamış günlercedir. Gelir yıkılır yatağına. Yatağı her zaman yerde hazır bekler. Kar, boranda kalmış Rureş, dişleri öyle vurur. Rureş donarak ölecek. Bütün dengi üstüne yıkar, başında buyruk beklerim. Sonra örneği görülmemiş bir ter döker. İçinde denizler, ırmaklar vardır kocamın. Buhar, nem damı başımıza çökertecek olur. Neden sonra biraz doğrulup derin bir soluk çeker. Çektiği solukla dağınık aklını başına toplar. Konuşmaya cesaret bulursam, sorarım:

— Rureş kendini yedin bitirdin. Şu saklıdaki

belan her neyse söyle. Söyle de kurtul. Bize acı biraz!

— Kırk yıllık emeğim havaya gitmiş. Kendi elimle yıkmışım, viran etmişim hanemi.

O gün Şiran kancığı, olmaz şeyler yapmış. Köyün gözü çapaklı, burnu sümüklü döllerini başına toplayıp halka çevirmiş. Kendi halkanın tam ortasında bir oyun oynamış. Söylediği türkü çok anlamlıymış. Çocuklar bir avuç kuru üzüme boğazlarını yırtmışlar bağırmaktan. Hivi, kendi gibi eski, ucuz bey avratlarıyla hep bunu görüştü bol laf etti. Lafları gizli herkesten.

Türk hanımdan başkası bela elçisi oldular. Rureş'e bunları ben anlattım. Kükredi, asları kesildi. Tutmasam, Hacıbey tayfasının mutlaka sonu gelecek. Güzel, özlü sözle yatıştırdım. Sır saklamaktan bıkmış olacak ki, tutup her şeyi tek tek anlattı. Sözünü bitirdiğinde, ben de bitmiştim. Dilim konuşamaz oldu, lal kalmışım. Meğer Ceren hanım gebeymiş! Şu öksüz Dino bu kadar marifetli olsun, aklım almadı. Elimdeyken bin topaç ağuyla bitirmediğime bin pişman oldum. Bize bunları edeceğini nerden bilebilirdim. Ceren hanımı şaşırtıp kasığında döl peyda etsin. Çok geç inandım. Ne var ki, doğruymuş.

Rureş'e çok yalvardım ve çok kışkırttım. Bir korkusunu bin ettim. Sonra dediğime geldi:

— Zergol sana bin aferin. Beni ikna ettin, dedi.

Yalan söylemiyem: Avradımı bana destek olmasaydı çürümüş aklımla bu işi yapamazdım. Konağı günde belki yüz kez tavaf etmiş amma, kapısını bulamamışım. Ona aferin. Bey mülkünün orta direği, güvencesi Rureş kalkıp namusunu yerle bir eden başıbozukla işbirliği etsin! Ne kadar Dino'ya yalvardığımı bir ben bilirim. Sözümü hep kulak ardı etmiştir. Kırk yıllık

emeğimi havaya getirecek, selametimi yıkacak. Kendi gibi edecek beni: Çulsuz bir dağ, bayır delisi.

Varıp Malhaş'ı ziyaret ettim, adaklar adadım. Tepesinde peygamber gemisi barındırır bu ulu dağ özümü gevşetti, uyumayan gözümü kapattı yavaşça. Bu dünya ile öbür dünya arası bir yerde uyur uyanık kaldım: Büyük bir gürültüyle üstüme kapanıp, ödümü patlatmışken kalkayım, diye çok direndim. Onun ağırlığı altından nasıl kalksın şu zavallı Rureş. Sonra gözeneklerinden püskürttüğü bir ulu dumana sarıp dibine çekti beni. Hışmına rast geldik anlaşılan. Aklımla, gönlüm birbirine benzemez başka şeylerle vakit geçirirler. Daha da çarpıldım. Böylece beni uyarmış oldu. Fırıldak gibi dönerek, aklımı döndürerek bırakıp çekildi beni. Baktım, her taraf bahardır.

Cennet olduğunu nehirlerinin bal, şeker aktığından bilmişim. Her bir bülbül, bin Dino'nun avazını çıkarır. Ne yapacağımı şaşırmışken avaz oldu alem: Rureş, burda yok yoktur, dileğin ne ise hemen iste. Konuşmaya güç yetiremedim. Bunu bilmiş olacağından o ses: Şimdi uyanacaksın. Uyandığında aklına güven, dediği elbet doğrudur. Çekinme, dedi.

Uyandım. İçimde huzur kaynaşıyor. Bey'e, beylere baş kaldırılmaz. Baş kaldıran Allaha asi gelir. Öyleyse ne biliyorsan, söyle. Baş üstüne, dedim. Köyü dolanıp konağa geçeceğim sıra Şiran mızırdadı:

— Bu günlerde doğacak bütün çocukların adı Rureş olsun çünkü, çok emeğin geçmiştir.

Gençler öğütlenmiş:

— Rureş gecede kaç olduğunu saymış mısın?

— Vallah bu mendebur saymıştır.

— Bey'de seyre çıkmış.

— Rureş'le başbaşa dayayıp gözleri delikte...

— Birbirlerine sürtünerek...

— Bey avradı Rureş.
— Kapı iti...
— Kalleş, iki yüzlü.
— Bey'e de kazık atmıştır sonunda.
— Varıp söylemeli.
— Ne gerek var. Bey bir gün duyacaktır elbet.
— Vah Rureş'e, hali dumandır.
— Hepsi bir lokma ekmek için.
— Alem, aç mı kalmış?
— Bizden iyi yaşar, safa eder Rureş.
— Doğru, sofra artıkları onadır.
— Yeter, fazla ileri gittik.
— Rureş'in uyku zamanıdır. Gece nöbetini aksatmaz.
— İşi çok zordur.
— Ne yapsın meslek edinmiş bir kere.
— Peki, konağın damadı kimdir?
— Vallah onu kimse bilmiyor.

O kızgınlıkla gelip dayanmışım konağa. Hesabımı bir köşede yeniden gözden geçirmişim. Baktım, tamamdır. Dino, anasının öcünü almışsa bundan bana ne? Ben, o kadar yıl ekmek yediğim sofrayı bıçaklamam. Malhaş da, bana bunu söylemiştir. Neyliyeyim türkü, kaval budalası Dino'yu. Ettiğini çeksin, yaptığını ödesin sahibine. Kimse kimseye borç bırakmaz bu dünyada. On kişinin ağzındaki lokmayı bok ettirmem o mecnuna. Lakin, Ceren'i kurtarmalı. Yoksa, Bey'in sonraki hışmı banadır. Kendimden hoşnut bırakırsam tarla, sürü payım çoğalacaktır. Rureş de bir bey o zaman. Odaya destursuz girip huzura dikilmişim. Buna hayret kalıp sormuş:

— Lo Rureş, bu ne haldir? Töre, görenek vazgeçmişin.

— Aklım başımda mı ki Bey!

İşaretle oturttu beni. Oturmuşum. Boynumu bir yana yatırıp gözümü yaşartmışım.

— Rureş hayır mıdır?

— Bey, şu mecnun Dino kardaşımın oğludur.

— Öyledir.

— Bana çok söyledin bunu yola getir, diye. Çünkü baş çobanın bulunmuş bir kere.

— Söyledim.

— Ve senin lokmanla büyüyüp şimdiki hale gelmiştir.

— Lafı uzatma, ne söyliyeceksin düz söyle!

— Sana kötülük düşünür.

— Nasıl?

— Dilim varmaz ama, doğruyu söylemeliyim: Namusuna dolanır.

Baktım. Bey kuduruyor. Ne olacaksa olsun diyerek, eklemişim:

— Geceleri sabaha kadar gözü Ceren hanımın odasında çakılıp kalır konağa karşı. Gün ağarmadan da çeker gider. Çok söyledim amma, kâr etmedi. Karın doyurduğum kapıya namertlik yapamam ben... Dino da olsa!

— Ceren Hanım'ın haberi var mıdır?

— Haşa! Odası karanlıktadır devamlı.

— İyi iş yaptın şimdi, git ve çağrılmanı bekle!

Rureş şeytanın ta kendisidir. Üstüne onursuz, iğrenç yoktur dünyada. Kötülükte tektir. Kırk yıldır her pisliğe sürmüş, her ayıba batırmışım. Sırıtır geçer. Ona yapılan ite yapılsa zıvanadan çıkar. Bu yüzden tuttum kapımda. Çünkü ender yetişir öylesi. Bana korkunç kinli olduğunu, bulunmaz kötülükler tasarladığını, bilirim. Amma cesareti yetmez, cesareti cim karnında noktadır. Gözleri yuvasında sokmaya hazır yılan çıyan. Bu kadar kini yıllardır devşirir. Kardaşının ölümünden sonra avradıyla komun karanlığında yakalamış bizi. Boyun kırıp geçmiştir. Dino'ya dayakla doyurmaya çalışır kinini. Tutup damlarını ayırmış, bakımlarını yüklenmişim. Mırın

kırın etti bu sakalı boklu. Amacı, Zergol'e bahane gösterip Dino'nun anasını kendine almaktı. Bahane elbet ben olacaktım. Bey istemiş, bey buyruğudur diyerek kendini temize havale edecek. Kadın dünya güzeli ve doğuştan oynak. Zaten Rureş'in sülalesinde doymuş avrat yoktur. Heriflerin aklı fikri fesat olduğundan kadın bunlara darlık verir, sıkıntı gelir. Kadını çağırıp şöyle demişim: Rureş'e varımlıysan onun damında kal, yoksa seni ayrı kondurup geçimini üstüme alayım. Gülerek: Her türlü geçimim sana ise ne edeyim ben Rureş'i, demiştir. Komda yakalandıktan sonra ardımda it gibi dolanan Rureş'e çok takılmışım. Belimi tuta tuta gezmiş, sorduğunda: Komun dibi buz gibi soğuktur, demişim. Gülerek geçiştirmesin mi lafını koca kavat! O günden sonra, gözünün ucunda bir ışık çakıp söner. Ne yapsam, içine atıp biriktirir ve zaman kollar. Öldürücü düşler kurar üstüme. Güç yetiremediğinden daha köpekleşir, el ayak yalar. Kardaşının oğlunu satan kimi satmaz? Her şey bir puldan daha ucuzdur Rureş'e.

Dino'yu ihbara geldiğinde bu pislikte payı olduğunu hemen sezmişim. Hivi'ye bütün söylentileri tam öğren öyle gel, buyurmuşum. Varıp azap avratlarını konuşturan, ağız arayan Hivi gelip: Rureş de gözcüdür, dedi. Ben bensem, Begin bey bensem hesap vaktine az kalmıştır.

Şiran, gelmiş dayanmış kapıma. Yüzüme karşı arsız arsız laf söyler, haykırır: Semerci tuttuğun iğneden, yaladığın çividen, semer vurduğun eşek ve kazıdığın topraktan daha önemli şeyler var dünyada. Sen parmak kadar Zerrin'e çıldırırken, ya ben Cem için ne yapmalıydım? Aklın çokmuş neye yarar. Aleme boş

verip kendinle uğraştasın. Kaldığımız karanlığa zerre aydınlık düşürmüyorsun. Şiran'a göre kurtuluş Begin beyden, onun saltanatını yerle bir etmekten geçer. Sözü aklımı doyurmaz. Zülmün kaynağı mal mülktür. Malı mülkü olan Begin bey gibi olmak zorundadır. Çok fedayili ve acımasızsa işte bundan. Dedim: Sen belanın elçisi olmuşun. Cem'den çok öcü kudurtur seni. Öcünü aldırmak için kendini bile öldürtürsün Bu hem iyi hem kötüdür: Kötüdür, çünkü, herkesi harcıyorsun. Bak yetim Dino'ya, senin yüzünden nişangaha düşürülmüş bir avdır, kanlı bir suret. Rureş'e neden bu kadar kızdığını da anlamamışım. Nerde bir bey var orada mutlaka bir, birden çok Rureş olacaktır. Cem öldürüldüğünde dağları aşıp devlete var, dedim. Bey'den yana çıkar demişin. Sonra tutup sana, öldürmekle öcün alınmıyacağını söylemişim. Şimdi bu sözüme kendim de inanmıyorum. Ölüme öldürmeye ömrünce karşı olan ben, hiç kimsenin inanmıyacağı oyunlar oynamış, öz inancımı elimle batırmışım. İnsanı paçavra gibi ucuza kullanan beylere, fedayilerine açıkça güç yetirilmiyeceğine göre karanlıkla halletmişim işimi. Çıldırdatan çıkmazlarda kaldım. Kıvılcım çakmayan karanlıklarda dolaştım. Hayvan eti yerken sızlayan dişlerimi insan etine alıştırdım.

Ve dedim ki: Semerci bu dünyada cenneti, cehennemi halkına feda etmeyen; yoksulun yüzüne inen yumruğa iki katlayıp karşılık vermeyen çıkarcıdır. Karşı görünse de zalimin, zülmün yanındadır. Böylece koca ömrümde verdiğim bütün bilgiler boşa gitti. Yeniden doğdum O çok kızdığım Şiran'a benzer oldum. Haydi, ne işlemişsen hayra çıksın Semerci. Çıkar da...

Aklı gecelerde Ceren'in. Geceler korkunç. Yara bere içinde gövdesi, saç dipleri sızlıyor. Avuç avuç yolup alıyor Bey. Yüzüme bakıp dalıyor, dudakları patır patır anlaşılmaz şeyler söylüyor, somurtuyor, gülüyor, başını salıyarak odaları arşınlıyor kıyamet kadar yürüdükten sonra gelip tam yüzüme çakılıyor, bakışları bilenmiş iki sivri hançer olmuş can alıyor. Karnını okşuyor, kulak verip dinliyor sonra. Derken doğrulup saçlarıma el atıyor. Kopan derinin çıkardığı ses kulaklarında. Acısı garip. Acısından çok sesi ürkünç. Dişlerim sökülüyor gibi oluyor. Tam o sıra mavi kelebeği bizim dağların. Dino'nun dalına konmuş karşımda. Direncimi biliyorlar, kanıma güç sürüyorlar. Avuçlarındaki altın sarısı saçlarıma dalmış Begin bey birden değişiyor öpüyor, kokluyor ve ağlıyor çocuklar gibi. Yüzü, gözü yaş içinde üstüme eğilip her yanıma diş batırıyor, tırnak geçiriyor. Beni bir kan gölü ortasında koyup tırnakları kan içinde oturuyor ayak ucuma. Her yerimi parçalıyorsa da dokunmuyor karnıma. Dudağının ucunda ölümü akla getiren bir gülüş, oturuyor. Uysal bir koyunu parçalayan kurdu oynuyor. İçi kabarıp kabarıp gözüne yaş püskürtüyor. Ölüme boş vermişim amma çıkardığı seslere dayanmak imkânsız. Soyunup yatağa uzandığında tüylü bir hayvan göğüs geçiriyor yanımda. Yine gözümün ucunda bizim dağlar ve yemyeşil kelebeği. Dino'nun omuzuna konmuş.

Sabahları iz saklamakla geçiyor zamanım. Lakin, Hivi'den rahatım yok, araştırıp duruyor her yerimi.

— Ceren?

— Hiç, diyorum.

Uzun uzun yaşadığıma şaşırmış gibi korku içinde bakıyor. İş bahane edip uzaklaşıyorum oradan.

Rureş gelip Hivi'den Bey'i sorunca yüklü bir azar yedi. Dondu kaldı. Hivi'yi ilk kez böyle celallanmış görüyordu. Önemli bir nedeni olmazsa bu terbiyesizliği yapmazdı. Kaş, göz edip Ceren'i kuytuya çekti. Alelacele sıraladı:

— Her şeyi anlamışım .Dino ahaliye yaymış, Bey ordan duymuştur.

Ceren çöktü kaldı. Kaçar gibi uzaklaştı Rureş. Her şey pis bir sarıya bulandı, dağların yeşil, yemyeşil kelebeği öldü, omuzundan yere düştü Dino'nun. Duvara tutunarak güç bela doğruldu. Malhaş'a bomboş baktı. Odasına zor geçti. Kapanıp kaldı yere.

Dino tam üç gün, üç gece üstüste çalıp söyledi. Konaktan beklediği işaret gelmedi, karanlıkta kaldı. Meşale bir türlü yanmıyordu. Çıkmayan davete kızıp daha yakına vardı. Dili damağı kuruyuncaya kadar alemi avaza verdi. Sonunda aha, feryada dönüştü sadası. Tam üç gün, tam üç gece herkesi uyutmadı, yürekleri kan ağlattı.

Üçüncü gecenin sabahında azap Safo geldi. Rureş'ten haber bir de selam getirmiş. Dedi ki:

— Rureş, boşuna boğaz yırtmasın, bağırıp durmasın diyor. Ettiğini bulmuştur sonunda. Köylüye Bey mahremini kirlettiğini söylerse. köylü de herkese söyler. Kendini ne sanır? Onun yüzünden Ceren hanım cehennem hayatı yaşıyor. Bey'e: Dino'yla Ceren ilişkilidir demişler. Ceren hanıma da: Seni dile düşüren Dino' dur, demişler. Begin bey ne düşünür, bilemem. Lakin, Dino'nun başı beladadır, bunu bilsin. A vaz salıp durmasın, feryadı boşunadır.

Dino büyük bir çıkmazda kaldı. Yapışacak dal, el atacak tutak bulamadı. Koca dünyada yapayalnızdı. Oyuna gelmiş, harcanmış. Çok düşündü sonunda, halk dostu Semerci'ye varıp

akıl danışayım, dedi. Yalan söylemez, keyfi için adam harcamazdı.

Dağ, taş her yeri dümdüz gördü, düşe kalka vardı köye.

Semerci, önündeki işi bırakıp yer gösterdi Dino'ya.

— Oturasın, dedi.

Göz ucuyla süzdü Dino'yu. Başının darda kaldığı, dermana koşturduğu belli Tütün kesesini önüne uzattı.

— Bir derdin mi var Dino?

— Vardır, dedi.

— Benim bütün ahalinin bildiği bela mı?

— Öyle.

Semerci, Dino'nun sormadan konuşmıyacağına aklı yatınca, azarladı:

— Anlat ki, ben de bileyim.

— Bey'e duyurmuşlar.

— Kim duyurmuş?

— Köylü.

— Yalandır. Şiran'ın delilikleri olmuşsa da, isim vermez. Kimden duydun?

— Azap Remo'dan. Ona da Rureş söylemiş.

— Peki, Bey'in haberi olmuşsa niye sesini çıkarmıyor?

— Bilemem. Ceren'e cehennem hayatı yaşatırmış.

— Senden mutlaka hesap soracaktır.

Yüzünü yüzünden çekerek sordu:

— Çocuk senin midir?

— Herhalde!

Semerci uzun uzun düşündükten sonra:

— Sana tek çözüm, kaçmak kalmıştır.

Bir daha ağız açmadı. İzin dileyip ayrıldı Dino. Başı önünde Malhaş'a yöneldi. Kuşlar geçti tepesinden cıvıl cıvıl. Dünyayı kanat şıkırtısına verdilerse de, duymadı.

Serseri, yönünü bilmez bir rüzgar oldu. Oradan oraya esti durdu. Baht yıldızı sönmüş, öm-

zü zararda. Kısmeti böyle olan ne yapsın? Dino kaç.

Begin beyin hışmı seni bulmadan var sığınacak bir dulda bul. Bir çalı dibine ser postu. Bir karnı nasıl olsa doyurursun. Kaç Dino... Söylenmesi kolay, gelin bir gün Dino'nun derisinde yaşayın da sevda neymiş görün!. İki canlı Ceren'i bırakıp gitmek neymiş görün! Dino isyan içinde. Bu dünyada sevgi, sevmek bedava ya. Kimsenin gönlünce ilerlemiyor çünkü, herkesin payı önceden belirlenmiş. Dino gibilerin payına her zaman acı düşüyor. Dert, bela onlar için. Begin bey Ceren'e, Dino belalara sahip Felek durmadan bindiriyor.

Bey'e varıp kim haber vermişse odur can düşmanı. Hep bunu düşünüyor. Semerci özlü ve doğru söylüyor. Köylü harcamaz, harcatmaz kendini. Mayasına bu kadar pislik işlemiş Rureş'ten başkası olamaz. Zevki için, rahatına harcar Dino'yu. Kış geceleri kolundan tutup dışarılara çok fırlatmıştır. Komlarda dizlerine kadar fışkıya batmış ağlıyor Dino. Ayak yalın, bedeni üryan. Kısmeti hor görü ve çirkeften başka olamaz Rureş'in. Bir lokma ekmeğe öz çocuklarını harcar. Öylesine berbat Rureş.

Bütün ahalinin ağzı laçka olmuş. Şiran kendi öcüne alemi harcar. Yine de doyuramaz kinini. Ya Nuri, Ezo, Tevdin?

Ceren'i daha yaşarken yakmışlar cehennem narına: Her kim Dino'yu karalamışsa o nara onu yandırmak gerekir. Kaçmıyacak. Malhaş'a sırtını vermiş bekliyor. Ne gelirse bahtına.

«Ol, demiş oldurmuş bizi... Ve bitkileri ve hayvanları ve her şeyi. Sonsuz karanlıkta tek kıvılcımın, sonsuz boşlukta tek çakışın ardından gelmişiz. Halen gelmekte, oluşmaktayız. Duran, biten yok. Durmadan devinen, oluşan şu alem aynı minval üzere seyrine devam etmekte. Yaldır yaldır yanan o ilk çakışın sonu gelmedi. Bütün aynalarda biz varız. Bütün ateşten çemberlerin her noktasında biz. Ateş tek, aynaya düşen görüntü birmiş. Olmuş, olmamış ne değişir? Adım Azap dede, Azer dede farketmez. Ha puta tapmışım, ha Tanrıya... Ha mescide gitmişim ha Havraya. Zengin, geda bir bana.

Çivi yalamaktan, iğne tutmaktan, semer onarmaktan başka bilgiden yoksun ben yoksul Semerci'ye çok şey öğrettin. Emeğinle borçlandırdın. Sözünün bütününe inanmışken birazına inanmaz oldum. Biz yaban ahali çok yanlış şeylerle inançlandırıldık. Karman çorman oldu akıl evimiz. Ne var ki, bütün bu yanlışların arasında bakmasını bilenlerin görebileceği doğruların da sahibiyiz. Doğadan, halktan okuduk yazdık akıl defterine. Bizden olmayan ne bilsin. Güçlü ot, cılız ota nasip vermez. Güçlü hayvan, güçsüze lokma bırakmaz. İnsanlar da öyle. Aynı hava, aynı su, aynı toprak amma... İşte bu (amma) yüzünden bütün eski inançlarımdan oldum Azap dede. Görelim şimdi ahali neyler...»

Bey, her gece karanlığa çakılmış, kulağı Dino'da çıkıp gelmesini bekledi. Konağı yakın, uzak geçti bin avaz çıkararak halden hale girdi, çığlıklarıyla kulakları sağır ettiyse de sesini gönderdi, kendi gelmedi. Sırtında kolları, boğazı yün püskürten etekleri yerde bey kürkü, gecenin sisini pusunu yüklenmiş deli gibi komları fır dönüyor, serseri gölgeleri, ufak bir tümseği eli tetikte basıyor hedef boş çıkınca ah edip konağa dönüyor, Ceren'i yerlerde sürüklüyor. bayıltmadan oturmuyordu. Gözü kanlı, beyni karlanmış. Kafasının içinde görülmemiş bir kış. Durmadan görülmemiş, duyulmamış cezalar tasarlıyor.

Saklıdaki kuşkusu yaldır yaldır yaldırmakta. Senin belin döl vermez hey Begin bey. Senin belin bereketsiz ve çok büyük bir aybın yatağıdır. Türkmen töresi böylelerini toplumun, bey toplantılarının yüz karası gördüğünden tabana oturtur. Budanmış erkeç etinden yedirir, doğurgan olanı inundar etmesin, diye. Yani adamdan saymaz.

Bu kuşkuya çok yatak yorgan eskitmiş, çok yastık paralamıştır. Gözü karanlıkta, leş gibi serilmiş yatan avratlara bakıp hınç büyüttüğü uykusuz gecelerin sabahında ahaliye kin biriktirmiş, tek lokmalarına düşman olmuş, gülen oynayan azap çocuklarını yakalayıp geçmiş mızırdanmalarına bakıp açıkça keyiflenmiş. İşte tam böyle yapmış. Ocağı kör, konağı şenliksiz ve karanlığı mezardan bin beter olacak. İşte bütün bunları boşa getirecek döl yola çıkmış

Avuçlarına konacak bir süre sonra. Ne var ki, kuşkuları yeniden dirilmiş rahatını dedikoducu ahaliye yedirmiş.

Dino, sürekli kaval çalıyor. Sesinin şenliği kırılmış üzünce, tasaya batmış.

Gözü Ceren'de Begin beyin. Yüzünün, bedeninin en küçük devinimi titizlikle gözlüyor. Hiç devinmiyor, değişmiyor, ölü gibi.

O kadar dayağa bana mısın, dememiş taşa döndürmüş kendini. Ele gelmiyor. Daha iyi duysun, diye ardına kadar açıyor pencereleri. Dino'nun bütün avazı odalardadır. Begin bey oyun oynuyor. Pencereden Malhaş'ı gözlüyor, birden dönüp Ceren'i suç üstü yapmaya zaman kolluyor. Dönüyor. Gözleri bir noktaya çakılmış, bin yıllık bir yontu gibi ıssız, yalnızdır... Kıpırdamıyor bile.

Sonra sustu Dino.

Ne çaldı, ne söyledi.

Rureş, gözcüyse çoktan haber uçurmuştur Dino'ya. Elbette bu işte onun parmağı vardır. İki taraflı oynuyor. Geçmişteki hesapların peşinde olup kim bilir neyin düşünü görmektedir. Rureş aracı değilse ya kimdir? Öz hanesinden biri olamaz. Bu olanaksızdır. Çünkü hışmını tatmış olduklarından şiddetini bilirler. Bu yüzden, uzak yakın bulaşmazlar çirkefe.

Sonra, bir durgunluğa gömüldü, parmağını kıpırdatamaz, cigarasını yakamaz hale geldi. Köşeye kuruldu mu, geceyi bulur oldu. Her şeyi vazgeçmiş göründü. Begin bey, bütün ömründe görmediği büyük bir dalınca girmiş, el etek çekmiş dünyadan. Kulağı, kendine danışmadan ölçüp biçen aklının vereceği son kararda.

Bir gece yarısı fırladı yataktan, dedi ki: Ceren'le çocuğu gözden çıkaramıyorsam. Dino ile Rureş'i harcamalıyım. Hem de öyle harcamalıyım ki, halk her şeyi unutup onların hallerini anlatıp dursun yıllar yılı. Dehşet ibret olsun.

Sabah, üç fedayisini Dino'yu almaya dağa yolladı. Varıp: Begin bey seni istiyor, dediler Önlerine düşüp yürüdü. Dino, durma kaç, çek git uzaklara. Bir karın nerde olsa doyurulur. Begin beyin hışmı yamandır, ondurmaz seni. Gelip seni bulmadan, bulunmaz yerlere git. Fırsat eldeyken kullan yoksa, son pişmanlık fayda etmez.

Götürüldüğü haberi tez yayıldı. Ahali ağız ağıza verip fısıldaştı, umutsuzca ah çekip diz döğdüler.

Olmuş. olmakta olan, olacak ne varsa hepsine boş verdi Dino. Konağın pencerelerini tek tek gözledi, Ceren'e benzer bir hayal aradı, göremedi. İçi viranelere döndü. Azapların önünde yürüyerek bey odasına geçti.

Bey, yüzü solgun, yün yastıklara omuz vermiş, safi öfke bekliyordu. Azaplara yol gösterip Dino'ya:

— Oturasın, dedi.

Aldırışsızdı Dino. Çok yaşamış yaşamaktan gına getirmişlerin tokluğunda, korkusuz.

— Sende ne ustalıklar varmış Dino!

— Ne etmişim ki Bey?

— İnkâr fayda getirmez. Bey haremine dolanan azabın cezasından kurtulamazsın. Amma, doğruyu söylersen bağışımdan yararlanırsın. Bağışımdan yararlanmak için doğruyu söyle Dino. Doğruyu söyle ki, kurtuluşun kapısını aralıyayım sana.

— Ne anlatayım Bey?

— Ne yaptığını.

— Yalan söylemişler size.

— Beni boş lafla oyalama. Ceren'le buluştuğunuzu biliyorum.

— Ceren Hanım'ın günahına girmiyesiniz.

Bey, avazını yumuşattı, dudak ucuna bir gülücük kondurdu. Dino ürkmesin, doğruyu söylesin, diye. Garip duygular içindeydi. Kininin azaldığını, öç alma isteğinin kırıldığını seziyor-

du. Hani, Ceren'le ilişkim vardır, çocuk benimdir dese onu defedip kendini cezalandıracak. Dese ki: Vallah Bey, Ceren Hanım aklımı azdırdı, karşı koyamadım; Tutup kolundan fırlatacak, git bu toprakları terket bir daha gözüme görünme diyecek.

— Dino doğruyu söyle!

— Söylüyorum Bey.

— Koyduğum gözcüler, konağa girip çıktığını gözleriyle görmüşler.

— Konağın yanından bile geçmedim.

Bey doğrulup azapları çağırdı yüksek sesle: Koşturarak geldiler:

— Tez Rureş'i yollayın bana, dedi.

Dino'ya her şey apaçık belli oldu. Kendini, Rureş gammazlamıştı.

Sırıtarak, el oğuştura oğuştura girdi içeri. Dino'yu görünce kasvet yığdı yüzüne, azarlar gibi baktı.

— Rureş, oturasın, dedi Bey tatlılıkla.

Oturdu. Yüzünü yıkmış, derin iç geçiriyordu.

— Bu Dino her şeyi inkâr ediyor.

— Konağı gözlemediğini mi söylüyor?

— Öyle.

Rureş hayrette kalmış gibi baktı Dino'ya. Koskocaman açılmış gözlerini üstüne tutuyordu. Bakışları çamur, çirkefe bulaştırıyor düştüğü yeri. Göz kırpmadan bakıyordu. Bey'e döndü:

— Ne söylemişsem doğrudur.

— Tekrarla!

— Bunun öz amcası olduğumdan elbet kötülüğünü istemem. Ne var ki aklıma, doğru sözüme boş vermiş düş, hayal delisi olmuştur.

Bey, sözün uzatılmasından hoşlanmadı:

— Lafı dolaştırıp durma.

— Ben bu kapıda karın doyurmaktayım Bey. O yüzden bana mescid kapısı gelir. Destursuz kuş bile girdirmem. Bir gece komların oraya çakılmış durur bir karaltı gördüm. Tanımak

için sessizce yaklaştığımda bunu görmüşüm. Dalmış gitmiş kendinden habersizdir. Ceren hanımın odasına karşı yere taş gibi çakılmıştır. Kolundan tutup sarsmış, dağınık düşüncesini kafasına toplamışım. Yüzüne okkalı bir tükrük atmışım amacını anladığımda. Her gece gelmiş beni her gece sabahlara kadar it gibi yalvartmıştır. Sözüm yetersiz kaldığından sonunda gelip size dane dane anlatmışım. İşte bu kadar.

Bey, tükürür gibi ıslak bir avazla:

— Senin için de gözcüdür, diyorlar.

Dondu kaldı. Yaka paça yırtıp bin yeminden sonra:

— Yalandır, diyebildi.

Bey, Rureş'ten bakışını alıp Dino'ya verdi:

— Peki, söz sırası sende Dino.

— Bunamıştır zavallı, ne dediğini kendi de bilmiyor.

Rureş'e kapıyı gösterdi Bey.

Güçlükle yürüdü, bir şeyler söyleyecek oldu beceremedi. Başı önünde çıkıp gitti.

Bey ayağa kalktı, bir süre dolandıktan sonra hızla öbür odaya geçti. Ceren'i saçlarından sürükliyerek getirip ortaya fırlattı. Yüzü darmadağınık, kasvetliydi. Delilere özgün yaldıran bir bakışla kendini bütünüyle vererek ama görmeden bakıyordu.

Dino korkunç aşağılandığını, utanca battığını hissetti. Yüreğinde ne kadar isyan, maraz varsa Bey'e çarptırdı:

— Bey o tertemizdir, günahına girme.

— Ya sen?

Rureş'in dedikleri doğrudur. Ceren hanımı Türkmen'e giderken yolda görüp sevdalanmışın. Her gece konağa yakın odasını gözledimse de ruhu duymamıştır.

— Köylüler buluştuğunuzu söylerler.

— Kendimi öğmek için uydurmuşum.

— Onu kurtarmaya çalışırken kendini batırıyorsun. Sonraki sözün kâr etmez.

— Başıma nelerin geleceğini apaçık görmekteyim. O yüzden yalan gereksizdir.

— Demek, Ceren büsbütün habersizdir, diyorsun.

— Öyledir.

Ceren konuşulanları anlıyamıyordu. Yine de karanlıkta binlerce yıldız göz kırptı kendine. Mavi kelebek canlandı, kanat çırpa çırpa kondu sahibinin omuzuna. Rureş'e tanımsız kin, maraz biriktirdi. Nemlenen gözleri iki kocaman çiçek oldu çevrildi üstüne Dino'nun. Gömgök baktı.

Bey, kolundan tutarak kaldırdı Ceren'i. Avazını tatlandırmış:

— Gidesin, dedi.

Dino'yla yalnız kaldılar:

— Dino cezan ne olsun, sen söyle!

— Size kalmış, dedi mırıldanarak.

— Bağışıma sığınırsan, zarar etmezsin

Rureş'in biraz önceki halini düşündü. Öyle yaşamaktansa: Ölüm hoş, safa geldi. Ceren'in aydınlık bakışını, öz babasından habersiz yaşıyacak çocuğunu düşündü. Düşe hayale battı:

Kızın olursa adı Ruken (Güler yüzlü) olsun.
Hiç durmadan gülsün, ışıtsın dünyayı.
O kadar çoğalsınlar ki, her evde en azından bir, her köyde binlerce...
Milyonlarca Ruken olsun dünyada.
Hem doğuda, hem batıda ve kuzeyde ve güneyde.
Ellerinde güneş şavklı şamdanlar geceleri yüce dağlara kurulup yandırsınlar dünyayı.
Karanlığa, çirkefe bulaşmış şu dünyayı parıldayan dişlerin beyazına tutup apak etsinler.
Ceren gibi gözü yaşlı kalmasınlar.
Doğudan batıya milyonlarca Ruken.
Bahtları gibi adları da aydınlık umut verici.
Tam öyle olsunlar.

Mezar ahalisi bu yanan kervanın ışıltısına boğulup doğrulsunlar gömütlerinden.
Kimlikleri şöyle okunsun:
Baba adı: Dino, Nihat, Tevdin...
Ana adı: Ceren, Leyla, Hazel...
İşi: Som altın Bitlis şamdanları gibi karanlıkla, karanlığın şerri ile amansız savaşım.
Kurtuluşun sıkıln yumruğu olsunlar. Olacaklar da.
Mavi kelebekleri ölmiyecek Rukenlerin.
Küçük yüreklerinde koca dünyayı taşır sevgi, sevda.
Özellikleri: Yılan kıvrağı, akan su yürüyüşlü. Gülüşleri şafakta çınlayan zil sesi. Gözler saydam gök, öyle temiz. Hastaların alınlarındaki el onların, susuzların ağzına uzatılmış tas, açların sofralarında beyaz ekmek.
Bahtları gibi adları, adları bahtları gibi mutluluk üzre devran sürmekte.
Avazları bin yağmur yemiş öyle arınmış. Pürüzsüz, kıvrak.
Ceren'den doğma Ruken'in babası, öteki Ruken'lerin amcası, dayısı hep ben olaydım.
Diyeydim: Evimin, aşiretimin, köyümün, dünyanın ışığı iki gözüm. Hepsinin kurtuluşu canım hey.

— Cevap vermedin Dino?

— Suçum ağırdır Bey, bağış gerektirmez.

Hayrette kaldı Begin bey. Azaptan onurlu düşman, hem olmaz hem de ar namus gelirdi beylere.

Azapları seslendi:

— Buyur Bey, dediler kapıya dikilerek.

— Dino'yu bodruma kapatıp üstüne Bozo'yu dikesiniz. Ne olacağını sonra bildiririm. Rureş'i ise azap Safo'nun eşeğiyle aynı kağnıya koşturup köy meydanına indiresiniz. Ahaliye şenlik olsun.

Konak avlusunun yan kapısından çıkan kağnı indi köye. Damları tek tek dolaşmaya başladı. Hayret içinde:

— Rureş, dediler. Peşine takılıp meydana vardılar.

Rureş başı önünde eşekle beraber meydanı dönüp duruyordu. Gençler gülüşüp şura bura laf attılar. Semerci kalabalıktan kopup geldi, yapıştırdı azarı:

— İnsan olana bu kadar onursuzluk çok fazla gelir, bir de üstüne gülünmesi büyük ayıptır.

— Semerci, doğru söylüyor, dediler köylüler hep bir ağızdan.

Kağnıdan çözüp aldılar Rureşi, başı önünde sessizce ağlıyordu.

Köylüler ayıbını çoğaltmayalım, diye geriledilerdiler adım adım. Bitmişti. Yere çökmüş kaldı. Yaralı bir kuş gibi çırpınıp durdu. Tek laf etmeden, ilgisiz davranmaya çalıştılar.

Şiran, Safo'yu yakasına yapışarak ayırdı kalabalıktan, öfkeyle sordu:

— Dino şimdi nerdedir?

— Konaktadır.

— Ne eder konakta?

— Orasını ben bilemem.

— Bilmiyesin sakın. Bilmen hiç gerekmez. Bak Rureş ne haldedir. Hepinizin sonu böyle... Sana Dino değil, Bey gereklidir. Öyle değil mi Safo?

Semerci'nin öfkesi şamar gibi çarptı yüzüne:

— Rahat bırak Safo'yu. Kötülüklerinle ortalığı batağa döndürdün. Dino'nun bu halinde senin de payın vardır. Öfkeni tıkabasa doyurmuş, öcünü tam almışsın. Safo'yu parçalasan da, Dino'yu kurtaramazsın. Deli, gözü dönmüş Şiran! Sen gibi bir tayfa alemi batırmaya yeter artar bile.

— Beni kendine benzetme, diyecekti diyemedi.

Gencelip güzeleşmiş Semerci, boylanıp göklere vardırmış başını. Kır saçı bulutlarla harelenmiş. Öyle heybetliydi o cılız, güçsüz adam. Bir kaç kez böyle olmuş her seferinde akıl erdirememişti Şiran. Şimdi de şaşkın, laldi. Eli ayağı dolaşmış dalmış gitmişti Semerci'ye.

Semerci gözü parlak, solgun yüzü aydınlanmış, ayağı sımsıkı toprağa güçlü basarak konağa doğru yürüdü. Yokuşu soluğu tutulmadan, hiç yorulmamış vurup geçti. Büyük taş duvarların çevrelediği dış kapıda durdu. Görünüşü kasvetli, soğuktu. Kendinden yana yürüyen azaplara:

— İtlerinizi paçama saldırtmayın, şefaatınızı istemem, dedi.

Hivi, elleri önüne bağlanmış, yüzü şenliksiz oturuyordu.

Sordu:

— Bey yukarda mıdır?

— Yukarda.

Sağına soluna bakmadan doğruca, yıllardır görmediği bey odasına geçti.

Şaşırdı. Bu oturan Begin bey miydi? Gözleri kan içinde... Yüzü örümcek ağları gibi kırışmış. Yorgunluk, uykusuzluktan eti yalp yalp sarkmış. O maral gözlü, karşısındakini güzelliğiyle kendinden geçiren eşi emsali bulunmaz Begin beyin rengi irine çalmış, kırk yıl daha yaşlanarak kötürüm bir kocaya dönmüş.

Biraz doğrularak:

— Buyurasın Semerci, dedi.

Diğer halktan farklı davranıyordu Semerci'ye. Önüne cigara sürdü:

— Çok önemli olmasa sen konağa adım atmazdın Semerci.

— Atmazdım ama şimdi sana bir armağan vermeye gelmişim.

Bey daha da şaşırdı:

— Nedir armağanın?

— Türkmen ulularından biri ortası gümüş

tellerle simli, yedi renkli, ince ve sık dokunmuş her düğümü yüz altmış ilmikli eşi, benzeri görülmemiş bir halı armağan vermişti bana... Ben de size vermek istiyorum.

— Daha önce niye düşünmedin Semerci?

— Buraları bırakıp dağların ardında nasip aramaya kararlıyım. Elbet değer bilmez birine bırakmazdım.

— Sen öldürmesini, ondurmasını da bilirsin. Sana aferin.

Yüzü koca bir gülüşle sırlıydı Semerci'nin, hiçbir şey anlaşılmıyordu.

— Yalnız o halıyı kendin alasın Bey. Çünkü, bu güne dek kimse el değdirmemiştir. Örenler bile elleri çaputla sarılı öyle örmüşler. Ben de ellerim bezle bağlanmış öyle çakmışım duvara. İşte evimin anahtarı. Halı soldaki odadadır. Bundan sonra senin öz malındır, hayırlı olsun. Gecenin, gündüze dönüştüğü vakitte yani şafakta alasın. İnsan, hayvan ayağıyla suyun, rüzgarın, toprağın daha kirlenmediği vakitte. Bereketi sana bin yıl yeter artar bile.

— Ya sen ne zaman yolcusun?

— Şimdi, dedi izin isteyip ayrıldı konaktan.

Begin bey çok düşünüp taşındı, bunda bir iş vardır dedi.

Azap Bozo'yu çağırıp dikti huzura:

— Sana bu gece sabaha kadar uyku yok. Şafağa kadar Dino'yu lokmalara ayırıp itlere atasın. Tam şafak sökerken Semerci'nin damında hazır olup şu elimdeki anahtarla kapıyı açarak soldaki odanın duvarında duran gümüş işlemeli halıyı alasın.

Birden hatırladı:

— Sakın halıya el dokundurmıyasın. Çaputla tutup koltuk altına sıkıştırarak getiresin.

Bozo'nun ardından Dino'nun pare pare bedenini, çığlıklarını düşündü. Bundan korkunç haz duydu.

Bozo, geceyi bekledi. Karanlıkla indi bodruma. Küf, nem kokuyordu. Derin derin kokladı. Yandaki küçük odanın kapısını iterek açtı. Madeni gıcırtılar çarptı duvarlara. Duvardaki lambaya fitil sürüp yaktı. Arasıra herkesten kaçıp sığındığı bu odada ne nerdedir, çok iyi biliyordu. Dino elleri, ayakları bağlanmış çuvalların dibinde yatıyordu. Paslanmış tabakadan cigara sarıp çat diye kapattı.

Uzanıp yaktı lambadan, dudak uçlarından yavaş yavaş püskürttü dumanı. Oynuyor gibiydi.

Göz ucuyla baktı Dino'ya:

— Korkuyor musun?

— Korkmuyorum Boze. Can tasasına düşüp paçavraya benzemek bizde töreye aykırıdır.

— Deli olma, sen kim töre kim! Töre namussuzluğu alkışlamaz.

Ayı döşlü, kolları çok uzun ve boyunsuz, başıyla omuzları bitişmiş tıpkı hayvanları andıran Bozo'ya baktı Dino. Cigarayı tutan eli hayvan pençesini andırıyordu. Bedeni yamrı yumruydu. Gözlerinde garip bir parıltı.

— Sizde her şey bozolmuş Dino. Kendinizden ne kadar uzaklaşmışsanız başkalarına o kadar benzer olmuşsunuz. Beyliğiniz, azaplığınız beş para etmez. Aldığınız öç, kınlenmiş özü daha da kinlendirir. Düşmanınızı öldürmekle tamamlamış oluyorsunuz her şeyi. Amaç düşmanı öldürmekse, sanki bütün ahalinin ölümü başka mıdır? Sıradan bir intikamdır sizdeki. Dünyada iki türlü düşman vardır: Onurlu, onursuz düşman. Diyelim biri avradını zorla bastırıp ırzına geçti. İşte bunun cezası bellidir: Kirlettiği avradın gözü önünde anadan üryan soyulur ırzına geçilir, hayaları burularak öldürülür, atılır köy meydanına. Kimse dönüp bakmaz gözucuyla. Leşi günlerce yatar kalır. Yakınları bile sahip çıkmaz. Düşmanın değeri işlediği suça, halktaki yerine bağlıdır.

— Suçlu bey olursa?

— Avradına çıkışarak, sakın beyin belini incitmiyesin, diyenler de vardır. Ama biz Rozkilere hepsi bir gelir.

— Peki onurlu düşman kimdir?

— Yiğitliğe, töreye uygun davranandır. Kavgada mezar dolusu ölü verse de dönüp bakmaz kadına, kıza.

— Cezası ne olur?

— Alnından, kalbinden hemen kurşunlanarak öldürülür ki: Hemen ölsün, acıya dayanmıyarak yalvarmaya başlamasın. Çünkü, o zaman hem kendini hem de düşmanını küçültür.

Dino, bu güne kadar konuşmaz, başı önünde gezer Bozo'nun coşkunluğunu anlamlandıramadı. Şaşkın, sordu:

— Ben hangi düşmana, hangi tayfaya yakın olurum Bozo?

— Senin işin biraz karışıktır.

Gülerek yaklaştı Dino'ya:

— Acıya dayanıklı olmak gerek. Onurlu düşman yakaladığı ava çektirdiği acıyı bilerek kendi de çekmeli... Düşmanının duyduklarını kendi de duymalı.

— Ben, senin değil, Beyin düşmanıyım.

— Benim de, dedi irkilerek. Soylu düşman gibi sana bıçak batırmışsam kendime de batıracağım. Tam öyle yapacağım.

Dalınca batmış gibiydi. Ulu bir tapınakta huşu içinde.

Yeniden yaktığı cigarasının külünü çırptı, derin derin soluklıyarak ateşini kıpkızıl parlattı. Üç, beş kez dokundurdu elinin kabasına. Yüzü hiç değişmedi. Biraz kül tutan ateşi yeniden parlatıp bastırdı çenesine. Cız etti.

— Sıra sendedir Dino.

Kulak ardındaki yumuşak ete gömdü ateşi. İnledi Dino. İnleyince daha da bastırdı.

— Bağır, bağır ki Begin bey çığlığını duysun. Oyun oynamadığımızı anlasın.

Söndü cigara. Göğsünden bastırıp oturduğu

Dino'nun üstünden doğruldu.

Dizlerini döğerek:

— Yanlış iş yaptım, dedi. Seni lokma lokma doğrasam da yüzünün biçimini bozmamalıyım. Ölün güzel olmalı senin. İşkencenin insanı nasıl güzelleştirdiğini gözümle görmüşüm.

Üç, beş adım atıp yeniden oturdu. Başı önünde derin bir suskunluğa girdi. Ay göz kırpıyordu. Orman, ağaçlar tek tek göz kırpıyordu. Dağlar, sular göz kırpıyordu. Rüzgar, yer kalaylanmış gibi. Bu derin apak boşlukta, gümüş kazan içinde yürür gibi yürüyor. Parıltılanmış, yaldırarak. Köy, oba peşinden koşturuyor Nesim'in. İzini tutarak dağlara varmış. Ele geçmiyor. Köy, oba aşiret kızlarının göz çırası yiğit, yakışıklı Nesim'in ardından günlerdir dağ, taş vurup geçiyor. Bitmiş Bozo. Çarpık bedeniyle dört yanına korku saçarak ilerliyor. Aylardır acıklı bir ağıt söylüyor. Hem kendi hem də öldüreceği Nesim için. Büyük bir acıda yaşıyor. Duyanlara derin ahlar çektiriyor, öyle dokunaklı ağıtı.

Başını kaldırıp baktı Dino'ya. Yere yaralı kuş gibi yatırmış başını. Tanımsız, öldürücü acılar ortasında kaldı. Varıp tepeden tırnağa okşadı. Sonra sertçe döndürdü yüzünü yüzüne. Bakışını arandı, bakışındaki yalvarmayı. Saçına asılıp derisiyle söktü, avuç doldurdu. Bağırdı, inledi Dino.

— Bağır, dedi. Bağırmak iyi gelir acıya, dışa vurur.

Oturdu. Nesim kaç, diyordu. Böyle öcü kimse görmemiş, yüreğinde hiç kimse bu ateşi yandırmamıştır. İnsanoğlunun aklına gelmiyecek bütün işkenceler senin içindir. Göğe yüksel, yerin dibine gir, kurtul benden. Yine de yakalarım seni. Sözgelimi koca bir kayaya sızsan, bin yıl gözlerim aşınmasın. Kuşa dönsen bin yıldan çok uçsan azraile vallah can vermem. Öylesine büyük kinim. Nesim büyü yap, görünmez ol ve kurtul benden. Benden kurtuluş yok sana Nesim.

Gel, ayağınla önüme yatır boynunu.

— Dino bu nedir?

Yalp yalp yanan ucu eğri hançere baktı. Öldürse de, kurtulsam diyordu Dino.

— Duvarlara değil bana bakasın.

Hançerin sivrilmiş, görünmez gibi kamaşan ucunu batırdı eline. Alın kırıştırmış, dişleri kenetli ve domur domur terliyordu. Yere tıpır tıpır kanı damladı. Tam bir hayvan... Bozgun yememek için Ceren'i düşünerek sağlamlaştı Dino.

— Şimdi sıra sendedir.

Kabasına yavaş yavaş batırdı bıçağı, acısını duyura duyura. Acıdan çok görüntüden etkilendi. Hançerin batarken çıkardığı sesten...

Büyükçe bir yara vurdu tenine. Cigarasını bir kendi bir de Dino'nun yarasına bastırdı. Çızırdayan et kokusu doldu odaya. Dudaklarına diş bastırıp kanattı Dino.

Şafak söktüğünde haberi koçerlerden aldı. Avucunun içindeydi Nesim. Çok yalvardı kaç kurtul, diye. Fayda etmedi. Yolunu saplara saldı, çok dolaştı belki, kaçar yakalıyamam, diye. Garip bir şey sezdi Bozo. Aklının almadığı bir şey. Nesim bırıkarak geride iz bırakıyordu. Her geçtiği yerde izi ayan beyandı. Ve... yakalayıp kattı önüne. Dağları, dağ doruklarını yön alıp sürdü.

— Dino yaptığın işi tartışmak bana düşmez. Aldığın zevki sormak, girdiğin yatağın mahremine sokulmak ayıptır. O yatağa girmedim, demiyesin çünkü, gözümle görmüşüm. Pişman mısın?

— Değilim.

— Sana aferin.

Deli oldu Bozo. Dino'nun üstüne çökûp ısırdı, tırnak batırıp paramparça etti etini. Parmak uçlarına iğne batırıp çıkardı. Bu kez çok sürdü... Kan içinde yıkılıp kaldı Dino.

Derin derin soluyordu Bozo.

Nesim'e yalvarıyor:

— Pişman mısın?

— Değilim elbet.

— Merhatime sığın, bağış iste benden ayaklarıma kapanıp.

— Yapmam, diyordu.

— Peki, avradımla yattığın doğru mudur?

— Doğrudur.

— Seni o çağırtıp ayartmıştır elbet. Yoksa, abinin yatağına girmezdin. Aynı belden olmuş, aynı karında yatmış, ayni göğüsten süt emmişiz. Girmezdin değil mi Nesim?

— Kızken seviştiğimizi bile bile gücün zoruyla bastırıp almışsın. Sonrası başka türlü olamazdı.

— Herkes gözlerine övgü düzüyor senin Nesim. Kara gözlüm, ceylandan bakış çalmışın. İşte o gözlerini oyup sınırsız karanlıkta bırakacağım seni.

Öldür diye yalvarıyordu. Gözleri önüne düşmüş, göz çukurları kanıyor Nesim'in.

— Dino, gözlerini oysam mı ki? Sonra da kendi gözlerimi. Eelele tutuşup dilensek şu alemde... Vallah çok zevkli olurdu. Ceren'le ilişkim yoktur, diye kandırasın beni. Özüm sana kurban Dino, böyle söyle.

Dino inliyordu. Öksüz, yetimdi. Her gün dayağa yatırdığı, korkudan paçalarına işeyen kendi çocuklarını düşündü. Döğüşmeyi, saklanmayı, kaçmayı öğrettiği sonra gözlerini oyduğu Nesim'i düşündü. Çözüldü. Hıçkıra hıçkıra ağlıyarak yıllardır söylemediği bir ağıta başladı. Ağıtını şafağa kadar sürdürdü. Şafakta kestirip attı avazını.

Sırtı dönüktü Dino'nun. Yavaşça yaklaşıp tam kalbinin üstüne indirdi bıçağı, çekmeden çevirdi. Bağırmadan can verdi Dino. Yüzüstü devrilip kaldı yere. Acıyı fazla duymaması için arkadan vurmuştu.

Şafağın öncü kızıltıları ufuktan kayarak gö-

ğün orta yerinde asılmış alemi kendi renklerine boyamak için bekliyorlardı. Dino'nun akan kanıyla aynı renkte.

Semerci'nin damına indi. Zorlamadan açılan kapıdan içeri süzüldü.

Kuytuda gözliyen karaltı ayağa kalktı. Saçaklara gaz püskürterek tutuşturdu. Çatır çatır yanan damın alevlerinde yüzü kıpkızıldı Sidar'ın. Malhaş'a doğru koşturup giden Semerci'ye bakıyordu.

Dino'nun ölüsünü ayak ucuyla deviren Bey'in keyfi yerindeydi. Bodrumdan çıktığında, baktı köy şamatalıdır. Avludan dışarı baktı. Semerci'nin damı çatır çatır yanıyordu. Bağrışıyla bütün azapları don köynek yataklarından fırlatıp topladı avluda.

— Bozo damında mıdır?

— Yoktur, dedi karısı kapı aralığından.

Yıkılan enkazı el birliğiyle temizliyen köylüler, odanın birinde derin bir kuyu gördüler. Dibine bin zolukla inip ne var ne yok araştırdılar. Donup kaldılar. Kuyunun altında Maran ile Bozo'nun ölüleri yatıyordu.

Sidar durmadan sırıtıyordu az ötede.

Üçüncü günün sonunda, Dino'nun ölüsünü dağda çobanlar buldu. Bütün köy yola döküldüler. Şiran öne düşmüş, dizlerini döğerek:

— Ben öldürmüşüm, diyordu.

— Biz, dedi Masalcı.

Ölüyü köye indirdiler. Yıkadıktan sonra Malhaş'ta her zaman kaval çaldığı tepeye gömdüler. Herkes yas kuşaklarını bağlayıp mateme girdi.

Semerci'nin nereye gittiğini duymadılar, bilmediler bir daha. Gaybe karışmış, dediler. Her lafı, özlü söz oldu dolaştı ağızdan ağıza.

Begin bey, bir gece baktı ki: Dağlarda, yirmi kaval birden Dino'nun çalıp söylediği avazla ça-

lıp söylüyor. Kalbur dolusu mermi yaktı karanlık dağlara. Susturamadı. Ta karanlık ağarıncaya dek çalıp söylediler.

Başka bir sabah, yüz ayna birden tutuldu konağa. Yüz oynak ışık dolaştı konağın camlarında, kapılarında. Fedayilerini silahlandırıp gönderdi üstlerine. Hangi tarafa yürüdülerse, ters taraftan şavkıyordu aynalar. Başedemeyince etek dolusu mermi sıktılar köye doğru.

Azapların birazı çözülüp gitti, birazı kaldı Bey'e. Hırsızların baskınına uğradı ağıllar. Gün başı soyuldu. Bir de oğlu oldu... Adı: Şahan. Ahali Dino dedi, öyle kaldı.

DİNO İLE CEREN

SEYİT ALP

«Dino tam üç gün, tam üç gece üstüste çalıp söyledi. Konaktan beklediği işaret gelmedi, karanlıkta kaldı. Meşale bir türlü yanmıyordu. Çıkmayan davete kızıp daha yakına vardı. Dili damağı kuruyuncaya kadar alemi avaza verdi. Sonunda aha, feryada dönüştü sadası. Tam üç gün, tam üç gece herkesi uyutmadı, yürekleri kan ağlattı.»

ÖNEMLİ NOT

Bu kitap basılı fiyatının üzerinde satılamaz.

110 Lira

cem ofset a.ş. ☎ 206671/72